

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική Εργασία

Συγκρούσεις Συμφερόντων στον Ελεγκτικό Κλάδο

του

Γεώργιου Κακάτσου

Επιβλέπων Καθηγητής: κα. Αγγελική Σαμαρά

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη
Λογιστική Φορολογία και Χρηματοοικονομική Διοίκηση

Σεπτέμβριος 2022

Περίληψη

Ο σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη των παραγόντων που δημιουργούν συγκρούσεις συμφερόντων στο επιχειρηματικό περιβάλλον και ειδικότερα στο κομμάτι του ελεγκτικού κλάδου. Οι ορκωτοί ελεγκτές αν και διακατέχουν υψηλή κατάρτιση και επιστημονική γνώση αντιμετωπίζουν μια πληθώρα προκλήσεων, εμποδίζοντας τους να διασφαλίσουν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα τους. Με ανασκόπηση της σύγχρονης επιστημονικής βιβλιογραφίας, αναλύονται παράγοντες που μπορεί αποτελέσουν απειλή στην ανεξαρτησία, όπως η διάρκεια της ελεγκτικής θητείας, η σχέση των ελεγκτών με τους πελάτες αλλά και τα εσωτερικά συστήματα αμοιβών και κινήτρων των ελεγκτικών εταιριών. Επιπλέον έκτος από τη συμπεριφορά των ελεγκτών αναλύεται και ο ρόλος που διαδραματίζει η διοίκηση των εταιριών τόσο στη διαδικασία ελέγχου όσο και για την παραγωγή των εκθέσεων βιωσιμότητας και πώς αυτός έρχεται σε σύγκρουση με τα συμφέροντα των μετόχων. Αναφέρονται ορισμένοι τρόποι αντιμετώπισης των πολύπλοκων καταστάσεων που έχουν να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονοι ελεγκτές, κυρίως με τη βοήθεια της τεχνολογίας με τη χρήση νέων εφαρμογών και εργαλείων. Τέλος προτείνονται σημαντικές αλλαγές τόσο στο ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών αλλά και στον ανασχεδιασμό της διαδικασίας αξιολόγησης τους από τους αρμόδιους φορείς.

Abstract

The purpose of this specific thesis is to study the factors that create conflicts of interest in the business environment and more specifically in auditing. External auditors, although highly trained and scientifically knowledgeable, face a multitude of challenges preventing them from the goals of ensuring their independence and objectivity. With a review of the modern scientific literature, factors that may bring about conflicts of interest are analyzed, such as the length of the audit term, the relationship of auditors with clients as well as the internal remuneration and incentive systems of auditing companies. In addition to the behavior of auditors, we focus on the role of management both in the audit process and in the production of the sustainability reports and how this conflicts with the interests of the shareholders. In order to deal with the complex situations that the modern auditors have to face we mention some modern methods to help the auditing process. Those include the use of new IT applications like Big Data Analytical Tools and AI, as well as proposals for institutional changes in the way external and internal audits are conducted. Finally, significant changes are proposed both in the role of external auditors as well as the redesigning of their evaluation process by the competent bodies.

Περίληψη	
Κεφάλαιο 1	2
1.1.Εισαγωγή	5
1.2.Σκοπός Εργασίας	9
1.3.Δομή Εργασίας	10
Κεφάλαιο 2 : Επισκόπηση Βιβλιογραφίας	11
Κεφάλαιο 3: Εταιρική Σύγκρουση Συμφερόντων	18
3.1. Ελεγκτές	18
3.2. Διοικητικό Συμβούλιο	21
3.3. Αναλυτές, Χρηματιστές και Τραπεζικοί Επενδυτές	21
3.4. Ρυθμιστικές Αρχές	22
3.5. Διοίκηση	23
3.6. Άλλοι Παράγοντες	24
Κεφάλαιο 4: Απειλές Ανεξαρτησίας Ελεγκτών	25
4.1. Σημαντικότητα του Πελάτη:	26
4.2. Θητεία Ελεγκτή	28
4.3. Συνεργασία Πελατών με Ελεγκτικές Εταιρείες	31
4.4. Μη Ελεγκτικές Υπηρεσίες	33
Κεφάλαιο 5: Σύγκρουση Συμφερόντων Εντός των Ελεγκτικών Εταιριών-Αδυναμία Ρυθμιστικών Διατάξεων στον Εξωτερικό Έλεγχο	38
5.1. Πρόσληψη και Απόλυση Ελεγκτικών Εταιριών	38
5.2. Πιέσεις τον Χώρο Εργασίας	39
5.3. Συστήματα Αμοιβών των Ελεγκτών:	40
5.4. Αδυναμία Κώδικα και Νομικοί Περιορισμοί	42
5.5. Αδυναμία Ρυθμίσεων	46
Κεφάλαιο 6: Ηθικά Ζητήματα Διασφάλισης των Εκθέσεων Βιωσιμότητας των Επιχειρήσεων	48
6.1. Εκθέσεις Βιωσιμότητας	48
6.2. Εμπορικές Πιέσεις στους Παρόχους Ασφάλισης	51
6.3. Η Επιπολαιότητα της Διαδικασίας Επαλήθευσης	53
6.4. Διαχωρισμός Μεταξύ Ελεγκτικών και Συμβουλευτικών Υπηρεσιών	55
6.5. Ανάπτυξη Οικειότητας Μεταξύ Ελεγκτικών Εταιριών με Πελάτες Ελέγχων	56
Κεφάλαιο 7 Αντιμετώπιση των Προκλήσεων	58
7.1. Μεγάλα Δεδομένα (Big Data) και Ανάλυση Μεγάλων Δεδομένων (ΑΜΔ)	58
7.2. Τεχνητή Νοημοσύνη-Εργαλεία και Εφαρμογές (AI)	62
7.3. Επέκταση Ρολού των Ελεγκτών και Βασικές Θεσμικές Αλλαγές	66
Συμπεράσματα και Περιορισμοί Έρευνας	72
Βιβλιογραφικές Παραπομπές	74

Κεφάλαιο 1

1.1 Εισαγωγή

Είναι γεγονός ότι στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα, τα περιθώρια για την υιοθέτηση μη αποτελεσματικών οικονομικών πολιτικών από τις επιχειρήσεις μπορούν να επιφέρουν το γρήγορο τέλος τους. Με μία απλή αναζήτηση στο διαδίκτυο για την διάρκεια ζωής των κορυφαίων 500 επιχειρήσεων μπορεί κάποιος να εξακριβώσει πως ο ακραίως ανταγωνισμός και η ταχύτητα μεταβολής των γεγονότων της σύγχρονης εποχής έχουν οδηγήσει σε μια άνευ προηγουμένου αλματώδη ανάπτυξη αλλά και γρηγορότερη κάθοδο των επιχειρήσεων. Έτσι είναι απαραίτητη η σχολαστική μελέτη όλων των λειτουργιών των εταιριών και οργανισμών. Έκτος από τις διοικητικές προκλήσεις για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων ή υπηρεσιών, και τη σχεδίαση μιας ευέλικτης επιχειρηματικής στρατηγικής, υπάρχει πλέον αναμφισβήτητα η ανάγκη της διαβεβαίωσης πως τα οικονομικά στοιχεία και οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν την πραγματική εικόνα της επιχείρησης. Επιπλέον, οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες αναπτύσσονται με ολοένα και ταχύτερους ρυθμούς, δημιουργούν πολύπλοκες εταιρικές δομές με μεγάλο αριθμό εργαζομένων που κατά κανόνα βρίσκονται πλέον διασκορπισμένοι σε κάθε άκρη του πλανήτη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η διοίκηση της εταιρίας να επιζητά μια μορφή εσωτερικού ελέγχου των διαδικασιών και λειτουργιών της επιχείρησης. Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως για την επιτυχία μιας επιχείρησης σήμερα είναι απαραίτητος ο εσωτερικός αλλά και εξωτερικός έλεγχος. Φυσικά εκτός από τις γνωστές σε όλους ελεγκτικές υπηρεσίες, πολλές επιχειρήσεις αναζητούν πλέον βοήθεια σε θέματα όπως η φορολογική πολιτική, οι νομικές υποχρεώσεις όπως και γενικά τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως από εξωτερικούς συνεργάτες.

Αρχικά πρέπει να καταθέσουμε λίγα κατατοπιστικά στοιχεία για την δυναμικότητα του κλάδου των ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών, με τα οικονομικά αποτελέσματα από την ελληνική αγορά. Σαν παραδείγματα παρατίθενται οι πέντε γνωστές ελεγκτικές πολυεθνικές (BIG 5) που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα : Deloitte, Ernst & Young (EY), KPMG and PriceWaterhouseCoopers (PwC), Grant Thornton.

Με βάση το έτος 2020-2021 η Price Waterhouse Coopers είχε στη θυγατρική που ασχολείται με την εκλεκτική, κέρδη 35 εκ ευρώ, ενώ το τμήμα που προσφέρει

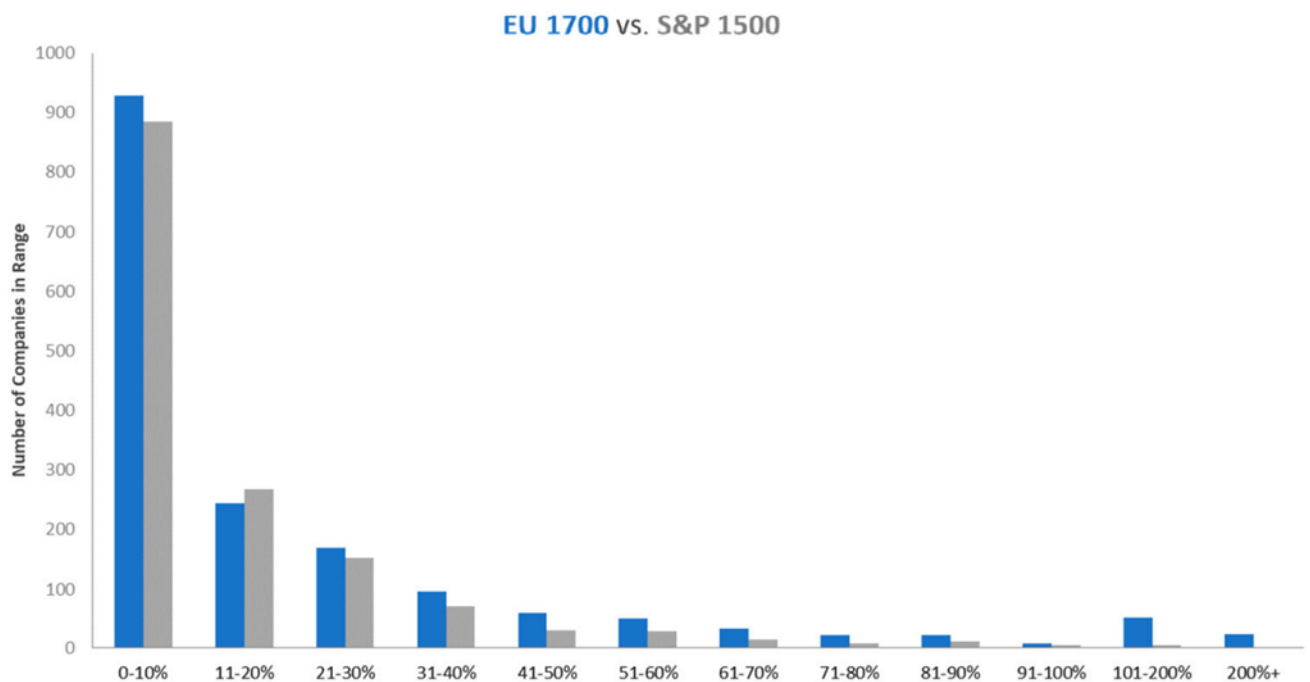
συμβουλευτικές υπηρεσίες είχε κέρδη που ανήλθαν στα 63,5 εκ ευρώ. Αντίστοιχα η Ernst & Young είχε κύκλο εργασιών για το ελεγκτικό της τμήμα 24 εκ ευρώ ενώ το συμβουλευτικό τμήμα της είχε κέρδη της τάξεως των 80 εκ ευρώ. Η Deloitte είχε κέρδη στο ελεγκτικό τμήμα 31 εκ ευρώ ενώ στο αντίστοιχο συμβουλευτικό 57,61 εκ ευρώ. Τέλος οι KPMG και Grant Thornton είχαν τζίρο από τον κλάδο των ελεγκτικών υπηρεσιών 13 εκ ευρώ και 44 εκ ευρώ με τον κλάδο των συμβουλευτικών υπηρεσιών να προσφέρει 18 εκ ευρώ και 23 εκ ευρώ. Συνολικά ο κλάδος στην Ελλάδα για την οικονομική χρήση από 1/7/2020 έως 30/6/2021 είχε επιφέρει κέρδη πάνω από 400 εκ ευρώ. Για μια βάση σύγκρισης το αντίστοιχο χρονικό διάστημα για τα έτη 2015-2016 τα κέρδη του κλάδου ήταν μόλις 242 εκ ευρώ. Μπορούμε να επιβεβαιώσουμε με αυτά τα δεδομένα τη σημασία των ελεγκτικών υπηρεσιών καθώς και την εκρηκτική άνοδο των συμβουλευτικών υπηρεσιών που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

Φυσικά τα δεδομένα αυτά από μόνα τους δεν κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου. Η σημαντική αύξηση της παροχής υπηρεσιών συμβουλευτικής φύσης από πρώτη όψη θα μπορούσε να βελτιώσει την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και να αποφευχθούν λάθη από την έλλειψη εύρεσης εξειδικευμένου προσωπικού. Δεν έχουν βέβαια για αυτό την ίδια άποψη όλα τα μέρη. Για οργανισμούς όπως το Financial Reporting Council του Ηνωμένου Βασιλείου η παροχή ταυτόχρονα ελεγκτικών υπηρεσιών αλλά και συμβουλευτικών υπηρεσιών εμπεριέχει μεγάλο ρίσκο, συγκρούεται με τον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας και δημιουργεί σύγκρουση συμφερόντων. Το θέμα της παράλληλης παροχής αυτών των υπηρεσιών απασχολεί τόσο τους ειδικούς ώστε η ίδια επιτροπή θεωρεί πως πρέπει να γίνει διαχωρισμός των εταιριών που προσφέρουν ελεγκτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Αν και οι προτάσεις αυτές μπορεί να φανούν ίσως υπερβολικές πρέπει να γίνει κατανοητό το πλαίσιο και περιβάλλον που κυριαρχεί αυτή τη στιγμή στην αγορά. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 είναι ακόμα το σημείο αναφοράς για την ανησυχία των οργανισμών σταθερότητας, όπως επίσης σημαντική θέση έχουν τα πολλαπλά παραδείγματα οικονομικών σκανδάλων από τη δεκαετία του 2000 και μετά όπως αυτά της ENRON, TYCOO, και πρόσφατα WILDCARD (Udeme Enohong Eshiet 2017). Σε αυτά εκτός του ότι έχουν μερίδιο ευθύνης αρκετές από τις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες, δεν διακρίνετε κάποια βελτίωση όσον αφορά τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των ελέγχων και την αντιμετώπιση των συγκρούσεων συμφερόντων. Έτσι γίνεται κατανοητή η ανησυχία από τους νομοθέτες και κυβερνητικούς αντιπροσώπους που καλούνται να διασφαλίσουν την ομαλή λειτουργία της οικονομίας. Πόσο μάλλον όταν τα δεδομένα για τα κέρδη των

ελεγκτικών εταιριών δείχνουν την μεγάλη απόκλιση στην αύξηση της κερδοφορίας μεταξύ των ελεγκτικών υπηρεσιών που για την περίοδο 2012 έως το 2018 αυξήθηκαν μόλις 3% ενώ ο κλάδος των συμβουλευτικών-φορολογικών υπηρεσιών εκτινάχθηκε κατά 44%.

Μια μελέτη του John Pakaluk (2018) εξέτασε την αναλογία των μη ελεγκτικών αμοιβών προς τις αμοιβές ελέγχου τόσο για τις εταιρείες των ΗΠΑ όσο και της ΕΕ το 2017 (Pakaluk 2018). Συγκεκριμένα, συνέκρινε τον S&P 1500 (ο οποίος αποτελείται από ένα 500 μεγάλης κεφαλαιοποίησης) με ένα δείγμα 1700 ευρωπαϊκών εταιριών, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν σε περίπου 38 δείκτες μεγάλης, μεσαίας και μικρής κεφαλαιοποίησης σε χρηματιστήρια από 21 ευρωπαϊκές χώρες. Όπως φαίνεται παρακάτω (Γράφημα 1), στη συντριπτική πλειονότητα των εταιριών τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ, οι μη ελεγκτικές αμοιβές έπεσαν πολύ κάτω από το ανώτατο όριο του 70% των ευρωπαϊκών αμοιβών, με τις περισσότερες εταιρείες που έχουν μη ελεγκτικές αμοιβές να εμπίπτουν στο εύρος κάτω του 10%. Βεβαίως, ιδίως στις ΗΠΑ (οι οποίες δεν έχουν ανώτατο όριο ποσοστού), ορισμένες εταιρείες είχαν αμοιβές μη ελέγχου άνω του 200% των αμοιβών ελέγχου, αλλά αυτές οι περιπτώσεις ήταν πολύ λίγες, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα (John Pakaluk 2018) :

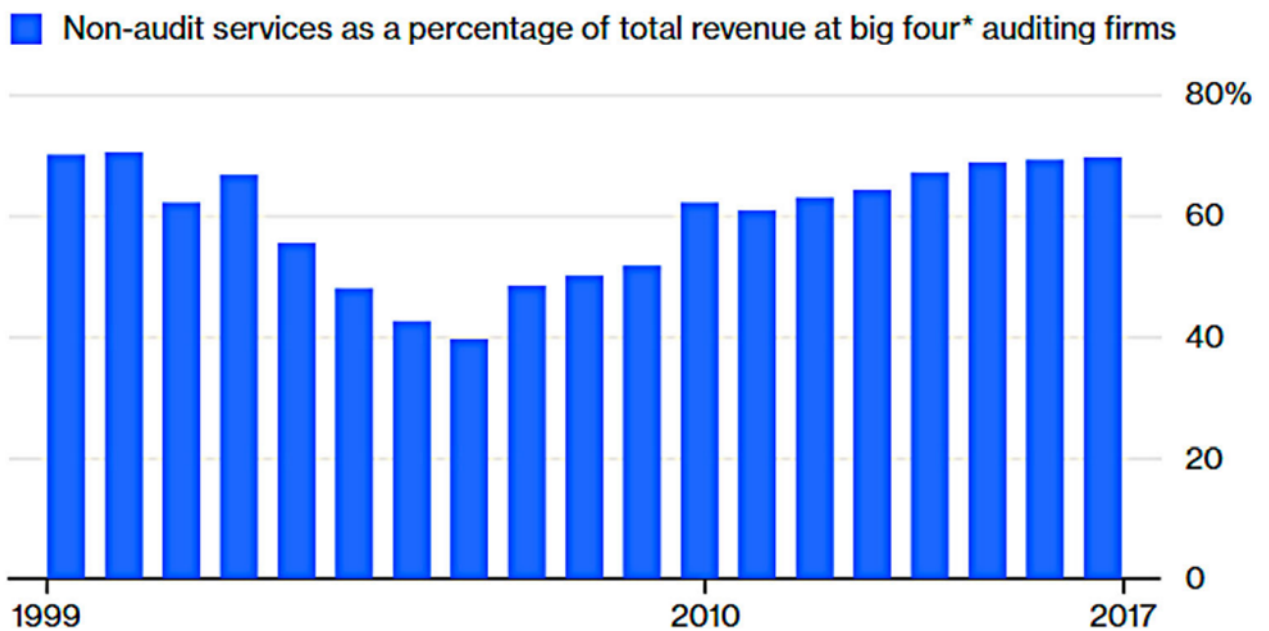

Γράφημα 1 (John Pakaluk 2018)

Τα τελευταία χρόνια, όμως οι Big Four έχουν ξαναμπει στον κλάδο των συμβουλευτικών υπηρεσιών παρέχοντας αυτές τις υπηρεσίες σε εταιρείες που δεν ελέγχουν.

Όπως δείχνει το παρακάτω γράφημα, οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες ενώ είχαν περιοριστεί μετά το μεγάλο σκάνδαλο της ENRON όπως και μετά από την χρηματοπιστωτική οικονομική κρίση του 2007-2008, αυξήθηκαν ραγδαία. Το 2017, αποτελούσαν περίπου το 70% των συνολικών εσόδων των Τεσσάρων Μεγάλων Ελεγκτικών Εταιριών (Γράφημα 2).

Το εύρημα αυτό έχει πολλές πιθανές επιπτώσεις. Εάν η συμβουλευτική πλευρά των Big Four αντιπροσωπεύει τουλάχιστον το 70% των εσόδων της εταιρείας, το συμβουλευτικό τμήμα πιθανότατα θα κυριαρχήσει στις αποφάσεις εσωτερικής διακυβέρνησης εντός αυτών των εταιρειών και η κουλτούρα ελέγχου μπορεί να υποταχθεί στις αξίες και το στυλ των συμβούλων. Ο δημόσιος εποπτικός ρόλος της ελεγκτικής θα χάσει την σημασία του. Από την οπτική γωνία των συμβούλων, ο έλεγχος μπορεί να θεωρηθεί κλάδος χαμηλού περιθωρίου κέρδους, ο οποίος δικαιολογεί λίγες επενδύσεις. Στην πραγματικότητα, ο έλεγχος είναι για αυτούς ένας τρόπος προσέλκυσης νέων πελατών.

Γράφημα 2 (Ποσοστό των μη ελεγκτικών υπηρεσιών στα έσοδα των Big Four, John Pakaluk 2018)

Τέλος μια ακόμη οπτική γωνία που είναι σημαντική για την εξέταση των σύγχρονων δυσκολιών της ελεγκτικής εκτός από τα θεσμικά και ιστορικά πλαίσια είναι οι φορείς που αναλαμβάνουν τον έλεγχο. Σήμερα τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων τον

αναλαμβάνουν κυρίως οι μεγάλες τέσσερις ελεγκτικές εταιρίες χωρίς αυτό βέβαια να αγνοεί πλήθος μικρότερων επιχειρήσεων που λειτουργούν στον κλάδο (Shore και Wright 2018). Μερικά στοιχεία δείχνουν ότι αυτές οι εταιρίες απασχολούν πάνω από 750,000 υπαλλήλους, δραστηριοποιούνται σε πάνω από 150 χώρες, και το 2014, είχαν συνολικά έσοδα παγκοσμίως \$113.7 δισεκατομμύρια δολάρια (Doherty, 2014). Οι Big 4 παρέχουν εξωτερικό έλεγχο στο 99% των εταιριών του FTSE 100 και πάνω από το 95% του FTSE 350 (Sikka, 2013, 2014)

1.2. Σκοπός της Εργασίας

Εδώ παρουσιάζεται το θέμα που η συγκεκριμένη εργασία προσπαθεί να ερευνήσει. Εφόσον η σημασία του εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου είναι πολύ σημαντική για την ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων, αναφέρονται αναλυτικά με τη βοήθεια της σύγχρονης βιβλιογραφίας κάποιες από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ορκωτοί ελεγκτές.

Αναδεικνύονται οι παράγοντες που οδηγούν στην αμφισβήτηση της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας των ελεγκτών, όπως και οι λόγοι που προκύπτουν συγκρούσεις συμφερόντων στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Επιπρόσθετα δίνεται έμφαση στη πιθανή επιρροή που έχουν πλέον οι συμβουλευτικές υπηρεσίες στην ποιότητα παροχής αυτών των ελέγχων.

Τέλος αναπτύσσονται κάποιες μέθοδοι που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την απόδοση των ελεγκτών και να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας ελέγχου με τη χρήση των νέων τεχνολογιών όπως και με τη βοήθεια νέων ριζικών ρυθμιστικών αλλαγών στη διαδικασία αξιολόγησης ελεγκτών.

1.3. Δομή της Εργασίας

Η δομή της εργασίας είναι η εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται μια συνολική εικόνα του ελεγκτικού κλάδου, της δυναμικότητας του αλλά και της ανησυχίας που υπάρχει από διάφορους φορείς για την αξιοπιστία του.

Επίσης αναπτύσσεται ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας και η δομή της.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιέχει την επισκόπηση βιβλιογραφίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι τομείς που μπορεί να έχει επίπτωση η σύγκρουση συμφερόντων. Θα εστιάσουμε κυρίως στο ρόλο που έχουν οι ελεγκτές, το διοικητικό συμβούλιο και η διοίκηση τη εκάστοτε επιχείρησης.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει τις κύριες απειλές για την ανεξαρτησία των ελεγκτών με στοιχεία που αντλούνται κυρίως από έρευνες πάνω στο κομμάτι του εξωτερικού ελέγχου. Μελετώνται: η διάρκεια της θητείας του ελεγκτή, η σημασία και το μέγεθος του πελάτη αλλά και η ανάπτυξη επαγγελματικών σχέσεων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι που παρουσιάζεται αδυναμία διαμόρφωσης ηθικής εταιρικής κουλτούρας εντός των ελεγκτικών επιχειρήσεων. Έμφαση δίνεται στη διαδικασία πρόσληψης και απόλυσης εξωτερικών ελεγκτών όπως και οι προσπάθειες μείωση του κόστους ελέγχου.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι λόγοι που αμφισβητείται η διαδικασία υλοποίησης των εκθέσεων βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Κυρίως μας απασχολεί η εμπορικότητα του κλάδου και η επιπολαιότητα με την οποία οι ελεγκτές εκδίδουν συνήθως της εκθέσεις αυτές.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται προτάσεις για την βελτίωση της διαδικασίας ελέγχου με τη χρήση κυρίως των τεχνολογιών της Ανάλυση Μεγάλων Δεδομένων και της Τεχνητής Νοημοσύνης. Επιπλέον αναπτύσσονται και απόψεις που θα φέρουν αλλαγές στη διαδικασία αξιολόγησης των εξωτερικών ελεγκτών

Κεφάλαιο 2 : Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Ο Robert A. Black (2019) κάνει μια αναδρομή στην ιστορία της λογιστικής και της ελεγκτικής. Εστιάζει στην εξέλιξη του λογιστικού επαγγέλματος, αρχικά με την ανάλυση των μεγάλων εταιριών του ύστερου μεσαίωνα μέχρι και την ανάδειξη των Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στο άρθρο αναδεικνύετε και ο ρόλος που διαδραματίζει ο εξωτερικός έλεγχος για τη διασφάλιση της ορθής παρουσίασης των οικονομικών στοιχείων τόσο για την θετική πορεία και βιωσιμότητα της ίδιας της εταιρίας όπως και ένατη τρίτων. Εξετάζετε η λογιστική επιστήμη ως εργαλείο στη διαχείριση του εγγενούς προβλήματος εντολέα-εντολοδόχου που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις με τις συγκρούσεις συμφερόντων. Τέλος εξηγείτε ο διαχωρισμός μεταξύ της ελεγκτικής φιλοσοφίας ιδιωτικών και εισηγμένων επιχειρήσεων μελετώντας την κοινωνική συνεισφορά της κάθε μιας ξεχωριστά.

Στην έρευνα τους οι Cris Shore και Susan Wright (2018) δείχνουν την ιστορική εξέλιξη και ανάπτυξη των μεγάλων ελεγκτικών οργανισμών καθώς και την σταδιακή τους ανάμειξη με τις συμβουλευτικές υπηρεσίες. Θέτουν τα ερωτήματα της σύγκρουσης συμφερόντων και της ολοένα και μεγαλύτερης απόκλιση πολλών λογιστών από τους αντικειμενικούς τους στόχους. Αυτό που παρατηρείται σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ότι οι λογιστές μετατρέπονται σε συμβούλους επιχειρήσεων χωρίς να ακολουθούν πιστά τον κώδικα δεοντολογίας του λογιστικού επαγγέλματος. Στην έρευνα αναλύεται η συχνή πλέον πρακτική που έχει να κάνει με την ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων προς όφελος της διοίκησης της εταιρίας που προσλαμβάνονται να ελέγξουν οι ελεγκτές. Συμπεραίνουν τελικά ότι στην σύγχρονη εποχή η ανάμειξη των ελεγκτικών υπηρεσιών και των συμβουλευτικών υπηρεσιών που προσφέρουν οι Big 4 και άλλες μικρότερες φέρμες έχει οδηγήσει σε πολλά ελεγκτικά σκάνδαλα δυσκολεύοντας έτσι την αντικειμενική πληροφόρηση και δυσφημίζοντας το λογιστικό επάγγελμα.

Ο Joel S. Demski (2003) στην έρευνα του με θέμα την εταιρική σύγκρουση συμφερόντων, εστιάζει ως επί το πλείστον στην επιτροπή ελέγχου, την διοίκηση της επιχείρησης καθώς και στους μετόχους της. Βασίζεται πάνω στα στοιχεία του γνωστού ελεγκτικού σκανδάλου της Enron (2001) για να υποστηρίξει τα συμπεράσματα του με κάποια πραγματικά παραδείγματα

εταιρικής απάτης. Καταλήγει στο να αναδεικνύει κάποιες από τις πτυχές της εταιρικής σύγκρουσης συμφερόντων παραθέτοντας εκτός από τις συχνές αιτίες τους όπως η έλλειψη ανεξαρτησίας ελέγχου, την «συμπεριφορά της αγέλης» που σύμφωνα με τον Demski μπορεί να εξηγήσει κάποια από τα γεγονότα που συνέβησαν εκείνη την χρονική περίοδο.

Οι Ann Vanstraelen, και Caren Schelleman (2017) αναζήτησαν τους λόγους που οι σύγχρονες ιδιωτικές επιχειρήσεις διενεργούν εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο και αν τελικά αυτός αποδίδει τόσο στην οικονομική τους κατάσταση όσο και στην διαφύλαξη των συμφερόντων διαφόρων ενδιαφερομένων καθώς και του δημοσίου. Η έρευνα έγινε με τα διαθέσιμα στοιχεία του κλάδου της ασφάλισης (assurance). Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν μια ανάλυση κόστους οφέλους και εξέτασε το αν η υποχρεωτική υιοθέτηση του εξωτερικού ελέγχου από αυτές τις επιχειρήσεις επιδρά στη βελτίωση της παρουσίας των οικονομικών καταστάσεων τους. Το συμπέρασμα που αποκόμισαν είναι ότι η νομική υποχρέωση του εξωτερικού ελέγχου δεν είναι πάντα αποδοτική για κάποιες ιδιωτικές εταιρίες και επιπλέον δεν εγγυάται έναν αντικειμενικό και ανεξάρτητο έλεγχο. Τέλος προσφέρουν συμβουλές για αποδοτικότερη μελλοντική έρευνα πάνω σε αυτό το θέμα.

Η έρευνα των Normanee Terpalagul και Ling Lin (2015) εστίασε γενικά στην σημασία που έχει για την αξιοπιστία του λογιστικού επαγγέλματος η ανεξαρτησία και η ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών. Χρησιμοποιώντας βιβλιογραφία από διάφορα επιστημονικά περιοδικά αναλύουν την δυσκολία διατήρησης της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών καθώς και τους κινδύνους που υπάρχουν σε περίπτωση παραβίασης της. Κάποιες από τις προκλήσεις για την ακεραιότητα των ελεγκτών που παρατίθενται στο άρθρο είναι : α) μη ελεγκτικές υπηρεσίες, β) η αμοιβή του ελεγκτή, γ) η σημαντικότητα του πελάτη και δ) η σχέση του πελάτη με την ελεγκτική εταιρία. Συμπεραίνουν τελικώς πως υπάρχουν πολλά αντικρουόμενα δεδομένα που σε συνδυασμό με το συνεχώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο ελεγκτικών κανόνων χρειάζεται περεταίρω εκτενέστερη μελλοντική έρευνα ώστε να βελτιωθεί η αποδοτικότητα του ελέγχου και να διατηρηθεί η ανεξαρτησία των ελεγκτών.

Στο άρθρο του ο Tobias Svanström (2012) ασχολείται με το σημαντικό θέμα των μη ελεγκτικών υπηρεσιών (NAS) που θέτουν κάποια όρια στις φορολογικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχουν πλέον πολλές ελεγκτικές εταιρίες. Για την έρευνα του χρησιμοποίησε δεδομένα από επιχειρήσεις και συνεντεύξεις από διοικητικά στελέχη, με

σκοπό να μελετήσει αν η παροχή ορισμένων υπηρεσιών επηρεάζει αρνητικά το πόρισμα ελέγχου καθώς και εάν δημιουργεί προβλήματα όσον αφορά την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Το συμπέρασμά του άρθρου είναι ότι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία δεν διακρίνετε συστηματικά κάποια αλλοίωση στην έκθεση ή παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών χαμηλότερης ποιότητας. Καταλήγει όμως τελικά να γίνετε μια συγχώνευση μεταξύ των μη ελεγκτών υπηρεσιών και του πορίσματος ελέγχου κάτι που παραβιάζει τον κώδικα δεοντολογίας του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Οι Don Moore, Philip E. Tetlock, Lloyd Tanlu και Max H. Bazerman (2006) στην έρευνα τους αναφέρουν ότι λόγω των πολλαπλών οικονομικών και ελεγκτικών σκανδάλων των τελευταίων χρόνων διακρίνεται ολοένα και περισσότερο η αδυναμία του εξωτερικού ελέγχου να προλαμβάνει και να αντιμετωπίζει την λογιστική και οικονομική απάτη. Αυτό οδηγεί στην αμφισβήτηση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών, της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας των ελεγκτών λόγω της αναπόφευκτης σύγκρουσης συμφερόντων στο σύγχρονο εταιρικό περιβάλλον. Με μια ανάλυση δύο μερών μια στο μικρό-περιβάλλον και την άλλη στο μάρκο περιβάλλον των ορκωτών λογιστών, οι συγγραφείς παραθέτουν τους λόγους που παρατηρείται απόκλιση των ελεγκτών από τον κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος καθώς και τρόπους διασφάλισης υψηλότερου επιπέδου ελεγκτικών υπηρεσιών στο μέλλον.

Στο άρθρο των David Satava, Cam Caldwell και Linda Richards (2006) εξετάζεται η αδυναμία του υπάρχοντος κώδικα δεοντολογίας των ορκωτών λογιστών να προστατέψει τις εταιρίες από οικονομικά σκάνδαλα και εταιρικές απάτες. Κάνουν αναφορές σε διάσημες περιπτώσεις οικονομικών σκανδάλων όπως αυτό της Enron και της Arthur Andersen, όπως και για τις επιπτώσεις που έχουν αυτά για την αξιοπιστία και φήμη του ίδιου του ελεγκτικού επαγγέλματος. Για τους συγγραφείς οι ηθικοί κανόνες που αποτελούν τον κώδικα απέτυχαν να διασφαλίσουν τα συμφέροντα των μετόχων και παραθέτουν οι ίδιοι ένα μοντέλο με δέκα υποπεριπτώσεις των ηθικών κανόνων που θα μπορούσαν να δυναμώσουν τον κώδικα δεοντολογίας. Καταλήγουν σε έξι τελικές προτάσεις για τη βελτίωση της απόδοσης των ελέγχων και της διαφύλαξης της αξιοπιστίας των ορκωτών λογιστών και ελεγκτών.

Οι Brenda Van Tendeloo και Ann Vanstraelen (2005) διερεύνησαν το θέμα της διαχείρισης κερδών των ιδιωτικών επιχειρήσεων και το πώς το αντιμετωπίζουν οι τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες (Big 4). Η έρευνα τους βασίστηκε σε μια μελέτη υπάρχουσας βιβλιογραφίας, όπου στηρίχθηκε στα οικονομικά στοιχεία από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις ευρωπαϊκές χώρες. Ερευνήθηκε αν χρησιμοποιείτε ένας ενιαίος τρόπος ελέγχου της διαχείρισης κερδών ειδικά σε χώρες που οι φορολογικές αρχές μπορούν έγκυρα να ανακαλύψουν την οικονομική απάτη. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι πράγματι οι ιδιωτικές εταιρίες που χρησιμοποιούν ελεγκτή από τις Big 4 αποφεύγουν συχνότερα την διαχείριση κερδών. Ένα από τα σημαντικά ευρήματα της έρευνας είναι επίσης ότι η απόκλιση από την παροχή υψηλής ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών αποτελεί μεγάλο ρίσκο για την αξιοπιστία των ελεγκτικών φερμών, ακριβώς λόγω του ότι οι εταιρίες δεν είναι εισηγμένες.

Ο Udem Enohong Eshiet (2017) χρησιμοποίησε ως βάση για την έρευνα του κάποια οικονομικά σκάνδαλα κυρίως στο τραπεζικό τομέα συμπεριλαμβανομένου και του γνωστού οικονομικού σκανδάλου της Tyco (2002). Εστίασε πάνω στο θέμα της ολοένα και μεγαλύτερης αμφισβήτησης της ορθότητας και αξιοπιστίας του λογιστικού και ελεγκτικού επαγγέλματος. Επίσης αναφέρεται στους διάφορους τομείς που επηρεάζονται από την παρέκκλιση των λογιστών από τους κανόνες επαγγελματικής συμπεριφοράς. Καταλήγει στα συμπεράσματα για τα θέματα αυτά χρησιμοποιώντας υλικό από επιστημονικά περιοδικά καθώς και από ιστορικά γεγονότα των τελευταίων ετών. Τα αποτελέσματα της έρευνάς του δείχνουν την αδιαμφισβήτητη ανάγκη θέσπισης αυστηρών λογιστικών κανόνων ηθικής για την καταπολέμηση της δυσφήμισης του επαγγέλματος, καθώς και των ελεγκτικών υπηρεσιών.

Στην έρευνα η Klarskov Jeppesen, K. (2018) εστιάζει στην δυνατότητα του ελέγχου να προλαμβάνει και να αντιμετωπίζει τις υποθέσεις οικονομικής απάτης και διαφθοράς μέσα σε μια επιχείρηση. Αναλύεται ο λόγος που πρέπει να συμπεριλαμβάνεται η εντατική αναζήτηση της διαφθοράς μέσα στις οικονομικές καταστάσεις κάτι που μέχρι τώρα σύμφωνα με τη συγγραφέα δεν συμβαίνει. Ο κύριος λόγος που μπορεί να εντοπίζετε αυτή η αδυναμία, είναι ότι υπάρχει πρακτική δυσκολία να αποδειχθεί με οικονομικά στοιχεία μια σύγκρουση συμφερόντων ή παραβίαση ηθικών κανόνων εκ μέρους του ελεγκτή ή της διοίκησης της επιχείρησης. Το συμπέρασμά όμως της έρευνάς είναι ότι με τον ρόλο που κατέχει πλέον ο

εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος των επιχειρήσεων για την διασφάλιση της οικονομικής των οργανισμών, θα πρέπει επιπλέον να αναζητάει και να αντιμετωπίζει ενεργά τους τομείς που μπορεί να αναπτυχθούν σχέσεις διαφθοράς ή παρέκκλιση από τον κώδικα δεοντολογίας.

Οι Olivier Boiral etc. (2019) προσπάθησαν να αναδείξουν τα τρέχοντα προβλήματα των εκθέσεων βιωσιμότητας των επιχειρήσεων κυρίως στο κόμματι του ασφάλειας (assurance). Η δουλειά τους βασίστηκε σε ποιοτική έρευνα μέσω συνεντεύξεων από στελέχη του χώρου της ελεγκτικής και του εσωτερικού ελέγχου για το πώς αυτά διαχειρίζονται τα διάφορα διλλήματα ηθικής και την σύγκρουση συμφερόντων. Βρήκαν ότι οι σημαντικότερες προκλήσεις του κλάδου σήμερα είναι: α) ο τρόπος που διεξάγετε ο έλεγχος ώστε να υπάρχει κερδοφορία, β) η ένταξη συμβουλευτικών υπηρεσιών μαζί με τις ελεγκτικές όπως και γ) η παραβίαση της αρχής της οικειότητας από πολλές ελεγκτικές εταιρίες. Το άρθρο τους επισημαίνει τις διάφορες μεθόδους που γίνεται ο έλεγχος στον τομέα της ασφάλειας καθώς και τις πελατοκεντρικές υπηρεσίες που έρχονται πολλές φορές σε αντίθεση με τις αρχές του κώδικα ηθικής του λογιστικού κλάδου.

Η Maria Ishaque, (2019) εστίασε στη σύγκρουση συμφερόντων που υπάρχουν στον έλεγχο των επιχειρήσεων από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες. Το κύριο κομμάτι ενδιαφέροντος της έρευνας είναι η διασάφηση του κενού κατανόησης μεταξύ του κώδικα δεοντολογίας και των περιπτώσεων παρέκκλισης του από πολλούς επαγγελματίες λογιστές. Ένας από τους λόγους που δεν υπάρχει η έγκυρη και κατάλληλη αντιμετώπιση αυτού του χάσματος είναι σύμφωνα με τη συγγραφέα η έλλειψη αναλυτικής βιβλιογραφίας και στοιχείων για την εξέταση των περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων αλλά και οικονομικής απάτης που παρουσιάζονται στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Το κύριο συμπέρασμα της έρευνας που διεξάχθηκε μελετώντας τα υπάρχοντα δεδομένα είναι ότι μόνο μέσω της αλλαγής στη διοίκηση των σύγχρονων επιχειρήσεων και της εταιρικής κουλτούρας θα διασφαλιστεί στο μέλλον η ακεραιότητα και αντικειμενικότητα του λογιστικού επαγγέλματος

Οι Dagilienne L. και Klaviene L. (2019) αναζήτησαν τρόπους με τους οποίους η σύγχρονη τεχνολογία των υπολογιστών μπορεί να βελτιώσει την απόδοση του συστήματος εξωτερικού ελέγχου. Εστίασαν κυρίως στην δυνατότητα που υπάρχει πλέον να αποκωδικοποιούμε τα

μεγάλα δεδομένα (Big Data) και να εξάγουμε χρήσιμες πληροφορίες. Για την έρευνα τους χρησιμοποίησαν υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς και συνεντεύξεις με 21 ελεγκτές που ήδη δουλεύουν με τα μεγάλα δεδομένα για την διεκπεραίωση εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου. Κατέληξαν σε δύο κατηγορίες παρακινήτων παραγόντων που θα μπορούσαν να έκαναν δελεαστικότερη την χρησιμοποίηση των συστημάτων ανάλυσης μεγάλων δεδομένων από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Τέλος έκαναν εμφανή την σχέση μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών με τους πελάτες τους και την ποιότητα των ελέγχων που τους παρέχουν, ασχέτως των νομικών περιορισμών που είναι νομικά υποχρεωμένοι να ακολουθούν.

Το άρθρο των Dr. Amr Kotb, και Elbardan, Halabi (2018) εξετάζει την ελεγκτική διαδικασία και τη σημασία που έχει για αυτήν η αντικειμενικότητα. Γνωρίζοντας τους ανθρώπινους περιορισμούς οδηγούνται βασιζόμενοι στις μέχρι πρότινος υπάρχουσα βιβλιογραφία, στην αναζήτηση της ελαχιστοποίησης του ανθρώπινου λάθους με τη χρήση της τεχνολογίας. Κατέληξαν σε ευρήματα για την ανάπτυξη ενός συστήματος τεχνίτης νοημοσύνης (AI) που σκοπό θα έχει την διενέργεια εσωτερικών διαδικασιών ελέγχων των επιχειρήσεων καθώς και σε μία αποτίμηση του συστήματος αυτού. Τα συμπεράσματα της ερευνάς τους βασίζόμενα κυρίως σε στοιχεία με γνώμονα αμερικανικές επιχειρήσεις, δείχνουν ότι υπάρχει έλλειψη ολοκληρωμένων δοκιμών και ακόμα οι περιπτώσεις που αναπτύχθηκε κάποιου είδους συστήματος τεχνικής νοημοσύνης εξειδικευμένο για τον εσωτερικό έλεγχο είναι πολύ λίγες. Τέλος παρατίθενται κάποιες προτάσεις από τους συγγραφείς για την επέκταση της μελλοντικής έρευνας και ανάπτυξη νέων μεθόδων εσωτερικού ελέγχου με την δύναμη της πληροφορικής.

Οι Pandej Chintrakarn etc. (2017) προσπάθησαν να βρουν τον συσχετισμό μεταξύ του βαθμού ανεξαρτησίας της ελεγκτικής επιτροπής ενός οργανισμού και της επιπρόσθετης ποιότητας που μπορεί να προσφέρει στην βελτίωση του εξωτερικού ελέγχου. Για την αναζήτηση των αποτελεσμάτων χρησιμοποίησαν ποσοτικά στοιχεία σε βάθος 18 ετών για ένα πλήθος επιχειρήσεων. Τελικά κατέληξαν στο συμπέρασμα πως πράγματι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών επιτροπών και της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Η ανεξάρτητη επιτροπή βοήθησε τις επιχειρήσεις να επιτύχουν καλύτερη διαχείριση και να μην χρειάζονται συχνό εξωτερικό έλεγχο όπως επίσης μειωνόταν

η ανάγκη χρησιμοποίησης κάποιου από τους τέσσερεις μεγάλους ελεγκτικούς οργανισμούς (Big 4) για τον εξωτερικό έλεγχο.

Στην έρευνα του ο John C. Coffee (2019) αναζητούνται οι αιτίες που οι έλεγχοι των επιχειρήσεων πολλές φορές αποτυχαίνουν, δημιουργώντας έτσι πλήθος οικονομικών σκανδάλων που έχουν δυσμενείς συνέπειες για τις επιχειρήσεις αλλά και για την αξιοπιστία του λογιστικού επαγγέλματος. Σύμφωνα με τον Coffee αν και υπάρχουν διάφορες κυρώσεις και ποινές για τους ορκωτούς ελεγκτές σε περίπτωση που αποδειχθούν απάτες ή παραβιάσεις του κώδικα δεοντολογίας επαγγέλματος, εντούτοις δεν έχει περιοριστεί αρκετά η δημιουργία αντιεπαγγελματικών σχέσεων. Για τον συγγραφέα σημαντικότερη για την ασφαλέστερη διεξαγωγή αντικειμενικών ελέγχων είναι η προσθήκη διαφόρων δικλίδων ασφαλείας (Gatekeepers) που θα έχουν στα χέρια τους κυρίως οι μέτοχοι των επιχειρήσεων ώστε να μπορέσουν να διασφαλίσουν αποτελεσματικότερα τα συμφέροντα τους. Το άρθρο επιπλέον καταλήγει σε προτάσεις για την βελτίωση των εργαλείων αυτών όπως είναι η ανάπτυξη δύο στρατηγικών α) ενός συστήματος αξιολόγησης όπως και β) η δυνατότητα που θα έχει η μειοψηφία των μετόχων να έχει μεγαλύτερη επιρροή στην επιλογή και τον διορισμό ενός ορκωτού ελεγκτή.

Κεφάλαιο 3: Εταιρική Σύγκρουση Συμφερόντων

Οι συγκρούσεις συμφερόντων συμβαίνουν όταν ένα στέλεχος μιας επιχείρησης, ένας δημόσιος αξιωματούχος ή ένας οργανισμός, αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο μια ενέργεια ή μια επιρροή να έχει σκοπό την εξυπηρέτηση προσωπικού συμφέροντος (Joel S. Demski 2003).

Η Εταιρική Σύγκρουση Συμφερόντων περιλαμβάνει τα διάφορα εμπλεκόμενα μέρη που αλληλοεπιδρούν στη λειτουργία της επιχείρησης. Για το κομμάτι του ελέγχου και ειδικότερα του εξωτερικού ελέγχου αυτά περιλαμβάνουν τους εξωτερικούς και εσωτερικούς ελεγκτές, τα στελέχη και τη διοίκηση της επιχείρησης καθώς και το διοικητικό συμβούλιο. Εκτός αυτών, υπάρχουν και εξωτερικοί παράγοντες όπως οι εξωτερικοί σύμβουλοι, οι ρυθμιστικές αρχές και οι διάφοροι οικονομικοί αναλυτές. Παρακάτω θα αναπτυχθούν αναλυτικότερα ο ρόλος του κάθε παράγοντα καθώς και οι λόγοι που ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να δημιουργηθούν αντιεπαγγελματικές σχέσεις και συγκρούσεις συμφερόντων.

3.1. Ελεγκτές

Πρώτοι από αυτούς που μπορεί να επηρεάσει η σύγκρουση συμφερόντων είναι οι ελεγκτές. Οι ορκωτοί λογιστές ελεγκτές για την αποφυγή αποφάσεων που μπορεί να έχουν προσωπικό συμφέρον, οφείλουν να ακολουθούν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές. Οι περιορισμοί συντάσσονται κυρίως από τα Generally Accepted Auditing Standards, γνωστά και ως GAAS. Φυσικά είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν πιστά τα διεθνή λογιστικά πρότυπα (Generally Accepted Accounting Principles, ή GAAP). Οι ελεγκτές ελέγχονται επιπλέον και από κρατικούς φορείς όπως οι επιτροπές κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Commission SEC για τις ΗΠΑ) αλλά και τις επιστημονικά συμβούλια όπως τα γνωστά FASB, που διαμορφώνουν τα νέα λογιστικά πρότυπα και τους κανόνες, όπως και τα αντίστοιχα ελεγκτικά πρότυπα AICPA. Σημαντικός σκοπός τους είναι επίσης η εξασφάλισή της ανεξαρτησίας των ελεγκτών όπως και η επιβολή τυχόν κυρώσεων για παραβιάσεις της

επαγγελματικής δεοντολογίας. Οι εξωτερικοί ελεγκτές επιπλέον εκτός από τις υποχρεώσεις τους για την άριστη κατάρτιση της λογιστικής και ελεγκτικής επιστήμης οφείλουν να σέβονται τον κώδικα ηθικής δεοντολογίας του επαγγέλματος.

Σύμφωνα με το IFAC (International Federation of Accountants) οι θεμελιώδεις δεοντολογικές αρχές που πρέπει να ακολουθούν οι ορκωτοί ελεγκτές είναι (Νεγκάκης Ταχυνάκης, 2017):

- Ακεραιότητα (Integrity)
- Αντικειμενικότητα (Objectivity)
- Εμπιστευτικότητα (Confidentiality)
- Επαγγελματική συμπεριφορά (Professional Behavior)
- Επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια (Professional Competence and Due Care)
- Τεχνικά και επαγγελματικά κριτήρια (Technical and Professional Standards)

Πέρα από τις συγκεκριμένες υποχρεώσεις των ελεγκτών, αναμφισβήτητα η σημαντικότερη είναι η διασφάλιση της ανεξαρτησίας τους για την παραγωγή του πορίσματος ελέγχου και έκθεσης χωρίς την συμμετοχή ή επιρροή τρίτων με στόχο την καλύτερη δυνατή παροχή ελεγκτικής υπηρεσίας.

Παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών είναι:

- το προσωπικό και οικονομικό συμφέρον από μία ελεγχόμενη οντότητα (Self Interest)
- η αυτό-εξέταση (Self- Review)
- η συνηγορία (Advocacy)
- η οικειότητα (Familiarity)
- ο εκφοβισμός (Intimidation)

O Demski (2003) αναφέρει σαν απειλή για την ανεξαρτησία των ελεγκτών τη γνωστή μελέτη περίπτωσης του οικονομικού σκανδάλου της ENRON (2001). Ασχέτως με τις απάτες που διοργάνωσε η διοίκηση της, το μεγάλο πρόβλημα προήλθε από την εταιρία που

υποτίθεται πως παρείχε ελεγκτικές υπηρεσίες και θα αποκάλυπτε τυχόν αποκλίσεις από τα λογιστικά πρότυπα. Αντιθέτως η Arthur Andersen παρείχε εκτός του καθιερωμένου εξωτερικού ελέγχου, υπηρεσίες συμβουλευτικές όπως και φορολογικές. Η αμοιβή της Arthur Andersen ήταν 1 εκατομμύριο δολάρια εβδομαδιαίως με τα μισά από αυτά να πηγαίνουν στις γνωστές Μη Ελεγκτικές Υπηρεσίες (Non Audit Services). Πολλοί υπάλληλοι της εργάζονταν στις εγκαταστάσεις της ENRON όπως και αντίστοιχα η Arthur Andersen παρείχε στελέχη στην ENRON όταν αυτή επιθυμούσε. Έτσι ενώ υπήρχαν θεωρητικά θεσμικές διασφαλίσεις για την ανεξαρτησία των ελεγκτών και για την αντιμετώπιση προσωπικών συμφερόντων κάτι τέτοιο δεν έγινε στην πράξη. Οι Bazerman, Morgan και Loewenstein (1997) και Bazerman, Loewenstein και Moore (2002) υποστήριξαν ότι η ιδέα της ανεξαρτησίας των ελεγκτών είναι ένας μύθος και ότι οι κρίσεις και πληροφορίες που επεξεργάζονται, διαφέρουν ανάλογα με τις προσωπικές απόψεις του κάθε ελεγκτή. Πολλές φορές σε αντίθεση με το δημόσιο συμφέρον. Αυτό μπορεί να γίνει λόγω της στενής επαγγελματικής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ των εκάστοτε ελεγκτών και της διοίκησης των ελεγχόμενων επιχειρήσεων, δηλαδή τους πελάτες τους και κάνουν έτσι αδύνατη τη αντικειμενική παροχή ελέγχου.

Η ανάπτυξη επαγγελματικών σχέσεων και η παρέκκλιση από την αντικειμενικό πόρισμα ελέγχου μπορεί να γίνει ακόμα και εάν οι νομικοί περιορισμοί παραμένουν απαράβατοι. Δηλαδή οι ελεγκτές να μην έχουν οικονομικά συμφέροντα από την εταιρία όπως και να απαγορεύεται οι ίδιοι να γίνουν κάτοχοι μετοχών των ελεγχόμενων εταιριών. Λόγω της ανάπτυξης των μη ελεγκτικών υπηρεσιών αυτό έχει οδηγήσει στον μη σαφή προσδιορισμό των αμοιβών των ελεγκτικών εταιριών πράγμα, που αποσκοπεί στην ιδιαιτερότητα της κατάστασης. Αυτό δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ούτε με τον τρόπο που διορίζονται οι ορκωτοί ελεγκτές. Η πρόσληψη των ελεγκτών γίνεται από το διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης, αλλά σπανίως αυτό μπορεί να διασφαλίσει τα συμφέροντα των μετόχων καθώς η καθημερινή διατριβή γίνεται με τη διοίκηση και τους εργαζόμενους της επιχείρησης. Έτσι παρατηρείτε πολλές φορές το φαινόμενο οι εξωτερικοί ελεγκτές μετά τη σταδιοδρομία τους στην ελεγκτική εταιρία να λαμβάνουν υψηλόβαθμες θέσεις στους πελάτες που είχαν ελέγξει.

3.2 Διοικητικό Συμβούλιο

Το διοικητικό συμβούλιο εποπτεύει τα ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης γενικότερα. Έχει σαν σκοπό την διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων. (Bushman και Smith, 2001; Shleifer και Vishny, 1997). Οι πιθανές συγκρούσεις έχουν να κάνουν με την ικανότητα του συμβουλίου να είναι ανεξάρτητο από τη διοίκηση της εταιρίας και είναι προσανατολισμένο στο να επιδιώκει επιτήρηση των διοικητικών στελεχών και των λειτουργιών της εταιρίας. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω το διοικητικό συμβούλιο είναι αυτό που επιλέγει τον εξωτερικό ελεγκτή και με τη σειρά του αυτός παραδίδει την έκθεση ελέγχου με τα αποτελέσματα του ελέγχου πίσω στο συμβούλιο. Η θεωρητική διασφάλιση της ανεξαρτησίας του διοικητικού συμβουλίου πηγάζει από τον διορισμό μελών που δεν έχουν καμία σχέση με την επιχείρηση. Φυσικά, ούτε με αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί σίγουρα να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του.

Η έρευνα του Conference Board, για παράδειγμα μετέδωσε ότι το μέσο μέγεθος του διοικητικού συμβουλίου είναι εννέα μέλη, τα οποία συναντιούνται περίπου έξι φορές το χρόνο, για τέσσερις ώρες σε κάθε συνάντηση και λαμβάνουν αμοιβές που κυμαίνονται από 10.000 έως 70.000 δολάρια εκτός από τις επιπρόσθετες αμοιβές π.χ. σε μετοχές της επιχείρησης. Η αποζημίωση μετοχών είναι η πιο συνήθης αμοιβή που έχουν τα μέλη με περίπου το 90% να λαμβάνει κάποιας μορφής option (Peck και Silvert, 2001).

3.3. Αναλυτές, Χρηματιστές και Τραπεζικοί Επενδυτές

Οι αναλυτές προβλέπουν την πορεία των εσόδων των επιχειρήσεων με βάση μοντέλα, οι χρηματιστές παίζουν καθοριστικό ρόλο στις αγοροπωλησίες μετοχών και οι επενδυτικές τράπεζες παρέχουν υπηρεσίες σχεδιασμού και διακίνησης παραγώγων (Demski 2003). Οι συγκρούσεις συμφερόντων είναι ορατές και σε αυτούς τους τομείς καθώς οι ομάδες αυτές σχετίζονται μεταξύ τους. Είναι γνωστό ότι οι χρηματιστές βασίζονται στις εκτιμήσεις των αναλυτών, όπως και αυτοί με τη σειρά τους βασίζονται στις τραπεζικές υπηρεσίες. Ο τραπεζικός και χρηματοοικονομικός κλάδος βασίζεται και αυτός σε διάφορους νομικούς περιορισμούς και ρυθμίσεις, όπως άλλωστε και ο ελεγκτικός κλάδος. Εδώ όμως γίνεται πιο

εύκολα αντιληπτή η αλληλεξάρτηση των μερών που αν και θεωρούνται ανεξάρτητες οντότητες, στην πραγματικότητα συνεργάζονται για να παράξουν αποτελέσματα. Επιπλέον οι αναλυτές ακολουθούν και αναλύουν τις εταιρίες που έχουν ήδη οικονομικές σχέσεις, με αποτέλεσμα πολλές φορές να παρατίθενται ευνοϊκές προς αυτές προβλέψεις και συστάσεις (Lin και McNichols, 1998). Ποιο συγκεκριμένα στον κλάδο των οικονομικών αναλυτών το προσωπικό συμφέρον παίζει καθοριστικό ρόλο. Οι αναλυτές βασίζουν την προσωπική τους εξέλιξη στην φήμη για την ανάδειξη του ονόματός τους, δημιουργώντας έτσι πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη σχέσεων που αντιτίθενται στον επαγγελματικό κώδικα αξιών (Hong, Kubik και Solomon, 2000; Li, 2002). Για παράδειγμα το ετήσιο Institutional Investor Poll, που βασίζεται στις γνώμες ονομαστών διαχειριστών επενδύσεων όπως και αντίστοιχων οργανισμών, αξιολογεί διάφορους αναλυτές με βάση τις αποδόσεις τους, αυξάνοντας τον ανταγωνισμό όπως και την προσπάθεια για ανάδειξης των ονομάτων νέων φιλόδοξων αναλυτών.

3.4. Ρυθμιστικές Αρχές

Οι ρυθμιστικές αρχές προσφέρουν με τη σειρά τους άλλον ένα τομέα που μπορεί να αναπτυχθούν σχέσεις σύγκρουσης συμφερόντων. Η Securities and Exchange Commission των ΗΠΑ για παράδειγμα, που ελέγχει πάνω από 170.000 επιχειρήσεις όπως και περίπου 700.000 χρηματιστές και πάνω από 8000 χρηματιστηριακούς οίκους έχει κάθε χρόνο πλεόνασμα όσον αφορά τα πρόστιμα και τους φόρους που συλλέγει. Αυτό για έναν τέτοιο ρυθμιστικό οργανισμό μπορεί να αποτελέσει πηγή παράπλευρων δραστηριοτήτων προς ικανοποίηση προσωπικών συμφερόντων για τα μέλη του και τους συνδεδεμένους με αυτόν φορείς (Demski 2003). Επίσης σημαντικό παράγοντα στις ελεγκτικές και ρυθμιστικές αρχές παίζει και η πολιτική επιρροή. Στην περίπτωση της ENRON υπήρχε ανεπιφύλακτά όπως έγινε αργότερα γνωστό φιλική σχέση μεταξύ των στελεχών της και ανώτερων αξιωματούχων της κυβέρνησης των ΗΠΑ με μεγάλη επιρροή στο κομμάτι των οικονομικών ελέγχων της κεφαλαιαγοράς.

Οι ρυθμιστές και νομοθέτες αντιμετωπίζουν πολλές συγγενείς συγκρούσεις συμφερόντων. Στην πράξη οι ρυθμιστικές αρχές βασίζονται στις πληροφορίες και τα

δεδομένα από τις εταιρίες που ελέγχουν. Συχνά αναλαμβάνουν και αυτοί θέσεις εργασίας σε κάποιες από τις εταιρίες όπως ακριβώς και οι ορκωτοί ελεγκτές. Φυσικά είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι συνήθως για να γίνουν μέλη οργανώσεων όπως το FASB θα πρέπει να βρίσκονται στο τέλος της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Έτσι λόγω προσωπικών συμφερόντων μπορεί να γίνουν κάποιες παρεκκλίσεις ώστε να μην φέρουν σε δύσκολη θέση τις ισχυρές εταιρίες του κλάδου. Τα μέλη του FASB για παράδειγμα αντλούνται συνήθως από την επιστημονική κοινότητα αλλά συμμετέχουν επιπλέον και έμπειρα στελέχη του ιδιωτικού τομέα πάνω στο κομμάτι της λογιστικής (Demski 2003). Η άριστη κατάρτιση των στελεχών με τη λογιστική όμως δεν αποτελεί πρόβλημα, αντιθέτως ανησυχία διεγείρει η αγνόηση της κοινωνικής και προσωπικής πλευράς του ελεγκτικού επαγγέλματος. Για την αντιμετώπιση της μονότονης πλευράς της τεχνικής ικανότητας έχουν γίνει προσπάθειες στο παρελθόν να αναπτυχθούν και κοινωνικές μελέτες. Για παράδειγμα το SEC προσπάθησε να διασφαλίσει την ανεξαρτησία του FASB με τη δημιουργία του Financial Accounting Foundation (Zeff, 1998). Αυτό οδήγησε στο να αναπτυχθούν νέες διαδικασίες που βασίζονται κυρίως στην επαγγελματική συμπεριφορά και στη διασφάλιση της ακεραιότητας και ανεξαρτησίας των ελεγκτών.

3.5. Διοίκηση

Η διοίκηση της εταιρίας είναι στην καρδιά της εταιρικής σύγκρουσης συμφερόντων. Αν και υπάρχουν και άλλοι «παίχτες» που μπορούν να προστεθούν όπως οι μέτοχοι, ενδιαφερόμενοι, εργαζόμενοι κτλ. εντούτοις τα διοικητικά στελέχη είναι σχεδόν πάντα αυτά που απασχολούν τις αρχές σε περιπτώσεις απάτης ή διαφθοράς. Οι λόγοι που τα στελέχη αυτά παρεκκλίνουν των αρμοδιοτήτων τους σε διάφορες έρευνες απεικονίζονται σαν: η ανάπτυξη της καριέρας τους, η κατοχή επιρροής και δύναμης στις αποφάσεις της εταιρίας, όπως και οι πολιτικές διασυνδέσεις.

3.6. Άλλοι Παράγοντες

Άλλοι παράγοντες στην εταιρική διακυβέρνηση πέρα από τους βασικούς που αναφέρθηκαν παραπάνω μπορεί να είναι διάφοροι σύμβουλοι επιχειρήσεων, δικηγόροι, υπάλληλοι, επενδυτές και ακαδημαϊκοί. Ειδικά οι σύμβουλοι και οι δικηγόροι έχουν προσωπικό συμφέρον να κρατούν και να επεκτείνουν τις σχέσεις τους με την εκάστοτε εταιρία που παρέχουν υπηρεσίες. Έτσι δημιουργείτε μια σχέση μεταξύ της διοίκησης και αυτών των επαγγελματιών με τους τελευταίους να μην θέλουν να δυσαρεστήσουν την διοίκηση της εταιρίας, εφόσον αυτή είναι όπου συνεχίζει να τους παρέχει απασχόληση (Demski 2003). Λόγω αυτών των περιπτώσεων αλλοιώνεται και παρέχεται χαμηλότερης ποιότητας υπηρεσίες, με αποτέλεσμα αυτό να μεταπηδάει σε άλλους τομείς της επιχείρησης όπως ο εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος. Επιπλέον τα στελέχη της εταιρείας όπως και οι υπάλληλοι πολλές φορές μπορεί να έχουν συμφέρον να αποκρύψουν μια πληροφορία η να δώσουν το κίνητρο να μεταδοθεί μια σύντομη θετική οικονομική εικόνα αγνοώντας για το μέλλον καθώς αποβλέπουν στην αύξηση των αποδοχών τους.

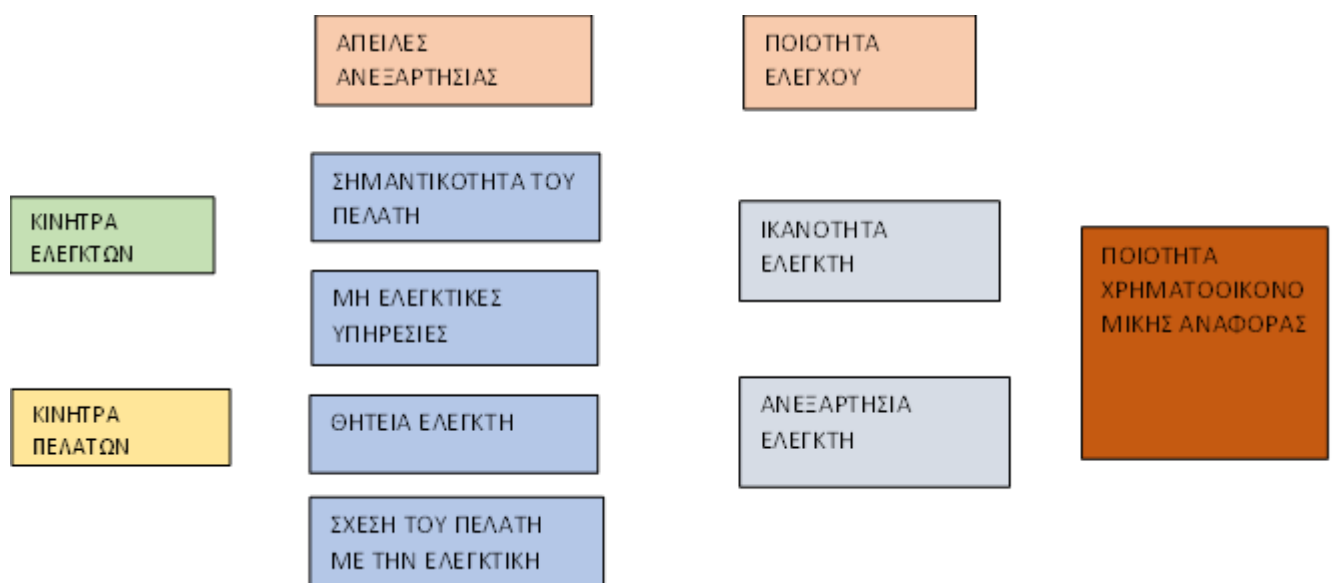
Συμπεραίνουμε λοιπόν από τα παραπάνω ότι η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ ατόμων και οικονομικών οντοτήτων δεν μπορεί εύκολα να αποφευχθεί. Ακριβώς επειδή το οικονομικό σύστημα είναι περίπλοκο με πολλά κομμάτια που το απαρτίζουν η αντιμετώπιση της απάτης και διαφθοράς είναι μια πολύ δύσκολη διαδικασία. Ο έλεγχος και η ερεύνα για βελτιστοποίηση και αποφυγή δυσάρεστων γεγονότων θα πρέπει να λαμβάνει την πλήρη εικόνα. Σε αυτό μπορεί να βοηθήσει πλέον και η διαθέσιμη τεχνολογία αρκεί να χρησιμοποιηθεί σωστά.

Κεφάλαιο 4: Απειλές Ανεξαρτησίας Ελεγκτών

Βλέποντας όλους τους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν μια επιχείρηση και τους σύνθετους τρόπους που δημιουργούνται συγκρούσεις συμφερόντων, είναι σημαντικό να αναλύσουμε περισσότερο τις απειλές της ανεξαρτησίας που έχει ένας ορκωτός ελεγκτής. Παρακάτω θα αναφερθούν οι σημαντικότερες απειλές για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών όπως και αν αυτές τελικώς επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τα κίνητρα τους βασιζόμενοι στη διεθνή σύγχρονη βιβλιογραφία. Περιληπτικά συμπεριλαμβάνονται οι εξής παράγοντες: οι α) οι γνωστές Μη Ελεγκτικές Υπηρεσίες, β) η διάρκεια της θητεία του εξωτερικού ελεγκτή, γ) η σημαντικότητα και το μέγεθος του πελάτη και δ) η σχέση του πελάτη με την ελεγκτική εταιρία και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας με τον εξωτερικό ελεγκτή.

Το παρακάτω πλαίσιο περιγράφει συνοπτικά τους παράγοντες που επιδρούν στην διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.

Πλαίσιο αξιολόγησης του αντίκτυπου της ανεξαρτησίας του ελεγκτή στην ποιότητα του ελέγχου (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015)

4.1. Σημαντικότητα του Πελάτη:

Οι ελεγκτές ουσιαστικά λαμβάνουν τις αμοιβές τους από τις εταιρίες που καλούνται να ελέγξουν. Έτσι είναι φυσικό, ανάλογα με το οικονομικό μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρίας και τη θέση της στον κλάδο να δίνεται κίνητρο στους ελεγκτές να παραποιήσουν τα αποτελέσματα του ελέγχου, ώστε να κρατήσουν την διοίκηση ευχαριστημένη. Όπως είναι κατανοητό το μέγεθος και η σημαντικότητα του πελάτη είναι βασική απειλή για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Βέβαια τα εμπειρικά δεδομένα και η εύρυνα πάνω σε αυτό το κομμάτι δείχνουν ότι δεν επαληθεύεται η θεώρηση αυτή.

Κίνητρα ελεγκτή και οφέλη: Υπάρχει αρκετό υλικό στην διεθνή βιβλιογραφία με μοντέλα που δείχνουν τη σχέση ανάμεσα στις περιπτώσεις φοροαποφυγής και της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015). Τα δεδομένα δείχνουν ότι υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις γύρω από τα κίνητρα των ελεγκτών όταν ελέγχουν κάποιον σημαντικό πελάτη. Μέρος των ερευνητών καταλήγει πως δεν συσχετίζονται η φοροαποφυγή με την ανεξαρτησία των ελεγκτών (Gul, Fung, και Jaggi 2009). Οι περισσότερες μελέτες ερευνούν τη σχέση μεταξύ της σημαντικότητας του πελάτη με τον βαθμό ανεξαρτησίας των ελεγκτών, χρησιμοποιώντας την έκδοση ελεγκτικής γνώμης. Οι τρεις βασικές ελεγκτικές γνώμες είναι: α) η τροποποιημένη γνώμη ελέγχου (modified audit opinion MAO), β) η επικυρωμένη γνώμη ελέγχου (qualified audit opinion QAO) και γ) η γνώμη συνέχισης δραστηριότητας (going-concern opinion GCO) (Krishnan και Krishnan 1996). Περεταίρω μελέτες τεκμηριώνουν ότι οι ελεγκτές είναι λιγότερο πιθανό να εκδίδουν QAO σε μεγαλύτερους πελάτες, όταν αυτό απαιτείται (Krishnan και Krishnan 1996). Ομοίως, οι υψηλότερες τρέχουσες και επακόλουθες χρεώσεις έχουν ως αποτέλεσμα χαμηλότερη πιθανότητα έκδοσης GCO (Blay και Geiger 2013). Οι κανονιστικές και νομικές αλλαγές μπορεί να κατευνάσουν τις ανησυχίες ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή τίθεται σε κίνδυνο όσον αφορά τους σημαντικούς πελάτες. Ο C. Li (2009) διαπιστώνει ότι στην περίοδο πριν την εφαρμογή του νόμου SOX (2002), στις ΗΠΑ δεν υπήρχε εμφανής σχέση μεταξύ της σημασίας του πελάτη και της τάσης του ελεγκτή να εκδώσει GCO. Ωστόσο, στην περίοδο μετά το SOX, αυτή η συσχέτιση έγινε θετική, υποδεικνύοντας ότι οι μεγαλύτεροι πελάτες

είναι πιο πιθανό να λάβουν GCO. Τέλος αποδεικνύεται, ότι οι ελεγκτές που εργάζονται στις Big 5 είναι πιο συντηρητικοί όταν ελέγχουν μεγαλύτερους πελάτες (Reynolds και Francis 2001). Παρόμοια ευρήματα αναφέρονται και για τις μη-Big 5 εταιρίες (Hunt & Lulseged, 2007). Αντίθετα, οι Chi, Douthett και Lisic (2012) βρίσκουν ότι οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες δεν διακυβεύουν την ανεξαρτησία τους για μεγάλους πελάτες, ενώ οι μη Big 5 συνεργάτες το κάνουν. Η αρνητική επίδραση της σημασίας του πελάτη στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή τεκμηριώνεται επίσης από τους Carcello, Hermanson και Huss (2000).

Χρηματοοικονομική αναφορά: Οι Big 5 είναι περισσότερο συντηρητικές όταν έχουν να κάνουν με έναν πολύ σημαντικό πελάτη ή ακόμα και εταιρίες που υπάγονται στις ΟΔΣ (Οντότητες Δημοσίου Συμφέροντος) (Reynolds και Francis 2001). Σε αυτό συμπεραίνουν και άλλοι ερευνητές, που επίσης εστιάζουν και στις άλλες μικρότερες ελεγκτικές εταιρίες με κοινά αποτελέσματα (Hunt & Lulseged, 2007). Βέβαια οι Chung και Kallapur (2003) δεν βρήκαν καμία συσχέτιση ανάμεσα στη σημαντικότητα του πελάτη και τη διαφορετική αντιμετώπιση στη ποιότητα ελέγχου. Σε αντίθεση υπάρχουν πολλές έρευνες που δείχνουν ότι μια ανεξάρτητη και δραστήρια επιτροπή ελέγχου ελαττώνει τον οικονομικό δεσμό ανάμεσα στους ελεγκτές και την ελεγχόμενη εταιρία (Sharma, Sharma, και Ananthanarayanan ,2011). Καταλήγοντας υπάρχουν και άλλες μελέτες που ερευνούν την επιρροή που έχει στις καταστάσεις χρηματοοικονομικής αναφοράς το μέγεθος και η σημαντικότητα του πελάτη και αν αυτό κάνει τους ελεγκτές περισσότερο προσεκτικούς, χωρίς να αφήνουν περιθώρια για διαχείριση κερδών (γνωστά κυρίως ως earnings management) (Gaver & Paterson, 2007; Kanagaretnam, Krishnan, & Lobo, 2010).

Αντίληψη χρηστών χρηματοοικονομικής πληροφορίας: Για τους τραπεζικούς υπάλληλους ο μεγάλος ανταγωνισμός στον ελεγκτικό κλάδο μειώνει τις περιπτώσεις που οι πιέσεις των ελεγκτών να έρχονται σε αντίθεση με την άποψη της διοίκησης γύρω από την έκθεση και τα ευρήματα του εξωτερικού ελέγχου (Knapp, 1985). Από την πλευρά των επενδυτών η οικονομική εξάρτηση των ελεγκτικών οργανισμών από τους μεγάλους πελάτες έχει αρνητικό αντίκτυπο και αυτό αποτυπώνεται στο κόστος κεφαλαίου όπως και στα κέρδη (Ghosh, Kallapur, & Moon, 2009). Επιπλέον οι επενδυτές ανησυχούν για τυχόν ρυθμιστικές αλλαγές λόγω της πλήξης της ανεξαρτησίας του εξωτερικού ελέγχου.

Συμπεραίνουμε από τα παραπάνω ότι υπάρχουν περιορισμένα και αντικρουόμενα στοιχεία για να πούμε με βεβαιότητα ότι το μέγεθος και η ισχύς ενός πελάτη επιδρά

απαραίτητα αρνητικά στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και ότι είναι υπεύθυνη για την απειλή της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Οι έρευνες όμως συμφωνούν ως προς τη συντηρητικότητα των μεγάλων ελεγκτικών εταιριών να είναι περισσότερο προσεκτικές στις εκθέσεις ελέγχου των πολύ σημαντικών πελατών. Τέλος οι ρυθμιστικές αλλαγές ή οι νομικοί περιορισμοί μπορεί να μετριάσουν τις ανησυχίες διαβεβαίωσης ανεξαρτησίας των ελεγκτών για τους πολύ σημαντικούς πελάτες.

4.2. Θητεία Ελεγκτή

Υπάρχουν δύο κύριες απόψεις για την ελεγκτική θητεία. Η πρώτη βασίζεται στη στενή σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του ελεγκτή και της διοίκησης της εταιρίας που ελέγχεται. Σε αυτή τη περίπτωση υπάρχει αμφισβήτηση του αποτελέσματος και η παροχή χαμηλότερης ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών. Για αυτό το λόγο υπάρχει από το νόμο η υποχρεωτική αλλαγή της ελεγκτικής εταιρίας και του εκάστοτε ελεγκτή με μια περίοδο αναμονής. Η δεύτερη άποψη επισημαίνει τις θετικές συνέπειες που μπορεί να έχει η μεγάλη περίοδος εξοικείωσης για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου καθώς έτσι επιτρέπεται στους λογιστές να μάθουν με λεπτομέρεια τις λειτουργίες της επιχείρησης.

Κίνητρα ελεγκτή, οφέλη: όπως και στην παραπάνω περίπτωση η βιβλιογραφία για τα κίνητρα των ελεγκτών και τα οφέλη είναι αντικρουόμενα. Άλλες έρευνες όπως του Shockley (1981) έδειξαν ότι μια θητεία που ξεπερνά τα 5 έτη δεν αποτελεί απειλή στην ανεξαρτησία του ελεγκτή. Οι Knechel και Vanstraelen (2007) βρήκαν ότι μια μεγάλη θητεία δεν επιδρά αρνητικά στην ανεξαρτησία των ελεγκτών ούτε όμως στην αποφυγή οικονομικών δυσκολιών. Παλαιότερες μελέτες έδειξαν ότι η παροχή υπηρεσιών ελέγχου σταδιακά υστερούσαν όσο αυξανόταν η θητεία του ελεγκτή (Deis και Giroux 1992). Άλλοι ερευνητές εξέτασαν το κίνητρο που μπορεί να έχει ένας ελεγκτής ώστε να λειτουργεί σε σύγκρουση με τα συμφέροντα της ελεγκτικής εταιρίας. Σαν συμπέρασμα της έρευνας τους κατέληξαν στο γεγονός ότι η ελεγκτική εταιρία έχει μεγαλύτερο κίνητρο να διατηρήσει την ανεξαρτησία στον έλεγχο παρά ένας μεμονωμένος ελεγκτής (Bamber και Iyer (2007). Αυτό προκύπτει λόγω της θετικής φήμης που θέλει να διατηρήσει η ελεγκτική εταιρία έτσι ώστε να λαμβάνει ολοένα και περισσότερους πελάτες.

Σαν αντιμετώπιση της εξοικείωσης που μπορεί να υπάρξει, έχει καθιερωθεί μια αλλαγή του δυναμικού των ορκωτών λογιστών κάθε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι Bedard και Johnstone (2010) παραθέσαν εμπειρικά δεδομένα, πως πράγματι η τακτική αλλαγή ελεγκτών έφερε μεγαλύτερη αποδοτικότητα και διασφάλισε την ανεξαρτησία του ελέγχου. Μια έρευνα που βασίστηκε σε συνεντεύξεις από ελεγκτές έδειξε ότι η υποχρεωτική από τον νόμο αλλαγή ελεγκτικού εταίρου αύξανε την πιθανότητα ελέγχου σε μία διαφορετική εταιρία του ίδιου κλάδου ενώ με τη σειρά τους οι ελεγκτές προτιμούσαν να μεταπηδήσουν σε εντελώς διαφορετικό κλάδο (Daugherty, Dickins, Hatfield, και Higgs, 2012). Επιπρόσθετα βρέθηκε ότι η υποχρεωτική αλλαγή επιφέρει χειροτέρευση στην παροχή εξωτερικού ελέγχου καθώς χάνεται χρόνος για την εκπαίδευση και την κατανόηση μιας εταιρίας από έναν νέο ελεγκτή (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Κίνητρα ελεγχόμενης εταιρίας: Υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα για την πλευρά του πελάτη. Τα τρέχοντα στοιχεία δείχνουν ότι οι ελεγχόμενες εταιρίες προτιμούν την συνεργασία με έναν ελεγκτή για μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε μια παλαιά έρευνα γίνεται φανερό ότι οι ελεγκτές που έχουν μια μεγάλη θητεία από 5 έως 20 έτη είναι πιθανότερο να εντοπίσουν λάθη ή παραβλέψεις από τους ελεγκτές που έχουν λιγότερα έτη συνεργασίας με έναν πελάτη (Knapp 1991). Επιπλέον φαίνεται ότι η μεγάλη θητεία αποφέρει οφέλη για τον ελεγκτή.

Χρηματοοικονομική αναφορά: Οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι πράγματι η μεγάλη θητεία των ελεγκτών δεν επηρεάζει την ανεξαρτησία τους και την ποιότητα του ελέγχου. Οι C. Chen, Lin, και Lin (2008) βρήκαν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της θητείας των εκλεκτών και της ποιότητας των κερδών. Επιπλέον οι έρευνες δείχνουν ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το μέγεθος του πελάτη για τη σχέση μεταξύ της θητείας και της ποιότητάς χρηματοοικονομικής αναφοράς. Η διάρκεια της θητείας δεν σχετίζεται με την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς τουλάχιστον για τους μεγάλους πελάτες ενώ για τις μικρότερες οντότητες τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει μείωση της ποιότητας χρηματοοικονομικής αναφοράς (Manry, Mock, and Turner 2008). Έτσι αποδεικνύετε επιπρόσθετα πως πράγματι για τους σημαντικούς πελάτες οι ελεγκτές αποφεύγουν τη διαχείριση κερδών προσέχοντας να εξασφαλίσουν υψηλή ποιότητα ελέγχου και ανεξαρτησίας λόγω της υπόληψης που μπορεί να έχει για την ελεγκτική εταιρία και για τους ίδιους κάποια απόκλιση από τα στάνταρτ τους.

Πράγματι οι ελεγκτές χρειάζονται ένα χρονικό διάστημα εξοικείωσης για να καταλάβουν τον τομέα και τις λειτουργίες των επιχειρήσεων τις οποίες ελέγχουν. Έτσι είναι αναμενόμενο η ποιότητα των υπηρεσιών τους να μην είναι η αναμενόμενη κατά τα αρχικά χρόνια της θητείας τους. Οι οντότητες που ελέγχονται από καινούργιο ελεγκτή είχαν χαμηλότερη ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς σε σχέση με άλλες εταιρίες που ελέγχονταν από τον ίδιο ελεγκτή για περισσότερα από 5 χρόνια (Johnson, Khurana, και Reynolds 2002). Επιπλέον άλλες έρευνες βρήκαν ότι οι ελεγκτικές εταιρίες είναι περισσότερο πιθανό να λάβουν Ελεγκτικές ανακοινώσεις επιβολής (Accounting and Auditing Enforcement Releases ή AAERs) στα αρχικά χρόνια της θητείας του ελεγκτή αλλά δεν βρήκαν αντίστοιχα ευρήματα για θητείες μεγαλύτερης διάρκειας (Carcello και Nagy 2004). Η συντηρητικότητα αυξάνεται ανάμεσα σε μια μικρή έως μεσαία διάρκεια θητείας και δεν διέκριναν καμία αλλαγή όσον αφορά τις μεγαλύτερες. Καταλήγουμε έτσι στο συμπέρασμα ότι υπάρχει τις περισσότερες φορές θετική σχέση μεταξύ των ετών της ελεγκτικής θητείας και της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς, ενώ μια μικρότερη διάρκεια πολλές φορές συνεπάγεται και με χαμηλότερη ελεγκτική ποιότητα υπηρεσιών (Normanee Tepalagul και Ling Lin, 2015).

Η βιβλιογραφία αποδεικνύει ότι οι χρήστες των χρηματοοικονομικών πληροφοριών δεν βλέπουν την παραμονή των λογιστών για μεγάλο χρονικό διάστημα σε μια εταιρία ως απειλή στην ανεξαρτησία τους ούτε περιμένουν παροχή χαμηλότερης ποιότητας εξωτερικού ελέγχου. Με βάση μια έρευνα που χρησιμοποίησε δεδομένα από τον τραπεζικό τομέα και από οικονομικούς αναλυτές, αποδείχθηκε πως η παραμονή ενός ελεγκτή για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από τα 5 έτη δεν επέφερε στην αντίληψη τους μείωση της ανεξαρτησίας του (Shockley 1981).

Καταλήγοντας μπορούμε να πούμε με βάση την τρέχουσα κατάσταση ότι οι περισσότερες μελέτες επαληθεύουν τη γνώμη ότι πράγματι η παραμονή και η μεγάλη θητεία των ορκωτών ελεγκτών σε έναν πελάτη δεν επιφέρουν πλήγμα στην ανεξαρτησία τους. Κάποιες από τις έρευνες έδειξαν επιπλέον ότι αντίθετα, όχι μόνο δεν επηρεάζεται η ανεξαρτησία αλλά γίνεται περισσότερο αποδοτικός έλεγχος λόγω της εμπειρίας που έχει αναπτύξει ο συγκεκριμένος ελεγκτής για τη δραστηριότητα της επιχείρησης που ελέγχει. Τέλος και εδώ συμπεραίνουμε ότι σε σημαντικούς πελάτες οι ελεγκτές δεν ανέχονται τη διαχείριση κερδών (Normanee Tepalagul και Ling Lin, 2015).

4.3. Συνεργασία Πελατών με Ελεγκτικές Εταιρείες

Ο Imhoff (1978) υπέδειξε τρεις περιπτώσεις όπου η σχέση ελεγκτή-ελεγχόμενου μπορεί να αθετήσει την αρχή της ανεξαρτησίας. Πρώτον ο ελεγκτής μπορεί να βλέπει την ελεγχόμενη εταιρία σαν μελλοντικό εργοδότη. Δεύτερον η στενή επαγγελματική σχέση που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ του ελεγκτή και της διοίκησης της εταιρίας μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την λανθασμένη ή παραπλανητική ενημέρωση των μετόχων προ όφελος των στελεχών της διοίκησης. Τρίτον ενδέχεται να υπάρχει αμφισβήτηση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών όταν ο έλεγχός γίνεται με τη παρουσία πρώην συνεργατών και συναδέλφων. Για την αντιμετώπιση ακριβώς αυτών των θεμάτων οι νομοθέτες έχουν επιβάλει μια περίοδο διαλύματος (cooling off period) από τον έλεγχο για τον ελεγκτή, πριν αυτός μπορέσει να προσληφθεί από την εταιρία πελάτη και να γίνει στέλεχος της. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι αυτές οι συνεργασίες μπορεί να αποτελέσουν απειλή για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας καθώς είναι αρκετά σπάνιο να παρατηρηθούν και γίνονται λιγότερες φορές από ότι είναι αναμενόμενο (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Κίνητρα ελεγκτή, οφέλη: Τα κίνητρα ενός ελεγκτή για τη συνεργασία με την εκάστοτε επιχείρηση είναι συνήθως το προσωπικό και οικονομικό συμφέρον του. Αυτό που παρατηρήθηκε ήταν ότι ενώ οι χρήστες των χρηματοοικονομικών πληροφοριών είχαν την διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών σε προτεραιότητα η νομοθετική αρχή του Certified Public Accountants (CPAs) δεν έδειχνε την αντίστοιχη σημασία (Imhoff 1978). Συχνό έτσι είναι το φαινόμενο πλέον, ο πελάτης δηλαδή η ελεγχόμενη εταιρία να επιλέγει και να διορίζει έναν ελεγκτή που μπορεί παλαιότερα να ήταν στέλεχος της ίδιας επιχείρησης . Έτσι από τα εμπειρικά στοιχεία καταλήγει ότι οι ελεγκτές που είχαν στο παρελθόν κάποια σχέση με την επιχείρηση είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να εκδώσουν καθαρές εκθέσεις ελέγχου από ότι αυτοί που ήταν ανεξάρτητοι (Lennox 2005) (“alma-mater affiliation”).

Κίνητρα ελεγχόμενης εταιρίας: Οι υπάρχουσες έρευνες δείχνουν ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες έχουν κίνητρα να συνεργαστούν με τις ελεγκτικές εταιρίες. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι αφού ο ελεγκτής εκδίδει καθαρές γνώμες (Clean Opinion), τα έσοδα των συνδεδεμένων στελεχών είναι χαμηλότερα από αυτά των μη συνδεδεμένων στελεχών, υποδηλώνοντας έτσι ότι η συνεργασία αναγνωρίζεται από τον πελάτη (Lennox 2005).

Οι Menon και Williams (2004) αναφέρουν ότι οι εταιρείες με πρώην ελεγκτές - εταίρους είναι πιο πιθανό να ανταποκριθούν στις προβλέψεις των αναλυτών από αυτές που δεν έχουν, γεγονός που υποδηλώνει ότι η διαχείριση των πελατών μπορεί να επωφεληθεί από τη σχέση τους με ελεγκτικές εταιρείες. Μια μεταγενέστερη μελέτη επιβεβαιώνει ότι η πιθανότητα διορισμού μιας συγκεκριμένης ελεγκτικής εταιρείας είναι μεγαλύτερη εάν οι απόφοιτοί της κατέχουν διοικητικές θέσεις (Lennox και Park 2007). Επιπλέον, περισσότερες μη ελεγκτικές υπηρεσίες αγοράζονται από τον ελεγκτή, όπως αυξάνεται και η διάρκεια θητείας της ελεγκτικής εταιρείας (Ye et al., 2011). Αντίθετα, η παρουσία του πρώην εταίρου ελέγχου στις επιτροπές ελέγχου, ανεξάρτητα από τη σχέση της με τον τρέχοντα ελεγκτή, έχει ως αποτέλεσμα τη μειωμένη παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών (NAS) που προμηθεύεται από τον ελεγκτή (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία παρουσιάζει αντικρουόμενα ευρήματα όσον αφορά τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει η σχέση του ελεγκτή με τον πελάτη στο πόρισμα ελέγχου και στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Οι επιχειρήσεις που είχαν προσλάβει τους προηγούμενους ελεγκτές τους σε θέσεις οικονομικής διεύθυνσης είχαν παραλόγως μεγάλα δεδουλευμένα από τις εταιρείες ελέγχου (Menon και Williams 2004). Άλλες έρευνες δείχνουν ότι η πρόσληψη πρώην εξωτερικών ελεγκτών δεν οδηγεί απαραίτητα σε επιρροή των οικονομικών καταστάσεων και στη υποβάθμιση ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Σε κάποιες περιπτώσεις επιπλέον μπορεί να φέρνει και θετικά αποτελέσματα. Οι Geiger, North, και O'Connell (2005) βρήκαν ότι οι εταιρείες που προσέλαβαν πρώην ελεγκτές κατευθείαν από την ελεγκτική εταιρία έκαναν πολύ σπάνια διαχείριση κερδών σε σημαντικό βαθμό. Τέλος άλλες μελέτες δεν βρήκαν κανένα στοιχείο που να φαίνεται πως επηρεάζει την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς, ούτε πρόβλημα παραβίασης της αρχής της ανεξαρτησίας από τα δεδομένα επιχειρήσεων που έλαβαν έλεγχο AAER (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Αντίληψη χρηστών χρηματοοικονομικών πληροφοριών: Υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα όσον αφορά την απειλή για την ανεξαρτησία όταν οι ελεγκτές μετά τη διάρκεια της θητείας τους σε εταιρίες πελατών προσλαμβάνονται από αυτές. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι χρήστες των χρηματοοικονομικών πληροφοριών δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην εξασφάλιση της ανεξαρτησίας από το CPA (Imhoff, 1978). Βέβαια περισσότερο πρόσφατες έρευνες όπως αυτή των Geiger et al. (2008) ανέφεραν ότι η αλλαγή της καριέρας των ελεγκτών μπορεί να φέρει μεγάλα προσωπικά οφέλη κυρίως οικονομικά. Έτσι μπορεί να υπάρχει σαν κίνητρό για πολλούς ελεγκτές η ικανοποίηση των απαιτήσεων της διοίκησης

μιας εταιρίας ώστε στο μέλλον να υπάρχει η ανάλογη πρόσληψη. Κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίθεση με την ανεξαρτησία του ελέγχου. Από την άλλη πλευρά η προσθήκη ενός εμπείρου ελεγκτή στην επιχείρηση με μεγάλες γνώσεις στο αντικείμενο της λογιστικής αλλά και του αντικειμένου της ελεγχόμενης εταιρίας, σηματοδοτεί θετικά νέα στην αγορά. Το χρηματιστήριο φαίνεται πως αντιδρά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων θετικά σε αυτές τις αλλαγές όταν πρόκειται για επιχειρήσεις μικρότερου μεγέθους (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Σαν συμπέρασμα εξάγουμε ότι όσον αφορά την συνεργασία των ελεγκτών με τις εταιρίες -πελάτες υπάρχουν αντικρουόμενα στοιχεία για την επιρροή που μπορεί να έχει στην κρίση τους και στην αντικειμενικότητα τους. Αρκετές από τις έρευνες δείχνουν ότι αυτοί οι συμβιβασμοί συνεργασίας μπορεί να έχουν επιπτώσεις στη παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών καθώς και να έρθουν σε αντίθεση με την αρχή της ανεξαρτησίας καθώς οι ελεγκτές μπορεί να θέλουν να χρησιμοποιήσουν την θητεία τους σε έναν πελάτη σαν μελλοντική πρόσληψη. Άλλες έρευνες δείχνουν ότι κάτι τέτοιο δεν είναι απαραίτητο, και ότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Εν αντίθεσή ορισμένες φορές η πρόσληψη εμπείρων επαγγελματιών στο δυναμικό μικρών επιχειρήσεων μπορεί να έχει θετικές συνέπειες.

4.4 Μη Ελεγκτικές Υπηρεσίες

Ο διάσημος νόμος SOX Act του 2002 απαγορεύει από έναν ελεγκτή να προσφέρει τις περισσότερες μη ελεγκτικές υπηρεσίες στον πελάτη. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορεί να υπάρξει οικονομικό κίνητρο για παράβαση της αρχής της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Πιστεύεται με βάση τα δεδομένα ότι η περεταίρω προσφορά υπηρεσιών από τον ίδιο τον ελεγκτή της επιχείρησης θα αποτελέσει κίνδυνο για την ποιότητα του ελέγχου. Βεβαίως πολλοί επαγγελματίες αντικρούουν αυτό το επιχείρημα τονίζοντας ότι η προσφορά επιπλέον συμβουλευτικών υπηρεσιών όπως και ορισμένων φορολογικών υπηρεσιών δεν θα είναι πλήγμα για την ανεξαρτησία του ελέγχου. Παραθέτουν επιπλέον τους λόγους που θέλουν, αυτές οι υπηρεσίες να βελτιώνουν την χρηματοοικονομική πληροφορία και να αυξάνουν τόσο την ποιότητα του ελέγχου όσο και να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Τα

εμπειρικά δεδομένα όμως δείχνουν πως κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει στην πλειοψηφία των περιπτώσεων (Tobias Svanström 2012).

Κίνητρα ελεγκτή, οφέλη: Οι ελεγκτές έχουν οικονομικά κίνητρα για να προβούν στη παροχή ορισμένων μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Τομείς όπως συμβουλευτική επιχειρήσεων αλλά και βοήθεια στη φορολογική πολιτική είναι σαφώς περισσότερο επικερδείς. Η αυστηρή νομική απαγόρευση παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει πολλούς ορκωτούς λογιστές στο να μην επιλέξουν τον εξωτερικό έλεγχο κατά την αρχή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας (Dopuch και King 1991). Επιπλέον πολλοί θεωρούν ότι η παροχή εξωτερικού ελέγχου σε συνδυασμό με τη παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα στην παροχή υπηρεσιών. Οι Chan, Chen, Janakiraman, και Radhakrishnan (2012) αναφέρουν τα οφέλη που μπορεί να έχει η παροχή και ελεγκτικών αλλά και μη ελεγκτικών υπηρεσιών όταν η αμοιβή είναι κοινή και για τις δύο υπηρεσίες μαζί. Πολλές μελέτες έχουν εστιάσει στην Αρχή της Συνέχισης Δραστηριότητας των εταιριών για να ανακαλύψουν εάν όντως η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών χειροτερεύει την ποιότητα του ελέγχου και έρχεται σε αντίθεση με την ανεξαρτησία. Τα ευρήματα καταλήγουν πως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ της παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών και της υποβάθμισης της ποιότητάς του ελέγχου (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015). Πρέπει να επισημανθεί όμως ότι υπάρχουν και περιπτώσεις που βρέθηκε πως η πιθανότητα επιβεβαίωσης συνέχισης δραστηριότητας είναι μεγαλύτερη όταν οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες προέρχονται από εξιδεικευμένους επαγγελματίες εκτός του ελεγκτικού κλάδου (Lim και Tan 2008). Ομοίως, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ παροχής φορολογικών υπηρεσιών και της πιθανότητας εξέδοσης αναφοράς ανησυχίας για τη συνέχιση δραστηριότητας, πράγμα που σημαίνει ότι είναι σημαντικό για την ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων πλευρών (Robinson 2008).

Κίνητρα ελεγχόμενης εταιρίας: Οι πελάτες των εξωτερικών ελεγκτών έχουν κίνητρο να χρησιμοποιήσουν ορισμένες μη ελεγκτικές υπηρεσίες καθώς θα υπάρχει εξοικονόμηση κόστους και επιπρόσθετα παροχή υψηλής ποιότητας συμβουλευτικών και φορολογικών υπηρεσιών. (Public Oversight Board, 1979). Πολλές πάντως επιχειρήσεις δεν επιλέγουν τέτοιου είδους υπηρεσίες από τους ελεγκτές τους αλλά θεωρούν πως θα έχουν αντικειμενικότερα αποτελέσματα λαμβάνοντας τέτοιες υπηρεσίες από τρίτους (Parkash & Venable, 1993). Οι ρυθμιστικές αλλαγές έχουν επίσης επιρροή στην αγορά επιπλέον μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Μετά την εφαρμογή γνωστοποίησης των αντίτιμων για τη αγορά μη ελεγκτικών υπηρεσιών από την Securities Exchange Commission (SEC) πολλές επιχειρήσεις

ιδιαίτερα οι μεγαλύτερες αρχίσαν να θεωρούν την χρησιμοποίηση τους σαν κάτι που θα είχε αρνητικό αντίκτυπο (Abbott, Parker, και Peters, 2011). Άλλες έρευνες έχουν εστιάσει στο ρόλο που έχουν άλλοι παράγοντες της εταιρίας στην χρησιμοποίηση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Ο Raghunandan (2003) αναφέρει ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών σχετίζεται με το ποσοστό των μετόχων που δεν επικυρώνουν τους ελεγκτές. Ειδικότερα όμως, οι μέτοχοι των εταιριών συμφωνούν για το αντίτιμο των ελεγκτικών υπηρεσιών αλλά έχουν αρνητική γνώμη για το αντίτιμό της παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών (Mishra, Raghunandan, Rama 2005). Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για τις φορολογικές υπηρεσίες.

Τέλος όσον αφορά την ελεγκτική επιτροπή οι ερευνητές βρήκαν ότι οι εταιρίες που αγοράζαν λιγότερες μη ελεγκτικές υπηρεσίες, ανέθεταν και λιγότερες ενέργειες του εσωτερικού ελέγχου στον εξωτερικό ελεγκτή (Abbott, Parker, Peters, & Rama, 2007). Οι ελεγκτικές επιτροπές είναι λιγότερο πιθανό να προτείνουν την αγορά ελεγκτικών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών αν είναι υποχρεωμένοι να δημοσιοποιήσουν τα οικονομικά ποσά (Abbott et al., 2011).

Χρηματοοικονομική αναφορά: Πολλές μελέτες χρησιμοποιούν δεδουλευμένα σαν υποκατάστατα για την αξιολόγηση της ποιότητας χρηματοοικονομικής αναφοράς . Ορισμένοι διαπιστώνουν ότι οι υψηλότερα αμειβόμενες NAS συνδέονται με χαμηλότερης ποιότητας δεδουλευμένα. Άλλες μελέτες δεν καταλήγουν σε καμία απολύτως σχέση (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015). Τα οφέλη που προκύπτουν από την παροχή NAS μπορεί να είναι: α) πιο προβλέψιμες μελλοντικές ταμειακές ροές και χαμηλότερος κίνδυνος πληροφοριών (Nam και Ronen, 2012), β) μικρότερες καθυστερήσεις στην έκθεση ελέγχου (Knechel & Sharma, 2012) και γ) βελτιωμένη ποιότητα κερδών (Koh, Rajgopal, και Srinivasan, 2013). Αρκετές μελέτες παρέχουν στοιχεία σχετικά με παράγοντες που επηρεάζουν τη σχέση μεταξύ NAS και δεδουλευμένων. Οι Larcker και Richardson (2004) βρίσκουν ότι μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των συνολικών αμοιβών και των δεδουλευμένων είναι πιο σοβαρή για τις εταιρείες που δεν διοικούνται αποδοτικά. Επιπλέον μελέτες δείχνουν ότι οι NAS σχετίζονται θετικά με τα δεδουλευμένα όταν η θητεία του ελεγκτή είναι μικρή και το μέγεθος του πελάτη δεν είναι σημαντικό (Gul, Jaggi και Krishnan 2007). Εκτός από τα δεδουλευμένα, οι ερευνητές χρησιμοποιούν επίσης την επαναδιατύπωση (restatement) ως υποκατάστατο για τη χαμηλή ποιότητα χρηματοοικονομικών αναφορών. Οι Kinney, Palmrose και Scholz (2004) αναφέρουν στοιχεία (α) θετικής συσχέτισης μεταξύ των αμοιβών ελέγχου, των αμοιβών που σχετίζονται με τον έλεγχο και των απροσδιόριστων μη ελεγκτικών αμοιβών και της επαναδιατύπωσης και (β) της αρνητικής συσχέτισης μεταξύ των

αμοιβών φορολογικών υπηρεσιών και επαναδιατύπωσης. Ο θετικός ρόλος των μη ελεγκτικών φορολογικών υπηρεσιών που παρέχονται από ελεγκτές (NATS) επιβεβαιώνεται από τους Seetharaman, Sun και Wang (2011), οι οποίοι βρήκαν πως υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ του NATS και των φορολογικών επαναδιατυπώσεων. Τέλος, οι αμοιβές NAS σχετίζονται με την πιθανότητα επιβολής κυρώσεων από την SEC για απάτη (Markelevich και Rosner 2013).

Οι χρήστες οικονομικών εκθέσεων μπορεί να θεωρήσουν ότι η παροχή των μη ελεγκτικών υπηρεσιών μπορεί να θέσει σε αμφισβήτηση την αντικειμενικότητα των ελεγκτών όπως και να χειροτερεύσει την ποιότητα ελεγκτικών υπηρεσιών (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015). Σε μια παλαιότερη έρευνα βρέθηκε αντίστοιχα ότι οι τράπεζες αντιλαμβάνονται την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών ως γεγονός που μειώνει την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητας των ελεγκτών (Shockley 1981). Η αγορά «αντιλαμβάνεται» σπανίως την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών άλλοτε θετικά. Η πλειοψηφία όμως των στοιχείων δείχνει ότι η ανάμειξη των μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τους εξωτερικούς ελεγκτές στέλνει αρνητικά σήματα στην αγορά (Normanee Terpalagul και Ling Lin, 2015).

Όσον αφορά τον συντελεστή απόκρισης κερδών (earnings response coefficient) (ERC), κάποιες μελέτες δείχνουν ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ του συντελεστή και της παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών (Higgs και Skantz, 2006; Krishnan, Sami, και Zhang, 2005). Άλλες μελέτες δεν βρήκαν καμία σχέση μεταξύ τους (Ghosh etc. 2009), ενώ οι Lim και Tan (2008) έδειξαν ότι ο συντελεστής απόκρισης κερδών αυξάνεται με την αύξηση του επιπέδου παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών από εξειδικευμένους επαγγελματίες.

Τέλος νεότερες έρευνες προσπάθησαν να βρουν τον αντίκτυπο που έχει η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών στην αντίληψη για την ακεραιότητα και ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών. Αυτό που βρήκαν ήταν α) ένα υψηλότερο τέλος μη ελεγκτικών υπηρεσιών οδήγησε σε μεγαλύτερη πιθανότητα για δικαστικές διαμάχες, β) η αποζημίωση από την δικαστική διαμάχη αυτή μπορεί να είναι αρκετά σημαντική λόγω του ότι υπάρχουν αμφιβολίες για την ανεξαρτησία των ελεγκτών αφού υπάρχει η υπόνοια οικονομικής εξάρτησης λόγω των αμοιβών από μη ελεγκτικές υπηρεσίες (Schmidt 2012) .

Εν κατακλείδι οι περισσότερες έρευνες δείχνουν ότι δεν υπάρχουν εμφανή στοιχεία που να αποδεικνύουν πως η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών επηρεάζει ή χειροτερεύει την

ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου όπως και δεν είναι βάσιμη η αμφισβήτηση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Βέβαια κάποιες από τις μελέτες αναφέρουν ότι υπάρχει σίγουρη σχέση μεταξύ της δημοσίευσης και γνωστοποίησης των αντιτίμων για τις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Ειδικότερα φαίνεται πως η δημοσίευση των αντιτίμων για μη ελεγκτικές υπηρεσίες μειώνει τις αγορές των εταιριών για συμβουλευτικές και οι φορολογικές υπηρεσίες. Αυτό το συμπέρασμα είναι σύμφωνο με τα περισσότερα ευρήματα γύρω από το θέμα των μη ελεγκτικών υπηρεσιών και για το αν αυτές αποτελούν απειλή για την ανεξαρτησία των ελεγκτών ή την ποιότητά των ελεγκτικών υπηρεσιών. Φυσικά η βιβλιογραφία κάνει κατανοητό ότι πολλοί θεσμοί και χρήστες των οικονομικών καταστάσεων βλέπουν την επιπρόσθετη παροχή άλλων υπηρεσιών πέραν του ελέγχου από τους εξωτερικούς ελεγκτές ως απειλή για την ανεξαρτησία τους. Τέλος είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι πολλά εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι η παροχή κυρίως φορολογικών υπηρεσιών τις περισσότερες φορές επιφέρει θετικά αποτελέσματα και αναβαθμίζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου λόγω της μεγάλης επαγγελματικής κατάρτισης των εξωτερικών ελεγκτών.

Κεφάλαιο 5: Σύγκρουση Συμφερόντων Εντός Ελεγκτικών Εταιριών-Αδυναμία Ρυθμιστικών Διατάξεων

Αφού είδαμε τους εξωτερικούς παράγοντες και τις πηγές της εταιρικής σύγκρουσης συμφερόντων σε αυτό το κεφάλαιο θα ερευνηθούν η σύγκρουση συμφερόντων που εμφανίζεται εντός των λογιστικών και ελεγκτικών εταιριών. Σε αυτές περιλαμβάνονται ο τρόπος πρόσληψης και απόλυσης των εξωτερικών ελεγκτών, οι πιέσεις στον χώρο εργασίας, όπως και το εσωτερικό σύστημα αμοιβών και κινητών που υπάρχει σε κάθε ελεγκτική εταιρία. Επιπλέον αναφέρονται οι αδυναμίες που υπάρχουν στους κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας, καθώς και τα κενά στη νομοθεσία και ο ρόλος που έχουν οι ρυθμιστικές αρχές.

Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι γύρω από το κομμάτι των ελεγκτικών εταιριών δεν έχει γίνει αρκετά πειστική ερευνά έτσι τα στοιχεία που έχουμε είναι περιορισμένα. Φυσικά όμως η σύγκρουση συμφερόντων εσωτερικά των ελεγκτικών οργανισμών είναι ένα από τα κύρια σημεία που πρέπει να μελετηθούν ώστε να υπάρξουν οι κατάλληλες αλλαγές.

5.1. Πρόσληψη και Απόλυση Ελεγκτικών Εταιριών:

Η διαδικασία της πρόσληψης αλλά και απόλυσης ελεγκτών από τους πελάτες μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες για την ανάπτυξη αντιεπαγγελματικών σχέσεων όπως και περιπτώσεις συγκρούσεων συμφερόντων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η διοίκηση της εταιρίας -πελάτη διορίζει ουσιαστικά τον εξωτερικό ελεγκτή διασφαλίζοντας έτσι πως το πόρισμα ελέγχου δεν θα εκθέσει τις αποφάσεις της. Κυρίως υπάρχουν φόβοι για την απειλή της ανεξαρτησίας των ελεγκτών (Maria Ishaque, 2019). Έτσι αντίστοιχα για τις ελεγκτικές εταιρίες υπάρχουν παρόμοιες απειλές ως προς την ποιότητα του ελέγχου και την παροχή υπηρεσιών εφόσον ο πελάτης μπορεί να προσλάβει κάποιον ανταγωνιστή. Έχει αποδειχθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι ελεγκτές αποφεύγουν να εκδώσουν αρνητική γνώμη για τους

πελάτες τους λόγω του φόβου της απόλυσης, αποκλίνοντας έτσι από τους κανόνες ηθικής δεοντολογίας του εξωτερικού ελέγχου (Moore et al. 2006).

5.2. Πιέσεις στον Χώρο Εργασίας:

Οι γρήγοροι ρυθμοί εργασίας συνήθως μένουν εκτός συζήτησης για τις πηγές των συγκρούσεων συμφερόντων. Όμως η πίεση στον χώρο εργασίας έχει σχετιστεί με πολλές δυσλειτουργίες όπως και με μια πληθώρα από συμπεριφορές που όχι μόνο επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου αλλά προωθούν τη παροχή των μη ελεγκτικών υπηρεσιών για το συμφέρον του πελάτη (Espinosa-Pike και Barrainkua 2016). Και στις δυο περιπτώσεις ο σκοπός του ελέγχου πιστεύεται ότι παραβιάζεται. Κάποιες από τις συμπεριφορές αυτές είναι όταν ο ελεγκτής δεν ελέγχει πλήρως τον απαιτούμενο αριθμό δειγμάτων, όπως και η παραποίηση των φύλλων εργασίας (Sikka 2004). Επίσης στις περιπτώσεις πρόωρης υπογραφής σε αναθέσεις ελέγχου (Otlely και Pierce 1996), όπως και πρόχειρη, ελλιπή διαδικασία γραφειοκρατίας. Τέλος μπορεί να παρατηρηθεί ελλιπή αναφορά των ωρών ελέγχου από τους ελεγκτές για να αποφευχθούν τα περιττά έξοδα (Maria Ishaque, 2019).

Ποιες είναι όμως οι αιτίες για αυτές τις συμπεριφορές; Αρκετοί μελετητές απόδωσαν αυτές τις παρεκκλίσεις στις πιέσεις που ασκούν οι ελεγκτικές εταιρίες στους ελεγκτές τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της ποιότητας των εκλεκτικών υπηρεσιών (Boyd 2004; Pierce 2007). Πολλοί συμφωνούν στο ότι οι συμπεριφορές αυτές είναι αποτέλεσμα της πίεσης στο εργασιακό περιβάλλον, λόγω του περιορισμένου χρόνου ελέγχου και του κόστους των ελεγκτικών υπηρεσιών που πρέπει οι ελεγκτές να φέρουν εις πέρας (Maria Ishaque, 2019). Επιπλέον σύνηθες είναι το γεγονός οι νέοι ελεγκτές ή υποψήφιοι ελεγκτές που θέλουν να χτίσουν τις καριέρες τους γρήγορα, να αντιμετωπίζουν πίεση ώστε να αποδώσουν υψηλής ποιότητας εργασία σε σύντομο χρονικό διάστημα σύμφωνα με τα καθορισμένα αυστηρά πλαίσια ποιότητας που αναθέτουν οι προϊστάμενοι τους. Σύμφωνα με τον Boyd (2004), η πίεση στον χώρο εργασίας έχει την ρίζα της στην πρακτική της «αγοράς γνώμης». Οι ελεγκτικές εταιρίες για να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό θα έπρεπε να μειώσουν το κόστος των υπηρεσιών του ελέγχου και των μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Οι δύο επιλογές για να γίνει αυτό ήταν α) να μειώσουν τις ώρες εργασίας των ελεγκτών για τον έλεγχο μιας

επιχείρησης ή να μειώσουν τις αμοιβές των ελεγκτών για τις ώρες αυτές. Έτσι οι ελεγκτικές εταιρίες μείωσαν το κόστος με το να περιορίσουν τις ώρες εργασίας για ελεγκτικές υπηρεσίες αλλά και μη ελεγκτικές υπηρεσίες, προσλαμβάνοντας επιπρόσθετα νεοεισερχόμενους ελεγκτές εκμεταλλευόμενοι τον χαμηλότερο μισθό που θα απαιτούσαν. Και στις δύο περιπτώσεις η ποιότητα του ελέγχου αλλά και των πρόσθετων υπηρεσιών υποβαθμιζόταν λόγω της μικρότερης εμπειρίας και κατάρτισης των νέων ελεγκτών (Maria Ishaque, 2019).

Συμπεραίνουμε έτσι πως αυτές οι πιέσεις για ταχύτερο και φτηνότερο έλεγχο αναμφισβήτητα οδήγησαν στην υποβάθμιση των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να αποκλίνουν από τα πρότυπα συμπεριφοράς αλλά και τα λογιστικά σε αντιδιαστολή με το δημόσιο συμφέρον, το συμφέρον του πελάτη αλλά και για την φήμη της ίδιας της ελεγκτικής εταιρίας. Έτσι αυτές οι πρακτικές επιφέρουν αμφισβήτηση του ελεγκτικού επαγγέλματος καθώς υπάρχει ο κίνδυνος για την ποιότητα του ελέγχου.

Καταλήγοντας από τις περικοπές στην διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου και τη διατήρηση της κερδοφορίας των ελεγκτικών εταιριών η πρόσληψη νεότερων στελεχών όχι μόνο μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα του ελέγχου αλλά δημιουργεί και έδαφος για το προσωπικό συμφέρον των στελεχών αυτών για χάρη μιας γρήγορης ανέλιξης στον ελεγκτικό κλάδο, βάζοντας σε δεύτερο πλάνο την σωστή επαγγελματική συμπεριφορά αλλά και τα πρότυπα του επαγγέλματος.

5.3. Συστήματα Αμοιβών των Ελεγκτών:

Τα συστήματα αμοιβών των ελεγκτών για την διενέργεια του εξωτερικού ελέγχου έχουν σχεδιαστεί για να αυξάνουν την απόδοση της εργασίας τους, να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα τους, όπως και ότι δεν θα έχει κίνητρο ο ελεγκτής να υποπέσει σε παραβίαση των επαγγελματικών καθηκόντων για προσωπικό οικονομικό συμφέρον. Όμως οι μελέτες δείχνουν ότι η υπάρχουσα μορφή συστημάτων αμοιβών που ακολουθούν πολλές ελεγκτικές εταιρίες είναι πιθανό να οδηγήσει σε μη αναμενόμενα αποτελέσματα. Ο τρόπος που γίνεται τις περισσότερες φορές είναι με τη μορφή στόχων που πρέπει να επιτευχθούν και που φέρουν στους ελεγκτές τη δυνατότητα αναγνώρισης των όπως και την αύξηση των χρηματικών τους αποδοχών (Maria Ishaque, 2019). Αυτά όμως τα

κίνητρα έχουν πολλές φορές ταυτιστεί με περιπτώσεις συγκρούσεων συμφερόντων μέσα στις ελεγκτικές εταιρίες. Ο Pierce (2007) ανέφερε ότι μεγάλο ποσοστό των περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων που συναντούμε σε ελεγκτικές εταιρίες προέρχεται από τομείς όπως το μάρκετινγκ και οι πωλήσεις. Αυτές οι αναπόφευκτες επιχειρηματικές λειτουργίες των ελεγκτικών εταιριών προωθούνται από το εσωτερικό σύστημα αμοιβών αλλά και από την εταιρική κουλτούρα που έχει η εκάστοτε ελεγκτική εταιρία.

Επιπρόσθετα μελέτες έδειξαν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ αυτών των εσωτερικών συστημάτων αμοιβών με τη ηθική συμπεριφορά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι σωστές δομές εσωτερικών συστημάτων αμοιβών, έφερναν και θετικά αποτελέσματα στην ηθική συμπεριφορά των ελεγκτών (Goto, 2004). Οι περισσότερες συγκρούσεις συμφερόντων στο εσωτερικό των ελεγκτικών εταιριών πηγάζει κυρίως από τις χρηματικές αμοιβές, ενώ σε δεύτερη θέση έρχονται η ανάγκη για αναγνώριση και η επαγγελματική εξέλιξη (Green και Zimiles, 2013). Ακόμα και αν η ελεγκτική εταιρία έχει εδραιώσει μια καλή φήμη και έχει διαμορφώσει στο εσωτερικό της μια εταιρική κουλτούρα ορθής επαγγελματικής συμπεριφοράς με έμφαση στην παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών, κάποιοι από τους εργαζόμενους εντός της μπορεί να υποκύψουν σε πιέσεις των πελατών τους που να έρχονται σε αντίθεση με το σύνολο του οργανισμού. Σε μία έρευνα βρέθηκε ότι οι συμπεριφορές που ήταν αντίθετες προς στον κώδικα ηθικής δεοντολογίας προέρχονταν από λανθασμένη εφαρμογή και υλοποίηση κινήτρων από το εσωτερικό σύστημα αμοιβών, όπως και από την έλλειψη εσωτερικών ελέγχων και σαφών περιορισμών των ελεγκτικών εταιριών (Amali 2010; Maria Ishaque, 2019).

Συμπεραίνουμε από τα παραπάνω ότι η κακή σχεδίαση του εσωτερικού συστήματος αμοιβών στις ελεγκτικές εταιρίες είναι μία πηγή που μπορεί να προκύψουν συγκρούσεις συμφερόντων στο λογιστικό επάγγελμα. Ομοίως ο Wyatt (2004) έδωσε σημασία στην εταιρική κουλτούρα των ελεγκτικών επιχειρήσεων και πως αυτή διαμορφώνει και επηρεάζει τους εργαζόμενους της. Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως σε τομείς όπως η εταιρική κουλτούρα, η τοποθέτηση κανόνων και ρυθμιστικών περιορισμών είναι πολύ δύσκολη. Για παράδειγμα μια ελεγκτική εταιρία που σημαντικότερος στόχος της είναι η κερδοφορία και όχι το θεσμικό λειτούργημα του εξωτερικού ελέγχου θα αποτελείται και θα παράγει στελέχη που δεν θα ακολουθούν τον κώδικα ηθικής συμπεριφοράς του ελεγκτικού επαγγέλματος. Για την βελτίωση της εταιρικής κουλτούρας χρειάζεται ισχυρή ηγεσία καθώς και η προώθηση της ηθικής επαγγελματικής συμπεριφοράς μέσα από τις εσωτερικές διαδικασίες που λειτουργούν εντός της ελεγκτικής εταιρίας (Schminke etc,2007).

Συνοψίζοντας το εσωτερικό σύστημα αμοιβών των ελεγκτικών εταιριών θα πρέπει να ευθυγραμμίζει τους στόχους της εταιρίας με τη παροχή υψηλής ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών ώστε έτσι να μην υπάρχουν αμφιβολίες για την διατήρηση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Οι περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων θα μειωθούν και η φήμη της ελεγκτικής εταιρίας θα βελτιωθεί με αποτέλεσμα την μεγαλύτερη εμπορική της επιτυχία χωρίς να χρειάζεται να υποβαθμίσει την παροχή των υπηρεσιών της.

5.4.Αδυναμία Κώδικα και Νομικοί Περιορισμοί

Η σύγκρουση συμφερόντων είναι μια κατάσταση που περιλαμβάνει διαφωνία μεταξύ των επαγγελματικών κανόνων του λογιστικού επαγγέλματος και του κώδικά συμπεριφοράς των ορκωτών λογιστών με το προσωπικό συμφέρον που τις περισσότερες φορές καταλήγει σε απόκλιση από αυτά. (CODE OF ETHICS FOR PROFESSIONAL ACCOUNTANTS)

Ο κώδικας ηθικής εφαρμόζονται ως μία από τις προκαταρκτικές διασφαλίσεις για την αντιμετώπιση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση της σύγκρουσης συμφερόντων . Πολλοί λογιστικοί φορείς όπως είναι τα (AICPA, ACCA, ICAEW, CIMA, CIPFA, ICAS, CAI) έχουν φτιάξει τους δικούς τους κώδικες βασιζόμενα στον Κώδικα ηθικής του Λογιστικού επαγγέλματος (Code of Ethics for Professional Accountants 2015) και του διεθνή Κώδικα των Ορκωτών Λογιστών (International Code of Ethics for Professional Accountants 2018) (Maria Ishaque, 2019).

Αυτοί οι κανόνες έχουν μια λογική προστασίας για να συμμορφώσουν τους επαγγελματίες με τους ηθικούς κανόνες. Ηθικοί κανόνες όπως έχουμε μελετήσει παραπάνω περιλαμβάνουν την ακεραιότητα, αντικειμενικότητα, επαγγελματική επάρκεια, προσοχή, εμπιστευτικότητα και επαγγελματική συμπεριφορά. Επιπλέον πρέπει να τονιστεί ότι δίνεται προσοχή στο να διασφαλιστεί το χαμηλότερο ρίσκο για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών (IESBA 2015, 2018). Κάποιες έρευνες έχουν προσπαθήσει να συνδέσουν τις αδυναμίες που εντοπίζονται στους κώδικες ηθικής με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ελεγκτικός κλάδος. Η επιρροή που έχουν τέτοιοι κανόνες σύμφωνα με τον Fatemi et al.

(2018) φαίνεται σε γενικές γραμμές να έχει θετική συνεισφορά στην επαγγελματική συμπεριφορά αλλά και στις κρίσεις τους. Μια παλαιότερη ερευνά προσπάθησε να μελετήσει εάν αυτοί οι ηθικοί κανόνες μπορούν αποτελεσματικά να ενθαρρύνουν τους επαγγελματίες ελεγκτές να έχουν μια αποδεκτή ηθική συμπεριφορά (Cowton 2009). Τα ευρήματα έδειξαν πως ενώ οι κανόνες και τα πρότυπα ήταν υπεύθυνα για την δημιουργία μιας ηθικής κοινότητας δεν ήταν το ίδιο αποτελεσματικά στο να εμποδίσουν περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων. Θα χρειαζόταν επιπλέον τρόποι για να είναι όντως αποτελεσματικοί. Άλλες έρευνες φτάνουν στο ίδιο συμπέρασμα (Maria Ishaque, 2019).

Καταλήγοντας έτσι μπορούμε να επιβεβαιώσουμε ότι πράγματι οι κώδικες ηθικής επιδρούν θετικά στην διασφάλιση της προβλεπόμενης ποιότητας εξωτερικού ελέγχου. Φυσικά όμως όπως αναφέρθηκε πιο πάνω δεν μπορούν να λειτουργήσουν από μόνοι τους χωρίς κάποια επιπρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων της εμφάνισης σύγκρουσης συμφερόντων ούτε μπορούν να λύσουν όλα τα προβλήματα του ελεγκτικού και λογιστικού επαγγέλματος.

Σύμφωνα με τους Miller και Bahnson (2004) οι ελεγκτές έχουν την υποχρέωση να είναι υπεύθυνοι για να προστατεύσουν το δημόσιο συμφέρον αλλά και την αξιοπιστία του λογιστικού επαγγέλματος. Βέβαια πολλοί ελεγκτές έχουν αποτύχει να αποτελέσουν πρότυπα με αποτέλεσμα την δημιουργία πληθώρας ελεγκτικών σκανδάλων, τη χρεοκοπία επιχειρήσεων αλλά και τη πτώχευση των μετόχων. Αυτό συνήθως συμβαίνει όταν οι ελεγκτές παραβιάζουν τις αρχές του κώδικα δεοντολογίας και παραποιούν τα οικονομικά στοιχεία υποκρύπτοντας έτσι στις πιέσεις των πελατών τους λόγω της απειλής απόλυσης (McLean και Elkind, 2003).

Για την διασφάλιση του τεχνικού τμήματος της ελεγκτικής διαδικασίας οι λογιστές και ελεγκτές βασίζονται κυρίως στα γενικά λογιστικά πρότυπα των ΗΠΑ Generally Accepted Accounting Principles (GAAP). Τα Διεθνή λογιστικά πρότυπα και ειδικότερα στην Ελλάδα τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, για τους λογιστές. Αντίστοιχα οι ελεγκτές χρησιμοποιούν τα ελεγκτικά πρότυπα Generally Accepted Ethical Principles για να μπορούν να διεξάγουν έγκυρο εξωτερικό έλεγχο.

Η ένωση της AICPA επισημαίνει πως ο λογιστικός επαγγελματισμός προϋποθέτει πολλά περισσότερα από την πιστή ακολουθία θεσμικών και νομικών κανόνων. Χρειάζεται έναν συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς και σκέψης που να οδηγεί στην απόδοση όλων των

ζητούμενων λογιστικών εργασιών με ικανότητα, αντικειμενικότητα και ακεραιότητα" (AICPA, 2002).

Δυστυχώς τα πραγματικά δεδομένα μας δείχνουν πως αρκετοί λογιστές και ελεγκτές καθώς και στελέχη επιχειρήσεων παραποιήσαν τις οικονομικές πληροφορίες, και συμμετείχαν σε οικονομικές απάτες, καταφέροντας να κρυφτούν πίσω από τα κενά των νόμων που βασίζονταν σε κανόνες (Imhoff, 2003; McLean και Elkind, 2003). Αν και οργανισμοί σαν την AICPA θέλησαν να εφαρμοστεί μια προσέγγιση βασισμένη σε αρχές, για τη λογιστική αλλά και για το ελεγκτικό κλάδο το 1989, το εννοιολογικό πλαίσιο για την τεχνική κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων συνέχισε να παρουσιάζεται ως μια πυραμίδα με θεμέλια βασισμένα σε τεχνικά πρότυπα περιγράφοντας τα κριτήρια για τον προσδιορισμό του τρόπου μέτρησης των εσόδων και των εξόδων καθώς και τον προσδιορισμό του χρόνου αναγνώρισης αυτών των εσόδων και δαπανών. (Dyckman et al., 2001). Οι στόχοι της συγκρισιμότητας και της συνέπειας των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και της συνέπειας και αξιοπιστίας των πληροφοριών, ανήκουν στην κορυφή της πυραμίδας αυτών των οργανισμών ενώ αντίθετα ο προσδιορισμός των κατευθυντήριων αρχών ή αξιών απουσιάζει σημαντικά (Maria Ishaque, 2019). Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι μέχρι πρόσφατα δινόταν μεγάλη προσοχή κυρίως στο τεχνικό κομμάτι της λογιστικής όμως, ο ρόλος των ηθικών αρχών και κανόνων που θα πρέπει να βασιστούν οι οικονομικές καταστάσεις υστερούσε, ασχέτως της εισήγησης της επιτροπής για τη διαμόρφωση κώδικα AICPA Code. Από την άλλη πλευρά η FASB έχει υποθέσει πως οι λογιστές και ελεγκτές θα ακολουθήσουν τη δεοντολογική πρόθεση των προτύπων ελέγχου και δεν θα έκαναν καμία ενέργεια που θα μπορούσε να θεωρηθεί πως θα έθετε σε κίνδυνο αυτά τα πρότυπα για να ευχαριστήσει τους πελάτες τους. Όπως δυστυχώς έχουμε κάνει σαφές στις προηγούμενες σελίδες της εργασίας αυτής στην σύγχρονη ιστορία του ελεγκτικού επαγγέλματος υπάρχουν αρκετά παραδείγματα επαγγελματιών που αντικρούουν αυτό το επιχείρημα.

Για παράδειγμα

Θα πάρουμε για παράδειγμα τη γνωστή περίπτωση της ENRON όπως αναφέρουν οι (McLean και Elkind 2003). Η διοίκηση της ENRON είχε προσλάβει σε ηγετικές θέσεις των οικονομικών τομέων και στο λογιστήριο πρώην στελέχη του FASB, που συμμετείχαν και τα ίδια στην γραφή των λογιστικών προτύπων. Η ENRON χειραγώγησε τη διαδικασία και υπονόμεισε τους κανόνες των FASB αλλά και των Generally Accepted Accounting Principles (GAAP). Αυτή η περίπτωση περιγράφει απόλυτα το πρόβλημα των λογιστικών

προτύπων καθώς και των λογιστικών κανόνων καθώς και τον αντίκτυπο που έχει η παραβίαση τους λόγω της αδυναμίας τους να διασφαλίσουν την ηθική επαγγελματική συμπεριφορά. Τα οικονομικά στελέχη της ENRON καθώς και οι ελεγκτές της εταιρίας Arthur Andersen που ήταν υπεύθυνοι για τον εξωτερικό έλεγχο της, παραποίησαν οικονομικές καταστάσεις, ελεγκτικές γνώμες και πορίσματα ελέγχου ώστε να μπορούν να συμβαδίζουν με τα πρότυπα. Υπέκυψαν όμως στην παράβαση των βασικών αρχών της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Έτσι επαληθεύεται η θεώρηση ορισμένων ότι το λογιστικό επάγγελμα έχει αφήσει στα διοικητικά στελέχη και τους μάντζερ τα κίνητρα να κάνουν διαχείριση κερδών και να καθυστερήσουν την απεικόνιση των κακών νεών στις οικονομικές καταστάσεις (David Satava Cam Caldwell Linda Richards 2006) . Οι ελεγκτές βρίσκονται να δουλεύουν μαζί με τη διοίκηση που κανονικά θα έπρεπε να ελέγχουν, η οποία επιπροσθέτως απειλεί πως αν δεν δοθεί θετική γνώμη θα σταματήσει τη συνεργασία της με την ελεγκτική εταιρία. (Caldwell 2006). Επιπλέον οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες παίζουν και αυτές ρόλο στην καλλιέργεια της σχέσης μεταξύ διοίκηση και εξωτερικών ελεγκτών (Imhoff, 2003).

Τα γεγονότα αυτά έθεσαν τη φήμη και αξιοπιστία του λογιστικού επαγγέλματος σε δύσκολη θέση, η ψήφιση και εφαρμογή του νόμου Sarbanes-Oxley Act (2002) πρόσθεσε νέες νομικές υποχρεώσεις επιβάλλοντας θεσμικές αλλαγές στις ελεγκτικές εταιρίες. Επιπλέον δημιουργήθηκε το Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Φυσικά ούτε αυτά ήταν αρκετά να σταματήσουν νεότερα οικονομικά σκάνδαλα. Όπως φαίνεται από αυτό το παράδειγμα οι νομικές και ρυθμιστικές αλλαγές δεν μπορούν να σταματήσουν τις περιπτώσεις συγκρούσεων συμφερόντων και των λογιστικών απατών.

Εκτός από την έμφαση και δημιουργία θεσμών βασισμένων σε αρχές για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας, η παροχή υπηρεσιών ελέγχου με ηθικό τρόπο όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είναι υποχρέωση κυρίως του εσωτερικού τρόπου λειτουργίας των ελεγκτικών εταιριών. Η κουλτούρα και τα κίνητρα που θα πρέπει να διαμορφωθούν ώστε να προάγεται η ορθή επαγγελματική συμπεριφορά, η ακολούθηση των προτύπων αλλά και η απόλυτη ευθυγράμμιση με τον ηθικό κώδικα δεοντολογίας του λογιστικού επαγγέλματος.

Καταλήγοντας οι λογιστικές μηχανορραφίες της ENRON και η σιωπηρή ηθική αυταπάτη που έδειξε συνοψίζει την ευπάθεια που υπάρχει στον λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο που βασίζονται σε κανόνες. Το οικονομικό προσωπικό και οι ελεγκτές της ENRON ακολούθησαν μια λογιστική τακτική που μπορεί να συμμορφώθηκε με μια διαστρεβλωμένη

χειραγώγηση των λογιστικών κανόνων, αλλά παραβίασε σαφώς την πρόθεση της ακριβούς και αντικειμενικής χρηματοοικονομικής.

5.5. Αδυναμία Ρυθμίσεων:

Οι αδυναμίες στους κανονισμούς και στη νομοθεσία των κρατικών φορέων είναι ακόμη ένας σημαντικός λόγος που εντοπίζονται συχνά συγκρούσεις συμφερόντων στον ελεγκτικό κλάδο. Η πρόσφατη βιβλιογραφία, κάνει απολύτως σαφές ότι οι ελεγκτικές εταιρείες υπόκεινται σε αυστηρές νομοθετικές ρυθμίσεις τόσο από κρατικούς φορείς όπως οι Επιτροπές Κεφαλαιαγοράς όπως και από ανεξάρτητους φορείς όπως για παράδειγμα το FCR. Βεβαίως όπως είναι εύκολο να καταλάβουμε οι ρυθμίσεις από μόνες τους δεν διασφαλίζουν πάντα την ανεξαρτησία και την επαγγελματική συμπεριφορά των ελεγκτών. Οι Moore et al. (2006) εξήγησαν πως η εμφάνιση σύγκρουσης συμφερόντων οδηγεί σε ακούσια προκατάληψη και όχι εσκεμμένη διαφθορά. Συμπέραναν πως στο λογιστικό επάγγελμά η ηθική αποπλάνηση διευκολύνεται κυρίως από ασυνείδητες ψυχολογικές διαδικασίες των ελεγκτών. Έτσι η αύξηση των κανονισμών και των ρυθμίσεων για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους δεν εγγυάται πάντα την εξάλειψη των αντικρουόμενων συμφερόντων (Maria Ishaque, 2019). Οι νομικοί περιορισμοί για την προστασία του εξωτερικού ελέγχου δεν είναι τόσο αποδοτικοί ώστε να εξασφαλίσουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών από μόνοι τους καθώς πρέπει να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και με αλλαγές σε κομβικούς τομείς της διαδικασίας ελέγχου.

Φυσικά όπως γίνεται αντιληπτό η θέσπιση νέων νόμων, ρυθμίσεων και κανονισμών όπως το περίφημο Sarbanes - Oxley Act πέτυχε κάποιους από τους στόχους που είχαν θέσει ρυθμιστικές αρχές και οι αρμόδιοι φορείς. Βέβαια υπήρχε σημαντική αδυναμία στην αντιμετώπιση της σύγκρουσης συμφερόντων με τα μέχρι πρότινος δεδομένα (Clements, Neill και Stovall 2012). Η σύγκρουση συμφερόντων που συναντιέται στο λογιστικό επάγγελμα είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστεί χωρίς να υπάρξουν στον χώρο δραστικές αλλαγές, έτσι οι κίνδυνοι για την παραβίαση των αρχών της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικής συμπεριφοράς θα συνεχίσουν να απασχολούν τα ενδιαφερόμενα μέρη για το άμεσο μέλλον. Επιπρόσθετα οι προσπάθειες για βελτίωση της ικανότητας των ρυθμιστικών αρχών δεν θα

πρέπει να σταματήσει αλλά θα πρέπει να συνδυαστεί με την εκπαίδευση των ελεγκτών στο να αντιλαμβάνονται τις συγκρούσεις συμφερόντων όπως και να τις διαχειρίζονται. Είναι σημαντική επίσης η αύξηση της χρονικής διάρκειας εκπαίδευσης και πρακτικής άσκησης των νέων επαγγελματιών.

Κεφάλαιο 6: Ηθικά Ζητήματα στη Διασφάλιση των Εκθέσεων Βιωσιμότητας των Επιχειρήσεων

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε τελικά τον αντίκτυπο που είχαν όλα τα παραπάνω στη δουλειά του ελεγκτή όχι μόνο στο κομμάτι του εξωτερικού ελέγχου αλλά και στη σύναξη των εκθέσεων βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Για τα συμπεράσματα θα βασιστούμε στην δουλειά των Olivier Boiral etc. (Journal of Business Ethics 2019) που συλλέξαν τα δεδομένα από συνεντεύξεις με στελέχη επιχειρήσεων που ασχολούνται με τις υπηρεσίες του ελέγχου.

Πώς οι εργαζόμενοι στο κομμάτι της ασφάλειας ή της ελεγκτικής αντιμετωπίζουν τα ηθικά διλήμματα που μπορούν να προκύψουν συντάσσοντας τις εκθέσεις βιωσιμότητας; Για τους συγγραφείς τα κύρια ηθικά ζητήματα που προκύπτουν στην διαδικασία υλοποίησης των εκθέσεων βιωσιμότητας των επιχειρήσεων συνήθως πηγάζουν από τέσσερις τομείς: α) την εμπορικότητα στην οποία βασίζεται η διασφάλιση της βιωσιμότητας, β) τον επιτόλαιο και συμβολικό χαρακτήρα της διαδικασίας επαλήθευσης, γ) την αλληλεξάρτηση και ανάμειξη ελεγκτικών και συμβουλευτικών δραστηριοτήτων και τέλος δ) την εξοικείωση με τις ελεγχόμενες εταιρείες δηλαδή τους πελάτες τους (Olivier Boiral etc, 2019)

6.1. Εκθέσεις Βιωσιμότητας και ο Ρόλος τους στο Σύγχρονο Οικονομικό Περιβάλλον

Σύμφωνα με το GRI (Global Reporting Initiative 2013), ο εξωτερικός έλεγχος μπορεί να οριστεί ως ενέργειες σχεδιασμένες να δημοσιεύσουν την γνώμη του ορκωτού λογιστή και τα συμπεράσματα του, όσον αφορά την ποιότητα της χρηματοοικονομική πληροφορίας και των οικονομικών καταστάσεων της εταιρίας. Οι δημοσιεύσεις αυτές περιλαμβάνουν ακόμα διαβεβαιώσεις για την αξιοπιστία των γνωστοποιούμενων πληροφοριών και της διαδικασίας διασφάλισης. Συμπεριλαμβανομένου επίσης του πεδίου εφαρμογής, του επιπέδου διασφάλισης, των κριτηρίων εξακρίβωσης και του χρησιμοποιούμενου λογιστικού ή

ελεγκτικού προτύπου διασφάλισης. Επίσης αναφέρονται οι περιορισμοί που παρατηρήθηκαν και των συμπερασμάτων σχετικά με την ποιότητα της έκθεσης βιωσιμότητας (Boiral et al. 2017; Global Reporting Initiative 2013)

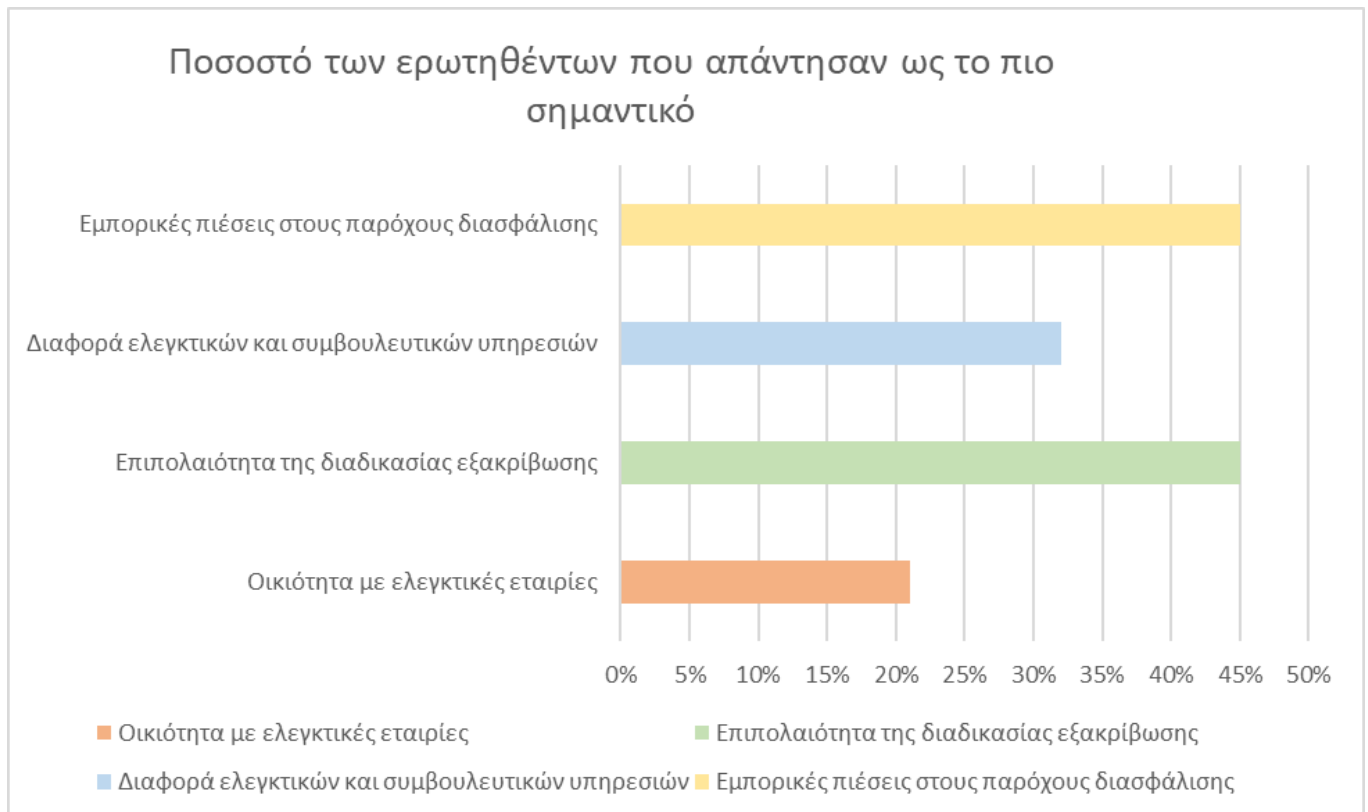
Η εταιρική βιωσιμότητα αλλά και η έκδοση των εκθέσεων βιωσιμότητας ολοένα και περισσότερο θεωρούνται στρατηγικά θέματα με τους επαγγελματίες που τα διεκπεραιώνουν να αντιμετωπίζουν μεγάλη πίεση από τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων που ελέγχουν. Επιπλέον σε αυτές βασίζονται πλέον και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη όπως οι μετόχους και οι κρατικοί φορείς. Η δημοσίευση των εκθέσεων βιωσιμότητας σύμφωνα με μελέτες βελτιώνει την εταιρική εικόνα, την επικοινωνία καθώς και παράγει τη βασική άδεια για η συνέχιση της λειτουργίας της για την επόμενη οικονομική χρήση (Olivier Boiral etc, 2019). Βεβαίως όπως και το σύνολο των ελεγκτικών υπηρεσιών έχει γίνει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο κριτικής λόγω της χειραγώγησης, που ορισμένες φορές έχει προηγηθεί και έχει επιτρέψει την ύπαρξη οικονομικών σκανδάλων κι την εξαπάτηση των επενδυτών. Οι περισσότερες κριτικές της διαδικασίας βασίζονται στον αισιόδοξο χαρακτήρα της έκθεσης που στην πλειοψηφία των περιπτώσεων αναφέρει για τις ελεγχόμενες επιχειρήσεις. Αντίθετα οι μέτοχοι και διάφοροι ενδιαφερόμενοι θα προτιμούσαν μια περισσότερο ρεαλιστική εικόνα και την απόδοση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης των εταιριών. (Boiral 2016; Cho et al. 2012; Hahn και Lülfs 2014; Talbot και Boiral 2015).

Στην πραγματικότητα ο κύριος σκοπός της διασφάλισης των εκθέσεων βιωσιμότητας είναι αντιμετώπιση αυτού του χάσματος αξιοπιστίας, μέσω εξωτερικής και ανεξάρτητης επαλήθευσης της ποιότητας των πληροφοριών και των οικονομικών στοιχείων που η εταιρία ή οργανισμός δημοσιεύει (Global Reporting Initiative 2013). Η διαβεβαίωση από ελεγκτή των εκθέσεων αυτών υποτίθεται πως μειώνει την ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ του εσωτερικού της επιχείρησης και των εξωτερικών χρηστών της χρηματοοικονομικής πληροφορίας, δηλαδή των μετόχων ή του κράτους. (Martínez-Ferrero και García-Sánchez 2017). Όπως όμως και άλλες λειτουργίες του ελεγκτικού επαγγέλματος, έχει αμφισβητηθεί η ανεξαρτησία των λογιστών, η αντικειμενικότητα τους καθώς και η ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών που αυτοί παρέχουν. Οι προβληματισμοί για τα ηθικά διλλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι ελεγκτές καθώς οι συγκρούσεις συμφερόντων συμβαίνουν κατά κύριο λόγο του χαρακτήρα της πρόσληψης και απόλυσης της ελεγκτικής εταιρίας από τη διοίκηση των ελεγχόμενων επιχειρήσεων. Έτσι για τους τρίτους φορείς όπως είναι πιθανοί μελλοντικοί μέτοχοι ή κρατικοί φορείς, η ανεξαρτησία και η επαγγελματική συμπεριφορά των ελεγκτών οι οποίες αποτελούν βασικές δεοντολογικές αρχές θέτονται υπό αμφισβήτηση.

Τι ισχύει αυτή τη στιγμή;

Ακόμα ένα σημαντικό κομμάτι για την έρευνα μας είναι αυτό των λογιστικών προτύπων και γενικά των κανόνων και νομικών υποχρεώσεων που πρέπει να ακολουθούν οι ελεγκτές. Η ανάπτυξη ειδικών προτύπων έχει διασφαλίσει ως ένα βαθμό τη διαδικασία επαλήθευσης καθώς και την καλύτερευση της εξακρίβωσης και αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων όπως αναφέραμε και παραπάνω. Τα κύρια πρότυπα που χρησιμοποιούνται συνήθως είναι τα ISAE 3000 (το πρότυπο για τη διασφάλιση της μη χρηματοοικονομικής πληροφόρησης), που εκδίδεται από το International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), και το πρότυπο AA1000 (Account Ability Stakeholder Engagement Standard 2015), που εκδόθηκε από τον οργανισμό Account Ability. Γενικά το πρότυπο ISAE 3000 χρησιμοποιείται κυρίως από τις ελεγκτικές εταιρίες που είναι υπεύθυνες για τη παροχή των ελέγχων και εκθέσεων βιωσιμότητας ενώ αντίστοιχα το πρότυπο AA1000 χρησιμοποιείται από επαγγελματίες στον κλάδο της ασφάλισης που παρέχουν ως επί το πλείστον συμβουλευτικές υπηρεσίες (Boiral et al. 2017).

Καταλήγοντας θα πρέπει να διαμορφώνουν νέες πρακτικές ελέγχου που θα διασφαλίζουν ότι οι πάροχοι των εκθέσεων βιωσιμότητας θα είναι απαλλαγμένοι από αδικαιολόγητο διαχειριστικό έλεγχο, εμπορικές πιέσεις και αντιεπαγγελματικές σχέσεις με την ελεγχόμενη εταιρεία (Olivier Boiral etc, 2019). Η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των παρόχων εκθέσεων βιωσιμότητας είναι πολύ βασική γιατί επηρεάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου καθώς επίσης και τυχόν παρατυπία στα δεδομένα μπορεί να επιφέρει χειραγώγηση του πορίσματος (Terpalagul and Lin 2015).

(Boiral et al. 2019)

6.2. Εμπορικές Πιέσεις στους Παρόχους Ασφάλισης (Assurance Providers)

Η βεβαίωση βιωσιμότητας βασίζεται στο ιδιωτικό συμβόλαιο και τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των παρεχόντων των εκθέσεων και των εταιριών πελατών. Οι εμπορικές πιέσεις είναι αυτές που επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών και των πελατών στην διαδικασία βεβαίωσης (Boiral et al. 2017). Αν και οι περισσότεροι πάροχοι ασφάλισης υπερασπίζονται την διασφάλιση της ανεξαρτησίας τους και της επαγγελματικής τους συμπεριφοράς, η πίεση που ασκείται τις περισσότερες φορές από τη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας στους λογιστές επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα και τα αποτελέσματα των εκθέσεων βιωσιμότητας. Αυτό ανακαλύπτει και η έρευνα των Boiral et al. (2019) με το μεγάλο ποσοστό του 45% των ερωτηθέντων να τονίζουν πως η εμπορικότητα

της διαδικασίας διασφάλισης είναι μια σημαντική πρόκληση του κλάδου. Τα αποτελέσματα είναι ορατά σε τρεις κύριες περιπτώσεις:

Πρώτον, η διαπραγμάτευση συμβάσεων διασφάλισης με τις εταιρείες που παρέχουν τα στοιχεία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο πίεσης για χαμηλότερες τιμές, ώστε οι εταιρίες που παρέχουν εκθέσεις βιωσιμότητας να συνεχίσουν να συνεργάζονται και να παραμείνουν ανταγωνιστικές σε σύγκριση με άλλους παρόχους διασφάλισης ή για να κρατήσουν τον πελάτη ικανοποιημένο (Boiral et al. 2019). Η ανάπτυξη αυτών των πρακτικών στο κομμάτι των εκθέσεων βιωσιμότητας οδήγησε στην μεγέθυνση του κλάδου της ασφάλισης με τη συμμετοχή συνήθως των ελεγκτικών αλλά και συμβουλευτικών εταιριών δημιουργώντας έτσι σημαντικό ανταγωνισμό. Ένας επιπλέον λόγος που πολλοί συμμετέχοντες της έρευνας έκριναν πως η εμπορική πίεση αποτελούσε το σημαντικότερο παράγοντα ήταν η έλλειψη ρυθμιστικών νόμων ή περιορισμών στον τομέα με τον αριθμό εταιριών που απασχολούνται στον κλάδο να είναι μεγάλος. Έτσι συμμετέχουν και εταιρίες με αμφιλεγόμενη φήμη που παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας υπηρεσίες. Επιπλέον οι εμπορικές πιέσεις είναι ακόμη πιο σοβαρές και περιοριστικές όταν οι πάροχοι διασφάλισης εξαρτώνται από ορισμένους σημαντικούς πελάτες για την οικονομική τους επιβίωση, κάτι που συμβαίνει συχνά για τους μικρότερους παρόχους.

Δεύτερον, οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα αναγνώρισαν ότι η διαδικασία επαλήθευσης βασίζεται σε πληροφορίες που αποκαλύπτονται και φιλτράρονται εθελοντικά από εταιρείες. Ορισμένες εταιρίες διεξάγουν συνεντεύξεις εντός των οργανισμών και με εξωτερικούς ενδιαφερόμενους. Οι πληροφορίες που συλλέγονται ελέγχονται ουσιαστικά από τις ελεγχόμενες εταιρίες που τείνουν να επικεντρώνονται σε αισιόδοξες δηλώσεις για να βελτιώσουν την εταιρική τους εικόνα (Boiral et al. 2017). Όπως και στο κομμάτι του ελέγχου οι σχέσεις πελάτη – παρόχου, δημιουργούν συνθήκες που εμποδίζουν τους επαγγελματίες να εκφράσουν την αντικειμενική γνώμη τους και λόγω του οικονομικού συμφέροντος, είναι απίθανο να αναζητήσουν πληροφορίες που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την εικόνα των πελατών τους.

Τρίτος και τελευταίος λόγος είναι ότι το περιεχόμενο των εκθέσεων βιωσιμότητας που παρουσιάζουν τα δέκα κύρια ευρήματα του ελέγχου, διαμορφώνεται από την αναζήτηση νομιμότητας τόσο των εταιριών που υποβάλλουν αναφορές, όσο και των παρόχων διασφάλισης. Σαν αποτέλεσμα αυτών οι δημοσιοποιημένες καταστάσεις είναι σπανίως αντίθετες ή επικριτικές για το περιεχόμενο του ελέγχου με την έκδοση μιας αρνητικής

γνώμης να αναφέρεται πολύ σπάνια (Boiral et al. 2017). Έτσι ενθαρρύνεται η αμφισβήτηση των εκθέσεων βιωσιμότητας κάνοντας έτσι πολλούς ακόμα πιο σκεπτικούς όσον αφορά τον κλάδο.

Τέλος τα πολλά οικονομικά σκάνδαλα από εταιρίες που είχαν εγγύηση διασφάλισης και δεν εμφάνιζαν κανένα πρόβλημα στις εκθέσεις ελέγχου ενισχύουν την άποψη πως ο έλεγχος βιωσιμότητας είναι περισσότερο προϊόν παρά αντικειμενική περιγραφή της εκάστοτε επιχείρησης. Έτσι είναι φυσικό να δημιουργείται κλίμα ανησυχίας για τον επαγγελματική ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα που απαιτούνται για τη διαδικασία διασφάλισης, που φαίνεται να είναι εύθραυστες και θεωρητικές ηθικές αρχές απέναντι στις εμπορικές πιέσεις.

6.3. Η Επιπολαιότητα της Διαδικασίας Επαλήθευσης

Η έλλειψη ουσίας της διαδικασίας διασφάλισης και η τάση ορισμένων παρόχων διασφάλισης να διενεργούν αρκετά ελλείψεις και επιφανειακές επαληθεύσεις αναφέρθηκαν περίπου από τους μισούς ερωτηθέντες της έρευνας. Αυτή η τάση σχετίζεται και με την εμπορική φύση του κλάδου της διασφάλισης που όχι λίγες φορές θεωρείται από τις εταιρείες ως εργαλείο νομιμοποίησης και όχι ως σε βάθος επαλήθευση της ποιότητας και της διαφάνειας των εκθέσεων βιωσιμότητας (Boiral et al. 2017). Η διαδικασία της πιστοποίησης των εκθέσεων βιωσιμότητας εγείρει ερωτήματα ως προς τις απαιτούμενες διαδικασίες και τις ηθικές διαφυλάξεις όμως οι ελεγκτικές εταιρίες και οι πάροχοι των εκθέσεων δικαιολογούν τη θέση τους μέσω τριών κύριων στρατηγικών νομιμοποίησης: Πρώτων σχεδόν οι μισοί συμμετέχοντες που απάντησαν ανέφεραν πως η ποιότητα και η πληρότητα της διαδικασίας επαλήθευσης εξαρτάται από την εταιρεία-πελάτη, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το πεδίο εφαρμογής και τις μεθόδους του ελέγχου. Οι περισσότεροι οργανισμοί δεν ενδιαφέρονται για εξονυχιστική έρευνα για την εξακρίβωση που θα ήταν περισσότερο χρονοβόρα και με μεγαλύτερο κόστος. Επίσης η τεχνική ορολογία που χρησιμοποιείται από τους παρόχους διασφάλισης είναι ένας σημαντικός λόγος που υπάρχει ασάφεια για τον βαθμό της ποιότητας του ελέγχου που έχει γίνει. Η ορολογία που χρησιμοποιείται μπορεί να συγκαλύψει το στενό πεδίο εφαρμογής της διασφάλισης και να μην εμφανίσει την ακριβή εικόνα (Boiral et al. 2017).

Για παράδειγμα, περίπου το 29% των ερωτηθέντων αναγνώρισε ότι η τεχνική γλώσσα που χρησιμοποιείται από τους παρόχους διασφάλισης, όπως «τίποτα δεν έχει υποπέσει στην αντίληψή μας», μπορεί να προκαλέσει σύγχυση και ακόμη και να παραπλανήσει τα ενδιαφερόμενα μέρη. Δεύτερον ένα ποσοστό πάνω από το 40% των ερωτηθέντων ανέφερε σαν δικαιολογία, τον περιορισμό της ευθύνης των παρόχων διασφάλισης. Αυτός ο περιορισμός, ο οποίος καλύπτεται επίσης από τα πρότυπα διασφάλισης (ιδίως το ISAE 3000), συμπληρώνει τις πληροφορίες σχετικά με το επίπεδο διασφάλισης και τείνει να χρησιμοποιείται για να εξασφαλίζει πως οι πάροχοι διασφάλισης δεν έχουν ευθύνη για το περιεχόμενο και την ποιότητα των εκθέσεων βιωσιμότητας, οι οποίες θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν από τα τρίτους φορείς. Με τη δήλωση, ότι η ευθύνη για τη διαδικασία επαλήθευσης περιορίζεται στα διοικητικά στελέχη της εταιρείας και όχι στα ενδιαφερόμενα μέρη, οι πάροχοι διασφάλισης προστατεύονται από τους κινδύνους που σχετίζονται με την έλλειψη αξιοπιστίας των πληροφοριών που γνωστοποιούνται από τις εταιρείες (Boiral et al. 2017). Τρίτον η πληροφορία στο επίπεδο της έκθεσης βιωσιμότητας μπορεί να είναι: υψηλό και λογικό ή μέτριο και περιορισμένο (wikiaccounting 2022) . Εμφανίζεται με τρόπο που να δικαιολογεί την επιπολαιότητα της επαλήθευσης και χρησιμοποιείται για να κρατήσουν απόσταση οι πάροχοι ασφάλισης από την έλλειψη αξιοπιστίας των εκθέσεων βιωσιμότητας. Σύμφωνα με τους περισσότερους ερωτηθέντες, πολύ σπάνια εκδίδεται υψηλό ή εύλογο επίπεδο βεβαιότητας για το σύνολο της έκθεσης βιωσιμότητας, σε αντίθεση με ένα μέτριο ή περιορισμένο επίπεδο διασφάλισης. Η υπεροχή του χαμηλότερου επιπέδου διασφάλισης δείχνει ότι οι εκθέσεις βιωσιμότητας δεν μπορούν εύλογα να διασφαλίσουν την ποιότητα των γνωστοποιούμενων πληροφοριών.

Τέλος σύμφωνα με το 39% των συμμετεχόντων η πίεση από πελάτες, η σημασία της διατήρησης ανταγωνιστικών τιμών και η έλλειψη παροχής λεπτομερών υπηρεσιών εξακρίβωσης, δικαιολογούν την ύπαρξη χαμηλού ποσοστού διαβεβαίωσης από τους επαγγελματίες. Συμπερασματικά αν και η έκθεση θεωρείται ότι είναι εξασφαλισμένη, η επαλήθευση στην οποία στηρίζεται αυτή η διαβεβαίωση παραμένει αρκετά επιφανειακή (Boiral et al. 2017).

6.4. Διαχωρισμός Μεταξύ Ελεγκτικών και Συμβουλευτικών Υπηρεσιών

Ο διαχωρισμός μεταξύ ελεγκτικών και συμβουλευτικών δραστηριοτήτων είναι ουσιαστικός για την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων που σχετίζονται με καταστάσεις στις οποίες οι ελεγκτές είναι και κριτές και συμβαλλόμενοι στην ίδια διαδικασία υποβολής εκθέσεων. Ο διαχωρισμός είναι ένα από τα κύρια μέτρα του νόμου Sarbanes–Oxley για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας. Ωστόσο, σχεδόν το ένα τρίτο των ερωτηθέντων στην έρευνα των Olivier Boiral etc. (2019) ανέφερε τις ασάφειες και τη λεπτή γραμμή μεταξύ αυτών των δύο δραστηριοτήτων. Τα κύρια ζητήματα που αναφέρθηκαν σχετίζονταν με τις συμβουλές ή την καθοδήγηση που παρέχεται κατά τη διάρκεια των ελεγκτικών δραστηριοτήτων και με τη χρήση του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου ως ένα είδος «βιτρίνας» για την προώθηση περισσότερο κερδοφόρων δραστηριοτήτων, όπως είναι οι φορολογικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες (Boiral etc.2017). Αν και οι ελεγκτές δεν παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, συχνά ζητούνται συμβουλές και καθοδήγηση από τους πελάτες τους κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ιδιαίτερα από μικρότερες επιχειρήσεις που δεν είναι συνηθισμένες με την έκθεση βιωσιμότητας.

Για πολλούς οργανισμούς, η δημοσίευση μιας έκθεσης βιωσιμότητας παραμένει μια σχετικά νέα δραστηριότητα για την οποία δεν διαθέτουν απαραίτητα όλους τους απαιτούμενους πόρους, ικανότητες και δεξιότητες. Ως αποτέλεσμα, οι πάροχοι διασφάλισης μπορεί να εμφανίζονται ως ένα είδος ενδιάμεσης λύσης για την παροχή συγκεκριμένων συμβουλών, την επίλυση ορισμένων προβλημάτων και, γενικότερα, τη βελτίωση της οικονομικής αναφοράς σε όλη τη διαδικασία επαλήθευσης. Από πρώτη όψη η παροχή συμβουλών από τις ελεγκτικές εταιρίες δεν θεωρείται απαραίτητα ως εμπόδιο για τη λειτουργία του ελέγχου. Εμφανίζονται σαν προέκταση της διαδικασίας ελέγχου. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες όμως μπορεί να είναι ένας τρόπος βεβαίωσης της επιτυχίας της διαδικασίας διασφάλισης, διατηρώντας παράλληλα καλές σχέσεις με τους πελάτες και βελτιώνοντας τη διαδικασία εκμάθησης τόσο για το προσωπικό τους όσο και για την ίδια την εταιρία. Επιπλέον, η διασφάλιση βιωσιμότητας και ο έλεγχος γενικά είναι πολύ σπάνια οι κύριες δραστηριότητες των μεγάλων ελεγκτικών εταιρειών όπως οι Big Four (το 2017, το 70% των συνολικών εσόδων των Τεσσάρων Μεγάλων Ελεγκτικών Εταιριών προερχόταν από συμβουλευτικές και φορολογικές υπηρεσίες John C. Coffee 2019). Συχνά εμφανίζεται μια σχετικά μικρή δραστηριότητα από άποψη εσόδων και κερδοφορίας. Ωστόσο, λόγω της αυστηρότητας, του ορθολογισμού και της σοβαρότητάς τους, οι υπηρεσίες διασφάλισης είναι απαραίτητες για τη βελτίωση της εικόνας της εταιρείας και την επίδειξη των ικανοτήτων της

στον τομέα της συμβουλευτικής. Ως αποτέλεσμα, η διασφάλιση βιωσιμότητας τείνει να χρησιμοποιείται σαν μέσο για την προώθηση πιο κερδοφόρων και διαφορετικών συμβουλευτικών υπηρεσιών που μπορούν να παρέχονται αργότερα από συμβούλους στον ίδιο οργανισμό (Boiral et al. 2017). Αυτή η στρατηγική θέτει σε κίνδυνο την υπόληψη τη ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας των ελεγκτών που απαιτούνται από τον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας για αμερόληπτους ελέγχους. Από αυτή την άποψη, αν και ο έλεγχος και η συμβουλευτική είναι θεωρητικά, ξεχωριστές δραστηριότητες, τείνουν να σχετίζονται και να συγχωνεύονται. Επιπλέον, η σημασία του διαχωρισμού φαίνεται να είναι σχετική και μάλιστα τεχνητή σε ορισμένες περιπτώσεις και χώρες.

6.5. Ανάπτυξη Οικειότητας Μεταξύ Ελεγκτικών Εταιριών με τους Πελάτες Ελέγχων

Η κανονική διάρκεια μιας θητείας μεταξύ των παροχών εκθέσεων βιωσιμότητας και των πελατών τους είναι ένα αντικείμενο αντιπαράθεσης μεταξύ των ερωτηθέντων. Αν και στην έρευνα των Boiral et al. (2019) οι περισσότεροι απάντησαν θετικά στο ότι η οικειότητα και η φιλική σχέση μεταξύ των παροχών και των πελατών μπορεί να επηρεάσει το πόρισμα ελέγχου και να διατρέξει κίνδυνος ως προς την αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία των ελεγκτών. Όπως και με τη θητεία των ελεγκτών, οι πάροχοι διασφάλισης τόνισαν τη σημασία της ανάπτυξης επαρκών γνώσεων και λειτουργιών της ελεγχόμενης εταιρείας για τη διενέργεια επαγγελματικού ελέγχου και για την παροχή όσον τον δυνατόν υψηλότερης ποιότητας διασφάλισης. Αυτή η εις βάθος γνώση της εταιρείας προϋποθέτει μια ενασχόληση για τουλάχιστον ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Θα ήταν αδύνατο να πραχθεί υψηλή ποιότητα ελέγχου με μόνο μια διαδικασία εξακρίβωσης από έναν νέο ελεγκτή. Η αντιπαράθεση των απόψεων προέρχεται κυρίως στην επιθυμητή διάρκεια που είναι ικανή να πράξει σωστό έλεγχο χωρίς την δημιουργία αντιεπαγγελματικών σχέσεων και συγκρούσεων συμφερόντων. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία αλλά και με κάποιους από τους ερωτηθέντες η θητεία που ξεπερνάει τα τρία έτη με την ίδια ελεγχόμενη εταιρεία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία λόγω της εξοικείωσης με τον πελάτη. Άλλοι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η αλλαγή των ελεγκτών κάθε πέντε με επτά έτη μπορεί να διασφαλίσει μια ανεξάρτητη αι

αντικειμενική παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών. Στην πράξη όμως αυτή η αλλαγή ελεγκτών οποιασδήποτε διάρκειας δεν φαίνεται να είναι ικανή να διασφαλίσει την ανεξαρτησία και πολλοί ελεγκτές φαίνεται να επιλέγουν τη δημιουργία σχέσεων με τους πελάτες τους και τις μακροχρόνιες θητείες. Αν και η στενή επαγγελματική σχέση με την διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας δεν αναφέρθηκε άμεσα η έλλειψη ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας καθώς και οι συγκρούσεις συμφερόντων που μπορούν να δημιουργηθούν με την οικειότητα μεταξύ παρόχων και πελατών αναφέρθηκε από σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων γύρω στο 21% (Boiral et al. 2019).

Συνοψίζοντας το σύνολο των υπηρεσιών ελέγχου ενώ επιτελεί πολύ σημαντικό έργο στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων, εντούτοις έρχεται αντιμέτωπο με τις σοβαρές δυσκολίες που πηγάζουν από τη στενή συνεργασία που υπάρχει μεταξύ των ελεγκτών με τα στελέχη της διοίκησης. Αυτό δεν θα μπορούσε να ήταν διαφορετικό και στον τομέα της παραγωγής των εκθέσεων βιωσιμότητας όπως και στη διαδικασία βεβαίωσης καθώς οι επαγγελματίες αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές όπως και με τα άλλα κομμάτια του εξωτερικού ελέγχου.

Κεφάλαιο 7 Αντιμετώπιση των Προκλήσεων

Αν και δεν θα ήταν ποτέ δυνατό να αντιμετωπιστούν όλες οι σύνθετες προκλήσεις του ελεγκτικού επαγγέλματος εντούτοις υπάρχουν κάποιοι τρόποι ώστε να εξασφαλιστεί τουλάχιστον ένας βαθμός αντικειμενικότητας και διατήρησης της ανεξαρτησίας. Παρακάτω θα αναφερθούν προτάσεις από τη σύγχρονη βιβλιογραφία που στοχεύουν στην διευκόλυνση της εργασίας των ελεγκτών με τη χρήση νέων τεχνολογικών μεθόδων και εργαλείων που στόχο έχουν τον εκσυγχρονισμό του εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου. Αυτά περιλαμβάνουν την Ανάλυση Μεγάλων Δεδομένων με τη χρήση νέων αλγορίθμων καθώς και τις γνωστότερες τεχνολογίες της τεχνητής νοημοσύνης ή αλλιώς AI. Στη συνέχεια με βάση τη δουλειά του J.C. Coffee (2019) αναφέρονται επιπρόσθετοι τρόποι βελτίωσης της αξιολόγησης των ελεγκτών από τις ρυθμιστικές αρχές, όπως και τρόποι επέκτασης του ρόλου του εξωτερικού ελεγκτή.

7.1. Μεγάλα Δεδομένα (Big Data) και Ανάλυση Μεγάλων Δεδομένων (ΑΜΔ)

Τα τελευταία χρόνια, η τεχνολογία των μεγάλων δεδομένων (Big Data) έχει κερδίσει δημοτικότητα σε διάφορους τομείς, που κυμαίνονται από τις επιχειρήσεις και την κυβέρνηση έως τους επιστημονικούς και ερευνητικούς τομείς (Ajana, 2015). Έτσι και στον τομέα της λογιστικής και της ελεγκτικής η νέα τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει. Οι εταιρείες αντιμετωπίζουν ένα περιβάλλον άνευ προηγουμένου επίπεδο αδόμητων μαζικών δεδομένων όπως και συνεχών πληροφοριών, τα οποία πρέπει να χρησιμοποιήσουν και να διαχειριστούν για να είναι καινοτόμες, περισσότερο αποτελεσματικές και ανταγωνιστικές. Έτσι, μπορούμε να δούμε ότι ο ελπιδοφόρος τομέας των ΜΔ μας απασχολεί λόγω της χρήσης του σε διάφορα πεδία και επιστήμες (Dagilienne, L. and Kliviene, L. (2019). Από την άλλη πλευρά, η έννοια των ΜΔ εξακολουθεί να μην είναι κατανοητή (για παράδειγμα, δεδομένα κοινωνικών μέσων ή επιχειρηματικά δεδομένα) ενώ υπάρχει ασάφεια όσον αφορά τις λειτουργίες και τις συνθήκες χρήσης τους.

Η ανάλυση μεγάλων δεδομένων είναι η διαδικασία επιθεώρησης, καθαρισμού, μετασχηματισμού και μοντελοποίησης των Μεγάλων Δεδομένων για την ανακάλυψη και κατανόηση χρήσιμων πληροφοριών και μοτίβων, την σύσταση συμπερασμάτων για τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων (Cao et al., 2015) Η ανάλυση απαιτεί την εξοικείωσή με την πληροφορική και τη χρήση «έξυπνων» αλγορίθμων (Davenport, 2014).

Σύμφωνα με τους Wang και Cuthbertson (2015), μπορεί να υπάρξει σημαντική εξέλιξη στην εφαρμογή της διαδικασίας του εξωτερικού ελέγχου με τη χρήση των εργαλείων που προσφέρουν τα ΜΔ και η ανάλυση μεγάλων δεδομένων (Big Data Analytics ή BDA) . Αρκετές μελέτες έχουν αναλύσει τρόπους εφαρμογής των ΜΔ και της ΑΜΔ στον εξωτερικό έλεγχο, εξηγώντας και παρέχοντας ένα πλαίσιο για τους ερευνητές, εστιάζοντας την προσοχή όμως στην γενική εικόνα και όχι σε συγκεκριμένες εφαρμογές. Στην βιβλιογραφία υποστηρίζεται ότι η χρήση της ΑΜΔ είναι κατάλληλη και πολύτιμη για τη διασφάλιση της ποιότητας του ελέγχου (Dagiliene, L.,Kloviene, L. 2019). Η ανάλυση μεγάλων δεδομένων μπορεί να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των εξωτερικών ελέγχων των οικονομικών καταστάσεων (KPMG, 2017; Gepp et al., 2018). Απαιτούνται όμως πρόσθετες ικανότητες και τεχνολογική εμπειρία για την εφαρμογή της (KPMG, 2017, Appelbaum et al., 2017, 2018).

Ωστόσο, ο κλάδος του ελέγχου είτε εσωτερικού είτε εξωτερικού υστερεί σε σχέση με άλλους τομείς που χρησιμοποιείται ήδη η τεχνολογία της πληροφορικής. Αυτό συμβαίνει λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει ακόμα για τον βαθμό αποτελεσματικότητας της χρήσης της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων (Gepp et al., 2018). Η έρευνα για την κατανόηση των κινήτρων της χρήσης της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων είναι περιορισμένη, καθώς οι τρέχουσες μελέτες δεν επιχειρούν να εξηγήσουν γιατί οι ελεγκτικές εταιρίες, πρέπει πραγματικά να τη χρησιμοποιούν. Επιπρόσθετα, τα μεγάλα δεδομένα έγιναν πρόσφατα προσβάσιμα στην πλειοψηφία κυρίως μέσω των ισχυρών αναλυτικών εργαλείων, αλλά ακόμα δεν υπάρχουν προφανείς θεσμικές δυνάμεις που να χρησιμοποιούν πληροφορίες ΜΔ ή να εφαρμόζουν ΑΜΔ σε εταιρικό επίπεδο.

Η χρήση καινοτόμων αναλυτικών εργαλείων όμως έχει μεγάλη προοπτική και μπορεί να αλλάξει σημαντικά τη σχέση μεταξύ των ελεγκτικών εταιρειών, των πελατών και των ρυθμιστικών αρχών. Αυτή η πτυχή προκύπτει λόγω αλληλεξάρτησης στη διαδικασία ελέγχου (Dagiliene, L. and Kloviene, L. 2019) .

Η εμφάνιση των ΜΔ είναι πολλά υποσχόμενη για την κοινωνική έρευνα, καθώς και για τους τομείς της λογιστικής και του ελέγχου, οι οποίοι θεωρούνται εγγενώς εντάσεως δεδομένων. Σύμφωνα με τους Warren et al. (2015), η ανάλυση που θα βασίζεται σε αδόμητα δεδομένα θα έχει ολοένα και περισσότερες εφαρμογές για τα λογιστικά οικοσυστήματα με όλες τις έννοιες, ακόμη και όταν γίνονται προσβάσιμοι νέοι τύποι δεδομένων, (Alberti-Alhtaybat, 2017, Bhimani και Willcocks, 2014), όπως και νέοι δείκτες απόδοσης με βάση την ανάλυση των ΜΔ (Arnaboldi et al., 2017). Γενικά, οι ελεγκτές εργάζονται με δομημένα οικονομικά δεδομένα. Ωστόσο, ο όγκος και η πολυπλοκότητα των σύγχρονων επιχειρήσεων απαιτούν γρήγορη επεξεργασία αδόμητων πληροφοριών και αναλύσεων ή ημιδομημένων δεδομένων.

Για παράδειγμα σημαντική θα είναι η κατανόηση και χρησιμοποίηση πολλών μη χρηματοοικονομικών δεδομένων τόσο από εσωτερικούς όσο και από εξωτερικούς παράγοντες. Στον εξωτερικό έλεγχο, η νέα τεχνολογία μπορεί να θεωρηθεί ως μια πηγή πληροφοριών που έχει άμεση επίδραση στην κατανόηση του περιβάλλοντος του πελάτη και στην εκτέλεση ενός ελέγχου. Επιπλέον, η επένδυση στην ανάλυση των ΜΔ μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και εξέλιξη αποτελεσματικών εργαλείων της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων και νέων αλγορίθμων, επιφέροντας δραστικές αλλαγές στις διαδικασίες ελέγχου (Dagilienne, L. and Kloviene, L. 2019).

Η προοπτική της ανάλυσης των ΜΔ να βελτιώσει την πρακτική του ελέγχου είναι σημαντική. Η πλειοψηφία των ερευνητών υποστηρίζει ότι η χρήση και ανάλυση μεγάλων δεδομένων είναι χρήσιμη και αποτελεσματική για τη διασφάλιση της ποιότητας του ελέγχου, βελτιώνοντας την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων των οικονομικών καταστάσεων, χρησιμοποιώντας τα ΜΔ ως ελεγκτικά τεκμήρια (Dagilienne, L. and Kloviene, L. 2019).

Οι περισσότερες έρευνες επικεντρώθηκαν και αποκαλύπτουν τα αποτελέσματα και την αξία της χρήσης της νέας τεχνολογίας στον εξωτερικό έλεγχο, τις πτυχές που επηρεάζουν την αποτελεσματική χρήση της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων καθώς και την αλληλεπίδραση μεταξύ των παραδοσιακών πηγών δεδομένων. Επιπλέον ερευνάτε ο αντίκτυπος των μεγάλων δεδομένων στην κρίση των ελεγκτών και στην συμπεριφορά τους. Θα μπορούσε επίσης να ειπωθεί ότι οι εξωτερικές συνθήκες, το περιβάλλον και η συμπεριφορά των ελεγκτών και της διοίκηση επηρεάζουν τη χρήση των ΜΔ στον εξωτερικό έλεγχο.

Από την άλλη πλευρά, η βιβλιογραφία είναι ακόμα ελλιπής όσον αφορά τις αντίθετες απόψεις με τα αρνητικά που μπορεί να επιφέρει η εκτεταμένη χρήση της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων στον εξωτερικό έλεγχο. Καταλήγοντας δεν έχει ερευνηθεί πλήρως ούτε έχει ακόμα εφαρμοστεί σε μεγάλη κλίμακα για να κριθεί η αποτελεσματικότητα της νέας τεχνολογίας στον εξωτερικό έλεγχο όπως αβέβαιη επίσης είναι η επίδραση της στη συμπεριφορά των ελεγκτών και της διασφάλισης της ανεξαρτησίας τους.

Τρέχουσες πρακτικές:

Οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες αναπτύσσουν και εφαρμόζουν αναλυτικά εργαλεία παρόμοια με την ΑΜΔ από άποψη περιεχομένου και από άποψη πολυπλοκότητας. Η έρευνα κατέληξε ότι κατά μέσο όρο, οι ελεγκτικές εταιρείες εφαρμόζουν σύγχρονα αναλυτικά εργαλεία για δύο έως τέσσερα χρόνια στην περιοχή της Βαλτικής (Dagiliene L. και Kloviene L. 2019). Η εφαρμογή τέτοιων καινοτόμων αναλύσεων δεδομένων στην περιοχή της Βαλτικής δεν είναι στην πραγματικότητα η πρώτη επιλογή σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία ή τις αγορές ελέγχου ορισμένων χωρών της Ασίας. (Dagiliene L. και Kloviene L. 2019) . Έτσι ενώ σε ορισμένες αγορές οι ελεγκτικές εταιρίες χρησιμοποιούν κάποια μορφή των νέων τεχνολογιών σε λιγότερο αναπτυγμένες αγορές η έρευνα για τα αποτελέσματα έχει μείνει σχετικά πίσω.

Οφέλη: Οι μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες αξιολόγησαν την ανάλυση μεγάλων δεδομένων αναμφισβήτητα θετικά. Την αντιμετώπισαν ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά ελέγχου. Η ενεργοποίηση των τεχνολογιών ελέγχου πιθανότατα θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα όλων των ελεγκτικών εταιρειών στον κλάδο του εξωτερικού ελέγχου (Dagiliene L. και Kloviene L. 2019).

Αποτελέσματα

Τι έδειξε η έρευνα των : Dagiliene L. και Kloviene L. (2019)

Διαδικασία ελέγχου:

Εξωτερικός Έλεγχος: Για τις ελεγκτικές εταιρείες τα μεγάλα δεδομένα μπορεί να βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση του περιβάλλοντος της επιχείρησης - πελάτη. Όλοι οι

εμπειρογνώμονες που συμμετείχαν στη έρευνα υποστήριξαν ότι η εφαρμογή αυτών των αναλυτικών εργαλείων έκανε τη διαδικασία ελέγχου πιο αποτελεσματική, ιδιαίτερα κατά τη φάση κατανόησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και του εσωτερικού ελέγχου του πελάτη όπως και στη φάση διενέργειας ουσιαστικών διαδικασιών (Dagilienne L. και Kliviene L. 2019).

Εσωτερικός έλεγχος. Οι επιχειρήσεις κατανοούν την ΑΜΔ ως την πιθανή ή την κύρια πηγή δεδομένων για τη διαχείριση της επιχείρησης και χρησιμοποιούν εργαλεία ανάλυσης αδόμητων ή ημιδομημένων δεδομένων για σκοπούς εσωτερικής διαχείρισης, λήψης αποφάσεων, σχεδιασμού και αναφοράς (Dagilienne L. και Kliviene L. 2019).

Έτσι η χρησιμοποίηση των νέων τεχνολογιών στην διαδικασία ελέγχου στην πλειοψηφία της θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα, θα βελτιώσει την αποτελεσματικότητα, την ανεξαρτησία καθώς και την ισχύ νέων ελεγκτικών τεκμηρίων. Τέλος αν και το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών εστιάζει στην διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου σημαντική είναι και η προσφορά της ανάλυσης μεγάλων δεδομένων στον εσωτερικό έλεγχο.

7.2. Τεχνητή Νοημοσύνη-Εργαλεία και Εφαρμογές (AI)

Η τεχνητή νοημοσύνη επιτρέπει την ανάλυση ενός μεγάλου πλήθους δεδομένων και μπορεί να εντοπίσει ακραίες τιμές ή εξαιρέσεις. Ο όρος «AI» περιγράφει υπολογιστικά συστήματα που παρουσιάζουν κάποια μορφή ανθρώπινης νοημοσύνης. Καλύπτει έναν αριθμό αλληλένδετων τεχνολογιών, όπως η εξόρυξη δεδομένων ή γνώσης, η μηχανική μάθηση, η αναγνώριση ομιλίας, η αναγνώριση εικόνας και η ανάλυση συναισθήματος.

Στον κλάδο της λογιστικής και ειδικά για εργαλείο εξωτερικού ή εσωτερικού ελέγχου, η μηχανική μάθηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αυτόματη κωδικοποίηση των λογιστικών εγγραφών. Δημιουργώντας εξελιγμένα μοντέλα που βασίζονται στη μηχανική μάθηση, οι ελεγκτές μπορούν επίσης να βελτιώσουν τον εντοπισμό απάτης. Η διαδικασία ελέγχου πρόκειται να εξελιχθεί περαιτέρω με τη βαθιά μάθηση, μια μορφή τεχνητής νοημοσύνης που μπορεί να αναλύσει μη δομημένα δεδομένα, όπως μηνύματα ηλεκτρονικού

ταχυδρομείου, αναρτήσεις μέσω κοινωνικής δικτύωσης και αρχεία ήχου κλήσεων από διασκέψεις. Τα εργαλεία μηχανικής μάθησης επιτρέπουν στους ανθρώπους να αναλύουν μεγαλύτερο αριθμό συμβάσεων, όπως μισθώσεις, σε πολύ μικρότερο χρονικό διάστημα από ό,τι είναι δυνατό μέχρι τώρα. Σε μία πρόσφατη περίπτωση, τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης μπόρεσαν να εξάγουν με ακρίβεια πληροφορίες από συμβόλαια μίσθωσης χρησιμοποιώντας προεπιλεγμένα κριτήρια στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων σε υψηλότερο επίπεδο ακρίβειας από αυτό που μπορεί να κάνει ο μέσος ελεγκτής. Δίνοντας τη δυνατότητα στους ελεγκτές να εργάζονται καλύτερα και πιο έξυπνα, η τεχνητή νοημοσύνη βοηθάει να βελτιστοποιήσουν το χρόνο τους, επιτρέποντάς τους να χρησιμοποιούν την ανθρώπινη κρίση τους για να αναλύσουν ένα ευρύτερο και βαθύτερο σύνολο δεδομένων και εγγράφων. Τους δίνει επίσης τη δυνατότητα να αλληλοεπιδρούν περισσότερο με τα στελέχη των επιχειρήσεων που ελέγχουν, τις επιτροπές ελέγχου και τα διοικητικά συμβούλια εταιρειών, προσθέτοντας αξία στη διαδικασία ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο, η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να συμβάλει στην παροχή ελέγχων καλύτερης ποιότητας καθώς και θα αναβαθμίσει στο μέλλον τις υπηρεσίες των ελεγκτών (EY Reporting, Jeanne Boillet 2018)

Η τεχνητή νοημοσύνη εμφανίστηκε ως μια εσωτερική επιχειρηματική λειτουργία για τη διοίκηση, που επικεντρώθηκε στις δραστηριότητες καταπολέμησης της απάτης και στην επαλήθευση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών (Ramamoorti, 2003). Μετά την ίδρυση του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) το 1941, το πεδίο εφαρμογής της AI διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει θέματα λειτουργικής φύσης. Αφού αναγνωρίστηκε ως επάγγελμα στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η τεχνητή νοημοσύνη (IA) αναπτύχθηκε σημαντικά και έγινε πολύτιμο εργαλείο της διοίκησης, όπου υπηρέτησε το διοικητικό συμβούλιο μέσω της επιτροπής ελέγχου (Dr. Amr Kotb et. al., 2020). Έτσι, οι εσωτερικοί ελεγκτές άρχισαν να διενεργούν διάφορους ελέγχους (οικονομικούς, λειτουργικούς, διαχειριστικούς και συμμόρφωσης). Δεδομένων των πρόσφατων διαταραχών στο τοπίο της τεχνητής νοημοσύνης (ψηφιακές τεχνολογίες, νέα επιχειρηματικά μοντέλα και αλλαγή κανονισμών), ο ρόλος της AI έχει αλλάξει σημαντικά, από το να έχει εποπτικό ρόλο για την εταιρική διαχείριση για τη προστασία περιουσιακών στοιχείων σε μια στρατηγική υπηρεσία που παράγει αξία, έχοντας εφαρμογές στη συμβουλευτική και ελεγκτική υπηρεσία (Deloitte, 2018). Ως εκ τούτου, η AI έχει καθιερωθεί ευρέως ως ζωτικής σημασίας εσωτερικός μηχανισμός παρακολούθησης για την ενίσχυση της ορθής διακυβέρνησης.

Δεν υπάρχει ακόμα στην βιβλιογραφία επαρκής μελέτη για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας που η IA προσφέρει στο κομμάτι του ελέγχου. Η μελλοντική έρευνα

θα μπορούσε επικεντρωθεί στην κατασκευή ενός ολοκληρωμένου μοντέλου βασισμένο στις αντιλήψεις και εμπειρίες διαφόρων επαγγελματιών που ασχολούνται στη διαδικασία ελέγχου για να αποσαφηνιστεί η αποτελεσματικότητα της ΙΑ και να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο αυτοί οι καθοριστικοί παράγοντες αλληλοεπιδρούν στις εσωτερικές και εξωτερικές αλλαγές. Επιπλέον, μπορεί να διερευνηθεί πώς αυτοί οι καθοριστικοί παράγοντες θα μπορούσαν ενδεχομένως να επιβληθούν μέσω κανονιστικών ή επαγγελματικών απαιτήσεων και να εξετάσει ποιος κρίνει την αποτελεσματικότητα της ΙΑ.

Τα θεμελιώδη ερωτήματα της μελλοντικής έρευνας περιλαμβάνουν σύμφωνα με την έρευνα των Dr. Amr Kotb et al. (2018)

- α) Σε ποιο βαθμό η συμμόρφωση με τις ρυθμίσεις του ΑΙ θα συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της τεχνητής νοημοσύνης;
- β) Πρέπει η τεχνητή νοημοσύνη να υπόκειται σε εξωτερική ανεξάρτητη έρευνα για να διασφαλιστεί από τους ρυθμιστικούς φορείς η αποτελεσματικότητά και αξιοπιστία της;
- γ) Πρέπει να υπάρχει ποινή για αναποτελεσματική ΙΑ; Ποιες άλλες δραστηριότητες μπορούν να συμβάλουν στην αποτελεσματικότητα της τεχνητής νοημοσύνης;

Η αποτελεσματική ΙΑ είναι ένας από τους πιο κρίσιμους καθοριστικούς παράγοντες της επιτυχίας της ΙΑ ως υπηρεσίας στρατηγικής παροχής συμβουλών για επιχειρήσεις. Ωστόσο, αυτό δεν είναι δυνατό χωρίς την υποστήριξη της διοίκησης (Kotb et. al. 2018) .

Υπάρχει όμως και η ανησυχία όπως και στις τεχνολογία των μεγάλων δεδομένων πως αφού οι κύριοι χρήστες θα είναι άνθρωποι η ΙΑ θα μπορούσε να επηρεαστεί σύμφωνα με το συμφέρον του εκάστοτε ελεγκτή. Αυτό θα ήταν ένα μεγάλο πρόβλημα στον εσωτερικό έλεγχο όμως θα γινόταν πολύ κρίσιμο παράπτωμα σε περίπτωση που χρησιμοποιείτε από εξωτερικούς ελεγκτές. Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι υπάρχει περίπτωση η ΙΑ να συμβάλει σε οικονομική ή ελεγκτική απάτη εφόσον οι χρήστες τις θα έχουν προσωπικό όφελος και κίνητρο (Bazerman και Tenbrunsel, 2011).

Η μελλοντική έρευνα, μπορεί να βελτιώσει την κατανόησή μας αντιμετωπίζοντας τα ακόλουθα ερωτήματα.

- α) Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται ηθικά υπεύθυνοι;
- β) Σε ποιο βαθμό οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές εμπλέκονται σε αδικοπραγίες όταν διευκολύνουν τις πρωτογενείς παραβιάσεις μέσω της σιωπής και της αδράνειας; Οι

εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να συμπεριφέρονται δεοντολογικά προς το δημόσιο συμφέρον, αλλά αυτό δεν ορίζεται στον Κώδικα Δεοντολογίας και Προτύπων της ΠΑ. (Kotb et. al. 2018)

γ) Έχει νόημα η θέσπιση προτύπων για την τεχνητή νοημοσύνη; Η συμμόρφωση με αυτά παρέχει αποδεδειγμένα καλύτερη και πιο αποτελεσματική ΙΑ;

δ) Σε ποιο βαθμό η μη συμμόρφωση με τα πρότυπα ΙΑ ή η εσφαλμένη τήρηση συμβάλλει στην αναποτελεσματικότητα της ΑΙ;

Επιπλέον, δεδομένου ότι η ΑΙ εκτελείται σε μεγάλο βαθμό από μη πιστοποιημένους ελεγκτές, μελλοντική έρευνα μπορεί να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο οι μη πιστοποιημένοι εσωτερικοί ελεγκτές συμμορφώνονται με τα πρότυπα και τον κώδικα δεοντολογίας της ηθικής. Δεδομένου ότι προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει ότι η ΑΙ συχνά αποτυγχάνει να συμμορφωθεί πλήρως με τα πρότυπα (Bailey, 2011; Kotb et. al. 2018).

Αναμένεται τελικά αν οι νέες τεχνολογίες, όπως το blockchain και η τεχνητή νοημοσύνη, θα μεταμορφώσουν το συμβατικό πρόσωπο της τεχνητής νοημοσύνης και θα βοηθήσουν στη διατήρηση της νομιμότητας της στις υπηρεσίες εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου;

Τέλος, όπως και με την βιβλιογραφία των μεγάλων δεδομένων παραπάνω οι μελέτες υστερούν ακόμα όσον αφορά τα αποτελέσματα και την επιρροή των νέων τεχνολογιών στην διαδικασία ελέγχου. Είναι όμως αναμφισβήτητο ότι οι νέες τεχνολογίες θα διευκολύνουν σημαντικά τους ελεγκτές καθώς θα επιδράσουν στην ελάττωση των περιπτώσεων συγκρούσεων συμφερόντων λόγω της αντικειμενικότητας των αλγορίθμων. Φυσικά δεν θα υπάρχει απόλυτη επιβεβαίωση της ανεξαρτησίας και η καταστολή κάθε προσωπικού συμφέροντας. Οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να βρουν τρόπους να ελέγχεται αποδοτικά η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών χωρίς τον κίνδυνο παρέμβασης.

(Pwc 2018)

7.3. Επέκταση Ρόλου των Ελεγκτών και Βασικές Θεσμικές Αλλαγές

Ο J.C. Coffee (2019) αναφέρει τρόπους αναβάθμισης του ρόλου τού ελεγκτή για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ρυθμιστικών αρχών αλλά και την ενδυνάμωση της ελεγκτικής επιτροπής. Σαν ρυθμιστική αρχή αναφέρει την ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή του Ηνωμένου Βασιλείου Financial Reporting Council ή εν συντομία FRC. Όλες οι ελεγκτικές εταιρείες του Ηνωμένου Βασιλείου που ελέγχουν εισηγμένες εταιρείες υπόκεινται σε έλεγχο ποιότητας ελέγχου από το FRC. Αυτή η διαδικασία, είναι κοινή σε όλη την Ευρώπη.

Αν και έχουν γίνει αρκετές προτάσεις για τον περιορισμό της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρίες πολλοί υποστηρίζουν πως η λύση θα βρισκόταν στην νομοθετική απαγόρευση τέτοιων επιχειρήσεων ώστε να σταματήσουν να τις παρέχουν. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή υπάρχουν σκέψεις από τους αρμόδιους φορείς και τις κυβερνητικές αρχές για τον πλήρη διαχωρισμό των ελεγκτικών εταιριών, καθώς η ποιότητα παροχής εξωτερικού ελέγχου και η ανεξαρτησία των ελεγκτών αναπόφευκτα επηρεάζονται από τη προσφορά μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Η πρόταση της FRC δεν επιδιώκει να απαγορεύσει τα έσοδα από συμβουλευτικές υπηρεσίες που λαμβάνονται από πελάτες που δεν ελέγχουν. Αν και κάποιος υποστηρίζει ότι μια απαγόρευση θα έκανε περισσότερο ανταγωνιστικό τον κλάδο των ελεγκτικών εταιριών. Για τον Coffee (2019) το FRC θα πρέπει να πάρει στοιχεία από τους αντίστοιχους οργανισμούς που λειτουργούν κυρίως στις Η.Π.Α όπως είναι η SEC. Οι υπάρχουσες διαφορές μεταξύ των ΗΠΑ και του Η.Β. είναι ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές στις ΗΠΑ ελέγχουν επιπλέον και την επάρκεια των εσωτερικών ελέγχων. Επίσης το νομικό σύστημα των Η.Π.Α. επιτρέπει ομαδικές αγωγές «opt-out» τίτλων που μπορούν να ασκηθούν κατά ενός ελεγκτή, έχοντας έτσι ιδιωτική επιβολή.

Η πρόταση του FRC να απαγορεύσει στους ελεγκτές να υπηρετούν ως σύμβουλοι σε πελάτες ελέγχου, ακόμη και αν είναι επιθυμητό, δεν θα επιφέρει καμία επαναστατική αλλαγή (J.C. Coffee 2019). Παρακάτω θα αναφερθούν κάποιες προτάσεις που όντως θα επιφέρουν σημαντικές αλλαγές για την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών αλλά και για τη διασφάλιση της υψηλής υπόληψης του ελεγκτικού επαγγέλματος και των εξωτερικών ελεγκτών:

(1) Ενίσχυση του ρόλου των μετόχων στην επιλογή του ελεγκτή: Είναι σημαντικό να επισημάνουμε κάποιες ρεαλιστικές παραδοχές:

- (α) η διοίκηση και όχι οι μέτοχοι, επιλέγουν στην πραγματικότητα τον ελεγκτή και
- (β) η διοίκηση θα προτιμούσε έναν ελλιπή έλεγχο που δεν αμφισβητεί τις επιλογές της.

Εφόσον συμβαίνει αυτό, μια πιθανή λύση είναι να δοθεί στους μετόχους μεγαλύτερος ρόλος στην επιλογή του ελεγκτή. Ένας τρόπος θα ήταν να επιτραπεί σε κάποιο ποσοστό των μετόχων να προτείνει έναν εναλλακτικό ελεγκτή τον οποίο η πλειοψηφία των μετόχων θα μπορούσε να επιλέξει. Για παράδειγμα το 10% των μετόχων θα μπορούσε να κάνει μια τέτοια πρόταση μέχρι μια δεδομένη ημερομηνία κάθε χρόνο (J.C. Coffee 2019).

Δύσκολα βέβαια μια εταιρεία από τις Big Four θα συμφωνούσε να αμφισβητήσει μια άλλη εταιρεία Big Four αν αναιρούνταν αναγκαστικά αλλαγή του ελεγκτικού εταίρου. Ωστόσο, οι ελεγκτικές εταιρείες εκτός των τεσσάρων μεγάλων μπορεί να είναι περισσότερο πρόθυμες να το κάνουν. Έτσι θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί και το σημερινό ολιγοπώλιο εντός του ελεγκτικού επαγγέλματος. Το βασικό σημείο εδώ είναι ότι ο ανταγωνισμός θα είναι για την εύνοια των επενδυτών και όχι της διοίκησης και φαίνεται ως η μόνη αλλαγή που θα μπορούσε να αναγκάσει τις ελεγκτικές εταιρείες να μην βλέπουν πλέον την ελεγκτική δραστηριότητα σαν ένα είδους «εμπόρευμα» (J.C. Coffee 2019). Ένας τέτοιος ανταγωνισμός ενθαρρύνει και τους ελεγκτές να επενδύσουν στη φήμη τους όπως και για την παροχή υψηλής ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών.

(2) Βαθμολόγηση: Σήμερα, η FRC με τη βοήθεια του ICAEW βαθμολογεί τους ελεγκτές όσον αφορά την ποιότητα του ελέγχου (ICAEW, 2022; frc.org, 2022). Η επιτροπή ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρίας μπορεί να δει αυτή την αξιολόγηση όπως και τους βαθμούς που δίνονται. Ο τρόπος όμως της βαθμολόγησης με επιτυχία ή αποτυχία μεταδίδει λίγες πληροφορίες. Ένας πληρέστερος βαθμός με εξήγηση από το FRC μπορεί να αναγκάσει την επιτροπή ελέγχου να ανταποκριθεί κατάλληλα και να οδηγήσει τους επενδυτές να επιδεικνύουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον έλεγχο. Δεύτερον, η αποδέσμευση της βαθμίδας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αποτελεσματική κύρωση, μια κύρωση που θα μπορούσε να παρακινήσει τον ελεγκτή να αυστηροποιήσει τον έλεγχο του.

Αν δοθεί προτεραιότητα στη δημιουργία μιας αποτελεσματικής κύρωσης, όχι μόνο θα πρέπει να απαιτηθεί η πλήρης αποκάλυψη του βαθμού και της σχετικής αξιολόγησης, αλλά θα μπορούσε να εφαρμοστεί μια ποικιλία άλλων κυρώσεων. Για παράδειγμα, ένας επαναλαμβανόμενος χαμηλός βαθμός θα μπορούσε να οδηγήσει σε:

- (1) υποχρεωτική εναλλαγή του ελεγκτή.
- (2) υποχρεωτική εναλλαγή της ελεγκτικής εταιρίας.
- (3) επιστροφή μέρους της αμοιβής ελέγχου.
- (4) απαγόρευση παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών από τον ελεγκτή (τόσο σε πελάτες ελεγκτών όσο και σε άλλους).

Η τελική ποινή για έναν ασυνεπή ελεγκτή θα μπορούσε να είναι η απαγόρευση να αναλάβει νέους πελάτες ελέγχου ή συμβουλευτικών υπηρεσιών για έναν συγκεκριμένο αριθμό ετών. Η στρατηγική εδώ θα πρέπει να είναι μια σταθερά κλιμακούμενη σειρά κυρώσεων που υποχρεώνουν τον ελεγκτή να διενεργεί τον έλεγχό του με μεγαλύτερη προσοχή και επιμέλεια (J.C. Coffee 2019). Επιπλέον η απειλή κατάργησης παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει το συμβουλευτικό τμήμα της ελεγκτικής εταιρείας να επιζητάει έναν ισχυρότερο έλεγχο για τη δική του προστασία αφού μπορεί να απειλείτε η βιωσιμότητα της ελεγκτικής εταιρίας στο μέλλον αφού οι Μη ελεγκτικές υπηρεσίες αποφέρουν το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων τέτοιων επιχειρήσεων.

(3) Διάλογος με την Ελεγκτική Επιτροπή: Ο ελεγκτής μπορεί να αισθανθεί σε ορισμένες περιπτώσεις ότι η διοίκηση της εκλεγόμενης εταιρίας δεν επιθυμεί έναν αντικειμενικό έλεγχο. Ως αποτέλεσμα, ακόμη και υπό πίεση, ο ελεγκτής μπορεί να συνεχίσει να παρέχει έναν σχετικά επιπόλαιο εξωτερικό έλεγχο. Η ετήσια αξιολόγηση του ελεγκτή θα πρέπει να ανακοινώνεται στην επιτροπή ελέγχου του πελάτη και, όταν αυτή η αξιολόγηση δείχνει ελλείψεις, να απαιτήσει απαντήσεις από την επιτροπή ελέγχου. Επιπλέον η FRC ή οποιαδήποτε αντίστοιχη ανεξάρτητη αρχή θα μπορούσε να λάβει την εξουσία να καθορίσει εάν οι διευθυντές ήταν αρκετά έμπειροι και ικανοί για να είναι μέλη της επιτροπής ελέγχου. Ο τρόπος με τον οποίο θα απαντούσαν σε ερωτήσεις από το FRC θα μπορούσε να είναι ένας σημαντικός παράγοντας σε αυτήν την αξιολόγηση. Βέβαια η FRC δεν θα μπορούσε να αποκλείσει τα μέλη από το να υπηρετήσουν ως διευθυντές καθώς αυτό είναι προνόμιο των μετόχων της εταιρίας. Θα μπορούσε όμως να βρει ότι συγκεκριμένοι διευθυντές ήταν

ανεπαρκείς . Σε μια τέτοια περίπτωση, θα μπορούσε να απαιτήσει από την εταιρεία να επιλέξει μια νέα επιτροπή ελέγχου (J.C. Coffee 2019).

(4) Διάλογος με Επενδυτές: Η ανεξάρτητη αρχή θα μπορούσε να αποκαλύψει στο κοινό την πλήρη αξιολόγησή της για την έκθεση του ελεγκτή όπως και την απάντηση της επιτροπής ελέγχου. Οι επενδυτές έτσι θα αποκτούσαν πολύτιμες πληροφορίες έχοντας σαφή εικόνα για τις λειτουργίες και το μέλλον των εταιριών. Η αποκάλυψη του βαθμού και η πληρέστερη αξιολόγησή του θα παρακινήσουν την εταιρία να λάβει σοβαρά υπόψη τα σχόλια και να απαντήσει σε αυτά. Το αποτέλεσμα είναι να ενισχυθεί η επιρροή της ρυθμιστικής αρχής ελέγχου.

Επιπλέον η δημοσίευση επικριτικών σχολίων από τη ρυθμιστική αρχή ελέγχου πιθανώς θα επιφέρει αναταραχή στην αγορά και ως εκ τούτου θα αποθαρρύνει τους επενδυτές, αφού τα αρνητικά σχόλια της ρυθμιστικής αρχής για την έκθεση ελέγχου θα κοινοποιηθούν σε αυτούς. Μια τέτοια γνωστοποίηση ενδέχεται να επηρεάσει τις τιμές των μετοχών, έτσι η διοίκηση ενδέχεται να ασκήσει λιγότερη πίεση στους ελεγκτές να αποδεχτούν αμφίβολες λογιστικές θέσεις και να αναγνωρίσουν την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο. Πιθανώς έτσι θα προκύψουν λιγότερες λογιστικές παρατυπίες (J.C. Coffee 2019).

(5) Διεύρυνση του ρόλου του ελεγκτή: Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι ελεγκτές στις ΗΠΑ εξετάζουν και αξιολογούν και τους εσωτερικούς ελέγχους των εταιριών. Άρα θα ήταν θετικό να προβλεφθεί η απαίτηση από τον ελεγκτή να συμμετάσχει σε κάποιο είδος αξιολόγησης των εσωτερικών ελέγχων. Αυτό θα ενίσχυε το επαγγελματικό κύρος του ελεγκτή, διασφαλίζοντας την αξιοπιστία των εσωτερικών διαδικασιών της ελεγχόμενης εταιρίας.

Φυσικά εδώ μπορεί να ειπωθεί πώς εάν οι ελεγκτές αποτυγχάνουν στην καθιερωμένη διαδικασία των εξωτερικών ελέγχων, γιατί θα τα κατάφερναν καλύτερα στην αξιολόγηση των εσωτερικών ελέγχων;

Πρώτον η ρυθμιστική αρχή θα βαθμολογούσε την απόδοση του ελεγκτή ως ανεπαρκή και στα δύο είδη ελέγχων και αν είναι διατεθειμένο να απαιτήσει υποχρεωτική εναλλαγή μετά από κάποια περίοδο χαμηλής απόδοσης, ο ελεγκτής θα αντιμετωπίσει μια πιο έντονη κύρωση. Μια άλλη απάντηση μπορεί να είναι ότι εάν οι επενδυτές ενδιαφέρονται περισσότερο, για το τι κάνει ο ελεγκτής, θα ενδιαφέρονται επίσης περισσότερο για το ποιος είναι ο ελεγκτής και μπορεί να ασκήσουν μεγαλύτερη πίεση στην επιτροπή ελέγχου σχετικά με την επιλογή του ελεγκτή και την εναλλαγή . Η εμπειρία των ΗΠΑ δείχνει ότι η προσθήκη

επισκόπησης εσωτερικών ελέγχων έκανε τον έλεγχο μια πολύ πιο κερδοφόρα επιχείρηση και, επομένως, μπορεί να δικαιολογήσει μεγαλύτερες προσπάθειες για την προστασία της φήμης της εταιρείας. Αυτό το επιχείρημα λειτουργεί εάν, και μόνο εάν, η επιβολή είναι επίσης αυστηρότερη (J.C. Coffee 2019).

(6) Ανταγωνισμός μεταξύ των ελεγκτών. Ουσιαστικός ανταγωνισμός μεταξύ ελεγκτών δεν υπάρχει με το τωρινό τρόπο αξιολόγησης των εξωτερικών ελέγχων. Οι ελεγκτές δεν επιθυμούν να ανταγωνιστούν με συναδέλφους τους είτε αυτοί ανήκουν στην ίδια ελεγκτική εταιρία είτε σε κάποια άλλη. Επιπλέον δεν υπάρχει κάποια αντικειμενική βάση για την αξιολόγηση των διαφόρων εξωτερικών ελεγκτών σχετικά με την αποδοτικότητα τους εκτός της ελεγκτικής εταιρίας. Οι επενδυτές ή μέτοχοι δεν γνωρίζουν την επαγγελματική ικανότητα του κάθε ελεγκτή.

Εν ολίγοις, καθώς αναβαθμίζεται ο ρόλος του ελεγκτή θα πρέπει να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την απόδοση του, ενημερώνοντας επιπλέον και τους επενδυτές ή οποιοδήποτε άλλο ενδιαφερόμενο.

Σε αυτό θα συνέβαλε μια αυστηρότερη κλίμακα βαθμολόγησης από τα ανεξάρτητα συμβούλια όπως το FRC, με κυρώσεις που θα προκύπτουν από συνεχείς χαμηλούς βαθμούς:

- (1) Βαθμολόγηση με επιτυχία/αποτυχία και χρήση διευρυμένης κλίμακας βαθμολόγησης με πολλαπλούς βαθμούς που αξιολογούν την απόδοση του ελεγκτή ως άριστη, ικανοποιητική, ελλιπή ή αποτυχημένη. (J.C. Coffee 2019)
- (2) Δημοσίευση των βαθμών του ελεγκτή, εάν η απόδοση του ελεγκτή παρέμεινε κατώτερη για μια καθορισμένη περίοδο.
- (3) Υποχρεωτική εναλλαγή του ελεγκτή αν υπάρχει παρατεταμένη αποτυχία, απαγορεύοντας στον ελεγκτή να διοριστεί ως αντικαταστάτης στην πειθαρχική εναλλαγή ελεγκτή άλλου.
- (4) Αυξημένος έλεγχος και διάλογος μεταξύ της FRC και της επιτροπής ελέγχου με την απειλή της αντικατάστασής της επίσης.
- (5) Δημόσια γνωστοποίηση της αξιολόγησης εάν ο ελεγκτής έχει κακή απόδοση σε κάποιο αριθμό μεμονωμένων ελέγχων.

(6) Απαγόρευση αποδοχής νέων πελατών για έλεγχο, εάν η εταιρεία λάβει καθορισμένο αριθμό χαμηλών βαθμών.

Άλλα στοιχεία σε μια πληρέστερη πολιτική λογοδοσίας που θα επηρεάσουν την κυριαρχία των τεσσάρων μεγάλων ελεγκτικών εταιριών και θα είναι επίσης απαραίτητα μπορούν να περιλαμβάνουν:

(1) Απαίτηση από μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες να αποδέχονται την ευθύνη για τις θυγατρικές τους εταιρείες που εδρεύουν σε τρίτες χώρες. Οι μεγάλες εταιρείες θα πρέπει να αναλαμβάνουν ευθύνη για την αποτυχία των συνδεδεμένων εταιριών και τυχόν καλυτέρευση ή χειροτέρευση των βαθμών των αδελφικών εταιριών θα επηρεάζει το συνολικό βαθμό της ελεγκτικής εταιρίας.

(2) Εάν μια μεγάλη εταιρεία αποτύχει όπως έκανε η Arthur Andersen δεν θα πρέπει να είναι αποδεκτό για τους εταίρους της να στραφούν απευθείας σε μια άλλη εταιρεία από τις Big Four. Αυτό θα μείωνε ακόμη περισσότερο τον ανταγωνισμό. Αντίθετα, μόνο μικρότερες ελεγκτικές εταιρίες πρέπει να προσλαμβάνονται μετά από μια τέτοια αποτυχία, και αυτό μπορεί να προκαλέσει μια μικρότερη επιχείρηση να εξελιχθεί σε πραγματικό ανταγωνιστή όπως και να σπάσει το ολιγοπώλιο στο ελεγκτικό κλάδο.

Συμπεράσματα Προτάσεις και Περιορισμοί Έρευνας

Ο σκοπός αυτής της διπλωματικής εργασίας, ήταν να ερευνηθεί κάποιους από τις προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ελεγκτές στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. Αναπτύχθηκαν οι τομείς που λαμβάνουν χώρα οι συγκρούσεις συμφερόντων, καθώς και τρόποι που θα μπορούσαν να περιορίσουν σημαντικά την διαφθορά και τα οικονομικά σκάνδαλα.

Καταρχάς, αναφέρθηκαν οι εξωτερικοί παράγοντες που παρεμβάλλουν στη κρίση και συμπεριφορά των ελεγκτών. Είδαμε πως υπάρχουν προκλήσεις για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας αλλά και πώς δημιουργούνται αντιεπαγγελματικές σχέσεις μεταξύ των ελεγκτών των εταιριών με τη διοίκηση, τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές και τους επενδυτές. Ακόμα αναπτύχθηκε ο ρόλος που έχουν οι ρυθμιστικές αρχές για το λογιστικό και ελεγκτικό επάγγελμα, όπως και φανερώθηκαν τα αντίρροπα συμφέροντα μεταξύ της διοίκησης και των μετόχων. Επιπλέον αναλύθηκε η σημασία της διάρκειας της ελεγκτικής θητείας για τη αντικειμενικότητα και διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών και τη σημασία της σημαντικότητας και του μεγέθους των ελεγχόμενων εταιριών- πελατών στην διαδικασία ελέγχου.

Αναδείχτηκε επίσης η σημασία που έχουν οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες στον κλάδο του εξωτερικού ελέγχου και πώς αυτές έχουν διαμορφώσει ένα «θαμπό» τοπίο γύρω από το σκοπό του. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες και το πώς αυτές θα συνεχίσουν να παρέχονται από τις ελεγκτικές εταιρίες έλαβε σημαντική θέση σε αυτή την εργασία καθώς είναι ένα αντικείμενο που καθημερινώς απασχολεί όχι μόνο τους αρμόδιους φορείς αλλά και τους επαγγελματίες λογιστές, ελεγκτές. Επιπρόσθετα διερευνήθηκε με τη βοήθεια της σύγχρονης βιβλιογραφίας το πόσο επηρεάζουν οι στενές επαγγελματικές σχέσεις και η συνεργασία μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών με τους πελάτες τους τα πορίσματα ελέγχου και τις εκθέσεις βιωσιμότητας και αν όντως δημιουργούνται προϋποθέσεις για συγκρούσεις συμφερόντων και οικονομικές απάτες.

Μελετήθηκαν οι εσωτερικές προκλήσεις και οι συγκρούσεις συμφερόντων εντός των ελεγκτικών εταιριών και πώς αυτές οδηγούν στη παροχή χειρότερης ποιότητας ελεγκτικών υπηρεσιών, με φυσικό επόμενο τη διεξαγωγή ελεγκτικών και οικονομικών σκανδάλων. Είδαμε τις αδυναμίες του τωρινού συστήματος ελεγκτικών αμοιβών και του τρόπου

διορισμού ή απόλυσης ορκωτών λογιστών από τις εταιρίες -πελάτες. Έγινε σαφές πως οι εμπορικές πιέσεις και ο μεγάλος ανταγωνισμός έχουν οδηγήσει στην υποβάθμιση του ελεγκτικού επαγγέλματος και δόθηκε έμφαση στη δημιουργία μιας εσωτερικής εταιρικής κουλτούρας και ενός συστήματος εσωτερικών αμοιβών και κινήτρων που θα έχουν ως πυλώνες τις αρχές του κώδικα ηθικής δεοντολογίας, οδηγώντας έτσι τους μελλοντικούς και νέους ελεγκτές στο να παρέχουν ελεγκτικές υπηρεσίες με γνώμονα τα τηρούμενα πρότυπα.

Τέλος για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων και για να αναβαθμιστεί η υπόληψη που έχουν οι διάφοροι ενδιαφερόμενοι χρήστες για τον ελεγκτικό κλάδο δόθηκαν κάποιες λύσεις που θα βοηθούσαν σε σημαντικό βαθμό για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αντικειμενικότητας της διαδικασίας ελέγχου. Οι νεότερες τεχνολογίες και τα ψηφιακά εργαλεία που αναφέρθηκαν είναι: η Ανάλυση των Μεγάλων Δεδομένων που εξάγουν σημαντικά συμπεράσματα με αναλύοντας συρροή επιχειρηματικών και όχι μόνο δεδομένων. Αναπτύχθηκε επιπλέον και το πως τα μεγάλα δεδομένα μπορούν να αλλάξουν δραματικά τον εξωτερικό και εσωτερικό έλεγχο δίνοντας στους ελεγκτές νέα ελεγκτικά τεκμήρια. Δεύτερον αν και υπάρχει σημαντική έλλειψη ολοκληρωμένων παραδειγμάτων είδαμε το ρόλο που έχει να διαδραματίσει η τεχνητή νοημοσύνη (AI) στη διαδικασία του ελέγχου. Τρίτον με τη βοήθεια της σύγχρονης βιβλιογραφίας αναφέρθηκαν και κάποιες ουσιαστικές ρυθμιστικές αλλαγές για την βελτίωση της απόδοσης των ίδιων των ελεγκτών. Προτάθηκε ο αναβαθμισμένος ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών καθώς και η διεύρυνση της παρέμβασης των διαφορών ανεξάρτητων αρχών στην βαθμολογία και τον διορισμό των ελεγκτών.

Φυσικά υπάρχουν περιορισμοί στην μέχρι πρότινος βιβλιογραφία, κυρίως όσον αφορά τα συμπεράσματα των διαφόρων ερευνών. Οι ερευνητές έρχονται συχνά σε αντίθετα συμπεράσματα μελετώντας τη συμπεριφορά των ελεγκτών και τους διάφορους παράγοντες που την επηρεάζουν. Επιπλέον ελλιπής είναι ακόμα η έρευνα πάνω στην μέτρηση της αποτελεσματικότητας της νέας τεχνολογίας στο κομμάτι του εξωτερικού ελέγχου και αν όντως αυτή μπορεί να διασφαλίσει ένα υψηλότερο επίπεδο ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει περισσότερο σε συγκεκριμένες λειτουργίες στο κομμάτι της διαδικασίας ελέγχου, στη σύσταση νέων ελεγκτικών τεκμηρίων καθώς και να ερευνήσει το βαθμό που η συμπεριφορά των ελεγκτών επηρεάζεται από εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες της επιχείρησης.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές:

Robert A. Black, "Accounting and the Auditing Function in Economic History: Transaction Costs, Trust, and Economic Progress," *Journal of Markets & Morality* 22, no. 1 (Spring 2019): 41-65.

<https://www.marketsandmorality.com/index.php/mandm/article/view/1388>

Olivier Boiral etc. (2019) Ethical Issues in the Assurance of Sustainability Reports: Perspectives from Assurance Providers November 2019 *Journal of Business Ethics*

https://www.researchgate.net/publication/323864393_Ethical_Issues_in_the_Assurance_of_Sustainability_Reports_Perspectives_from_Assurance_Providers

Pandej Chintrakarn etc. (2017) Does board independence substitute for external audit quality? Evidence from an exogenous regulatory shock August 2017 *Australian Journal of Management*

https://www.researchgate.net/publication/318925269_Does_board_independence_substitute_for_external_audit_quality_Evidence_from_an_exogenous_regulatory_shock

John C. Coffee (2019) Why do auditors fail? What might work? What won't? July 2019 *Accounting and Business Research*

https://www.researchgate.net/publication/333553307_Why_do_auditors_fail_What_might_work_What_won't

Dagilene L. και Kloviene L. (2019) Motivation to use Big Data and Big Data Analytics in external auditing December 2018 *Managerial Auditing Journal*

https://www.researchgate.net/publication/331864226_Motivation_to_use_Big_Data_and_Big_Data_Analytics_in_external_auditing

Joel S. Demski (2003) Corporate Conflicts of Interest Joel S. Demski *JOURNAL OF ECONOMIC PERSPECTIVES* VOL. 17, NO. 2, SPRING 2003 (pp. 51-72)

<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/089533003765888421>

Maria Ishaque, (2019) Managing Conflict of Interests in Professional Accounting Firms: A Research Synthesis March 2021 *Journal of Business Ethics*

https://www.researchgate.net/publication/335752917_Managing_Conflict_of_Interests_in_Professional_Accounting_Firms_A_Research_Synthesis

Klarskov Jeppesen, K. (2018) The role of auditing in the fight against corruption *The British Accounting Review* Volume 51, Issue 5, September 2019, 100798

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890838918300489#:~:text=In%20theory%2C%20auditing%20may%20play%20two%20different%20roles.prevent%20corruption%2C%20there%20will%20be%20less%20to%20detect.>

Dr. Amr Kotb, και Elbardan, Halabi (2018) Mapping of Internal Audit Research: A Post-Enron Structured Literature Review July 2020 *Accounting Auditing & Accountability Journal*

<https://www.researchgate.net/publication/342767137> Mapping of Internal Audit Research A Post-Enron Structured Literature Review

Don Moore, Philip E. Tetlock, Lloyd Tanlu και Max H. Bazerman (2006) JANUARY 2006
ARTICLE ACADEMY OF MANAGEMENT REVIEW

<https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=20016>

Cris Shore και Susan Wright (2018) How the Big 4 got big: Audit culture and the metamorphosis of international accountancy firms May 2018 Critique of Anthropology

<https://www.researchgate.net/publication/325149300> How the Big 4 got big Audit culture and t
he metamorphosis of international accountancy firms

David Satava ,Cam Caldwell και Linda Richards (2006) Ethics and the Auditing Culture: Rethinking the Foundation of Accounting and Auditing January 2006Journal of Business Ethics

<https://www.researchgate.net/publication/227146645> Ethics and the Auditing Culture Rethinking
the Foundation of Accounting and Auditing

Tobias Svanström (2012) Non-audit Services and Audit Quality: Evidence from Private Firms

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09638180.2012.706398?journalCode=rear20>

Nopmanee Tepalagul και Ling Lin (2015) Auditor Independence and Audit Quality: A Literature Review Journal of Accounting, Auditing and Finance, Vol. 30, No. 1, 2015

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2570449

Brenda Van Tendeloo και Ann Vanstraelen (2005) Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence from the Private Client Segment Market European Accounting Review Vol. 17, No. 3, pp. 447-469

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=869965

Ann Vanstraelen, και Caren Schelleman (2017) Auditing Private Companies: What Do We Know?

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2918499

Udeme Enobong Eshiet (2017) Implications of Accountants Unethical Behavior and Corporate Failures International Journal of Business, Economics and Management

<https://www.researchgate.net/publication/320803859> Implications of Accountants Unethical Behav
ior and Corporate Failures

Αναφορές

Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2011). Does mandated disclosure induce a structural change in the determinants of nonaudit service purchases? Auditing: A Journal of Practice & Theory, 30(2), 51-76.

- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003). An empirical investigation of audit fees, nonaudit fees, and audit committees. *Contemporary Accounting Research*, 20, 215-234.
- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Rama, D. V. (2007). Corporate governance, audit quality, and the Sarbanes-Oxley Act: Evidence from internal audit outsourcing. *The Accounting Review*, 82, 803-835.
- Appelbaum, D., Kogan, A., and Vasarhelyi A. M. (2017), "Big Data and Analytics in the Modern Audit Engagement: Research Needs", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 36 No. 4, pp. 1-27.
- Appelbaum, D., Kogan, A., and Vasarhelyi A. M. (2018), "Analytical Procedures in External Auditing: A Comprehensive Literature Survey and Framework for External Audit Analytics", *Journal of Accounting Literature*, Vol. 40, pp. 83-101.
- Al-Htaybat, K. and Alberti-Alhtaybat, von L. (2017), "Big Data and Corporate Reporting: Impacts and Paradoxes", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 30 Iss. 4, pp. 850-873.
- Arnaboldi, M., Busco, C. and Cuganesan, S. (2017), "Accounting, accountability, social media and big data: Revolution or hype?" *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 30 Iss. 4, pp. 762-776
- Ajana, B. (2015), "Augmented borders: Big Data and the ethics of immigration control", *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, Vol. 13 No. 1, pp. 58-78
- Amali, J.W. (2010). Motivated to be Unethical. *International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5(3), 55
- Bailey, J. (2011), "Core competencies for today's internal auditor, report II", Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors
- Bamber, E. M., & Iyer, V. M. (2007). Auditors' identification with their clients and its effect on auditors' objectivity. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(2), 1-24
- Bazerman, Max, George Loewenstein and Don Moore. 2002. "Why Good Accountants Do Bad Audits." *Harvard Business Review*. November, 80:11, pp. 96–102.
- Bazerman, Max, Kimberly Morgan and George Loewenstein. 1997. "The Impossibility of Auditor Independence." *Sloan Management Review*. Summer, 38, pp. 89–94
- Bazerman M. and Tenbrunsel, A. (2011), "Ethical breakdowns", *Harvard Business Review*, Vol. 89 No. 4, pp. 58–65
- Robert Bushman, Joseph D. Piotroski, and Abbie J. Smith, "Capital Allocation and Timely Accounting Recognition of Economic Losses," *Journal of Business Finance & Accounting* 38, nos. 1 and 2 (January/March 2011)
- Bushman, Robert and Abbie Smith. 2001. "Financial Accounting Information and Corporate Governance." *Journal of Accounting and Economics*. December, 32:1–3, pp. 237–333
- Boiral, O. (2013). Sustainability reports as simulacra? A counter-account of A and A + GRI reports. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 26(7), 1036–1071.
- Boiral, O. (2016). Accounting for the unaccountable: Biodiversity reporting and impression management. *Journal of Business Ethics*, 135(4), 751–768

- Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., & Brotherton, M.-C. (2017). Assessing and improving the quality of sustainability reports: The auditors' perspective. *Journal of Business Ethics*.
<https://doi.org/10.1007/s10551-017-3516-4>.
- Boyd, C. (2004). The Structural Origins of Conflicts of Interest in the Accounting Profession. *Business Ethics Quarterly*, 14(3), 377–398
- Bierstaker, J.L. (2009). Differences in attitudes about fraud and corruption across cultures: theory, examples and recommendations, *Cross Cultural Management*, 16(3), 241-250.
- Bhimani, A., and Wilcocks, L. (2014), "Digitisation, "Big data" and the transformation of accounting information", *Accounting and Business Research*, Vol. 44 Iss. 4, pp. 469-490.
- Blay, A. D., & Geiger, M. A. (2013). Auditor fees and auditor independence: Evidence from going concern reporting decisions. *Contemporary Accounting Research*, 30, 579-606.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Huss, H. F. (2000). Going-concern opinions: The effects of partner compensation plans and client size. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19(1), 67-77
- Carcello, J. V., & Nagy, A. L. (2004). Audit firm tenure and fraudulent financial reporting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 55-69.
- Chi, W., Douthett, E. B., Jr., & Lisic, L. L. (2012). Client importance and audit partner independence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 31, 320-336
- Chung, H., & Kallapur, S. (2003). Client importance, nonaudit services, and abnormal accruals. *The Accounting Review*, 78, 931-955.
- Chen, C., Lin, C., & Lin, Y. (2008). Audit partner tenure, audit firm tenure, and discretionary accruals: Does long auditor tenure impair earnings quality. *Contemporary Accounting Research*, 25, 415-445.
- Chan, L., Chen, T.-Y., Janakiraman, S., & Radhakrishnan, S. (2012). Reexamining the relationship between audit and nonaudit fees: Dealing with weak instruments in two-stage least squares estimation. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 2, 299-324.
- Cowton, C.J. (2009). Accounting and the Ethics Challenge: Remembering the Professional Body. *Accounting and Business Research*, 39 (3), 177–189.
- Clements, C.E., Neill, J.D. and Stovall, O.S. (2012). Inherent Conflicts of Interest in the Accounting Profession. *Journal of Applied Business Research*, 28(2), 269–276
- Cho, C. H., Michelon, G., & Patten, D. M. (2012). Impression management in sustainability reports: An empirical investigation of the use of graphs. *Accounting and the Public Interest*, 12(1), 16–37.
- Cao, M., Chychyla, R. and Stewart, T. (2015), "Big Data Analytics in Financial Statement Audits", *Accounting Horizons*, Vol. 29 No. 2, pp. 423-429
- Davenport, T. H. (2014), "How strategists use "big data" to support internal business decisions, discovery and production", *Strategy & Leadership*, Vol. 42 Iss. 4
- Doherty R (2014) Deloitte replaces PwC as biggest global firm. *Economia*, 30 January. Available at: <http://economia.icaew.com/news/january-2014/deloitte-replaces-pwc-as-big-gest-firm> (accessed 24 February 2015)
- Daugherty, B. E., Dickins, D., Hatfield, R. C., & Higgs, J. L. (2012). An examination of partner perceptions of partner rotation: Direct and indirect consequences to audit quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(1), 97-114.

- Deis, D. R., Jr., & Giroux, G. A. (1992). Determinants of audit quality in the public sector. *The Accounting Review*, 67, 462-479.
- Dopuch, N., & King, R. R. (1991). The impact of MAS on auditors' independence: An experimental market study. *Journal of Accounting Research*, 29(Suppl.), 60-98.
- Espinosa-Pike, M. and Barrainkua, I. (2016). An exploratory study of the pressures and ethical dilemmas in the audit conflict. *Revista de Contabilidad*, 19(1), 10–20
- EY Reporting, Jeanne Boillet 2018, https://www.ey.com/en_gl/assurance/how-artificial-intelligence-will-transform-the-audit
- Fatemi, D., Hasseldine, J., and Hite, P. (2018). The Influence of Ethical Codes of Conduct on Professionalism in Tax Practice. *Journal of Business Ethics* [online] available from <https://doi.org/10.1007/s10551-018-4081-1>
- Gul, F. A., Fung, S. Y., & Jaggi, B. (2009). Earnings quality: Some evidence on the role of auditor tenure and auditors' industry expertise. *Journal of Accounting & Economics*, 47, 265-287.
- Gul, F. A., Jaggi, B. L., & Krishnan, G. V. (2007). Auditor independence: Evidence on the joint effects of auditor tenure and nonaudit fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(2), 117- 142
- Gaver, J. J., & Paterson, J. S. (2007). The influence of large clients on office-level auditor oversight: Evidence from the property-casualty insurance industry. *Journal of Accounting and Economics*, 43, 299-320. 5-156.
- Ghosh, A. A., Kallapur, S., & Moon, D. (2009). Audit and non-audit fees and capital market perceptions of auditor independence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 28, 369-385
- Geiger, M. A., Lennox, C. S., & North, D. S. (2008). The hiring of accounting and finance officers from audit firms: How did the market react. *Review of Accounting Studies*, 13, 55-86.
- Geiger, M. A., North, D. S., & O'Connell, B. T. (2005). The auditor-to-client revolving door and earnings management. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 20, 1-26.
- Gul, F. A., Jaggi, B. L., & Krishnan, G. V. (2007). Auditor independence: Evidence on the joint effects of auditor tenure
- Goto, S. (2004). A behavioral risk management system. [online] Available at: <http://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:119284>.
- Green, J. and Zimiles, E. (2013). Conflicts of Interest. *Investigations Quarterly*, 1(14), 8–12
- Global Reporting Initiative. (2013). *The external assurance of sustainability reporting*. Amsterdam: GRI
- Gepp, A., Linnenluecke, M. K., O'Neill, T. J., and Smith, T. (2018), "Big data techniques in auditing research and practice: Current trends and future opportunities", *Journal of Accounting Literature*, Vol. 40, pp. 102–115.
- Hong, Harrison, Jeffrey Kubik and Amit Solomon. 2000. "Security Analysts' Career Concerns and Herding of Earnings Forecasts." *Rand Journal of Economics*. Spring, 31:1, pp. 121–44.
- Hunt, A. K., & Lulseged, A. (2007). Client importance and non-Big 5 auditors' reporting decisions. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26, 212-248
- Higgs, J. L., & Skantz, T. R. (2006). Audit and nonaudit fees and the market's reaction to earnings announcement. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 25(1), 1-26.

- Hahn, R., & Lülfes, R. (2014). Legitimizing negative aspects in GRI-oriented sustainability reporting: A qualitative analysis of corporate disclosure strategies. *Journal of Business Ethics*, 123(3), 401–420
- Imhoff, E. A., Jr. (1978). Employment effects on auditor independence. *The Accounting Review*, 53, 869-881.
- Imhoff, 2003 *Accounting Quality, Auditing and Corporate Governance*
- Johnson, V. E., Khurana, I. K., & Reynolds, J. K. (2002). Audit-firm tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research*, 1, 637-660.
- Jávora, I., Jancsics, D. (2016). The role of power in organizational corruption: an empirical study, *Administration & Society*,
- Kanagaretnam, K., Krishnan, G. V., & Lobo, G. J. (2010). An empirical analysis of auditor independence in the banking industry. *The Accounting Review*, 85, 2011-2046.
- Knapp, M. C. (1985). Audit conflict: An empirical study of the perceived ability of auditors to resist management pressure. *The Accounting Review*, 60, 202-211.
- Krishnan, J., & Krishnan, J. (1996). The role of economic trade-offs in the audit opinion decision: An empirical analysis. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 11, 565-586.
- Krishnan, J., Sami, H., & Zhang, Y. (2005). Does the provision of nonaudit services affect investor perceptions of auditor independence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24(2), 111-135.
- Knechel, W. R., & Vanstraelen, A. (2007). The relationship between auditor tenure and audit quality implied by going concern opinions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(1), 113-131.
- Knechel, W. R., & Sharma, D. S. (2012). Auditor-provided nonaudit services and audit effectiveness and efficiency: Evidence from pre- and post-SOX audit report lags. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 3(4), 85-114.
- Koh, K., Rajgopal, S., & Srinivasan, S. (2013). Non-audit services and financial reporting quality: Evidence from 1978 to 1980. *Review of Accounting Studies*, 18, 1-33.
- Kinney, W. R., Jr., Palmrose, Z., & Scholz, S. (2004). Auditor independence, non-audit services, and restatements: Was the U.S. government right? *Journal of Accounting Research*, 42, 561-588. nure and nonaudit fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(2), 117- 142.
- Kimbro, M.B. (2002). A cross-country empirical investigation of corruption and its relationship to economic, cultural, and monitoring institutions: an examination of the role of accounting and financial statements quality, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 17(4), 325-350
- KPMG. (2017), “Audit 2025, the future is now”, *Forbes insights* (March). Retrieved from: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/us/pdf/2017/03/us-audit-2025-final-report.pdf>
- Larcker, D. F., & Richardson, S. A. (2004). Fees paid to audit firms, accrual choices, and corporate governance. *Journal of Accounting Research*, 42, 625-658.
- Lennox, C. (2005). Audit quality and executive officers’ affiliations with CPA firms. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 201-231.
- Lennox, C., & Park, C. W. (2007). Audit firm appointments, audit firm alumni, and audit committee independence. *Contemporary Accounting Research*, 24, 235-258.

- Lin, Hsiou-Wei and Maureen McNichols. 1998. "Underwriting Relationships, Analysts' Earnings Forecasts and Investment Recommendations." *Journal of Accounting and Economics*. February, 25:1, pp. 101-27
- Li, C. (2009). Does client importance affect auditor independence at the office level? Empirical evidence from going-concern opinions. *Contemporary Accounting Research*, 26, 201-230.
- Lim, C.-Y., & Tan, H.-T. (2008). Non-audit service fees and audit quality: The impact of auditor specialization. *Journal of Accounting Research*, 46, 199-2
- Lim, C.-Y., & Tan, H.-T. (2008). Non-audit service fees and audit quality: The impact of auditor specialization. *Journal of Accounting Research*, 46, 199-246.
- Lowe, D. J., Geiger, M. A., & Pany, K. (1999). The effects of internal audit outsourcing on perceived external auditor independence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 18(Suppl.), 7-26.
- Manry, D., Mock, T., & Turner, J. (2008). Does increased partner tenure reduce audit quality? *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 23, 553-572.
- Menon, K., & Williams, D. D. (2004). Former audit partners and abnormal accruals. *The Accounting Review*, 79, 1095-1118
- Mishra, S., Raghunandan, K., & Rama, D. V. (2005). Do investors' perceptions vary with types of nonaudit fees? Evidence from auditor ratification voting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24(2), 9-25.
- Markelevich, A., & Rosner, R. L. (2013). Auditor fees and fraud firms. *Contemporary Accounting Research*, 30, 1590-1625.
- Martínez-Ferrero, J., & García-Sánchez, I. M. (2017). Coercive, normative and mimetic isomorphism as determinants of the voluntary assurance of sustainability reports. *International Business Review*, 26(1), 102-118
- McLean and Elkind, 2003 *The Smartest Guys in the Room: The Amazing Rise and Scandalous Fall of Enron*
- Moore, D.A., Tetlock, P.E., Tanlu, L. and Bazerman, M.H. (2006). Conflicts of Interest and The Case of Auditor Independence: Moral Seduction and Strategic Issue Cycling. *Academy of Management Review*, 31(1), 10-29.
- Nam, S., & Ronen, J. (2012). The impact of nonaudit services on capital markets. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 27, 32-60.
- Otley, D.T. and Pierce, B.J. (1996). Auditor time budget pressure: consequences and antecedents. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 9(1), 31-58.
- Parkash, M., & Venable, C. F. (1993). Auditee incentives for auditor independence: The case of non audit services. *The Accounting Review*, 68, 113
- Pakaluk, J., 2018.
- Comparing Non-Audit Service Fees between the EU and the US. *Audit Analytics*. Available from: <https://www.auditanalytics.com/blog/comparing-non-audit-service-fees-between-theEU-and-US/> [Accessed 31 December 2018].
- Peck Charles and Henry Silvert. 2001. *Directors' Compensation and Board Practices in 2001*. New York: The Conference Board.

- Pierce, B. and Sweeney, B. (2004). Cost-quality conflict in audit firms: an empirical investigation. *European Accounting Review*, 13(3), 415-441.
- Pierce, A. (2007). Ethics and the Professional Accounting Firm: A Literature Review. The Institute of Chartered Accountants of Scotland.
- Raghunandan, K. (2003). Nonaudit services and shareholder ratification of auditors. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(1), 155-163
- Ramamoorti, S. (2003), "Internal auditing: history, evolution, and prospects", in Bailey, A., Gramling, A. and Ramamoorti, S., *Research Opportunities in Internal Auditing*, The Institute of Internal Auditors, Altamonte Springs, FL, pp. 1-23.
- Reynolds, J. K., & Francis, J. R. (2001). Does size matter? The influence of large clients on office level auditor reporting decisions. *Journal of Accounting & Economics*, 30, 375-400.
- Robinson, D. (2008). Auditor independence and auditor-provided tax service: Evidence from going concern audit opinions prior to bankruptcy filings. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(4), 31-54.
- Sikka, P. (2004). Some questions about the governance of auditing firms. *International Journal of Disclosure and Governance*, 1(2), 186-200.
- Sikka P (2013) The uncompetitive culture of auditing's Big Four remains undented. *The Guardian*, 23 February. Available at: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/feb/23/uncompetitive-culture-auditing-big-four-undented> (accessed 24 February 2015).
- Sikka P (2014) The professor's view: Number's up for Big Four accountants behind tax avoidance schemes and duff audits of banks. *This is the Money*, 9 November. Available at: <http://www.thisismoney.co.uk/money/comment/article-2827741/Number-s-Big-Four-accountants-tax-avoidance-schemes-duff-audits-banks.html> (accessed 24 February 2015)
- Sikka, P., Lehman, G. (2015). The supply-side of corruption and limits to preventing corruption within government procurement and constructing ethical subjects, *Critical Perspectives on Accounting*, 28(May), 62-70
- Seetharaman, A., Sun, Y., & Wang, W. (2011). Tax-related financial statement restatements and auditor-provided tax services. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 26, 677-698.
- Shleifer, Andrei and Robert Vishny. 1997. "A Survey of Corporate Governance." *Journal of Finance*. June, 52:2, pp. 737-83.
- Sharma, V. D., Sharma, D. S., & Ananthanarayanan, U. (2011). Client importance and earnings management: The moderating role of audit committees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(3), 12
- Shockley, R. A. (1981). Perceptions of auditors' independence: An empirical analysis. *The Accounting Review*, 56, 785-800
- Schmidt, J. J. (2012). Perceived auditor independence and audit litigation: The role of nonaudit services fees. *The Accounting Review*, 8, 1033-1065.
- Schminke, M., Arnaud, A. and Kuenzi, M. (2007). The Power of Ethical Work Climates. *Organizational Dynamics*, 36(2), 171-186
- Talbot, D., & Boiral, O. (2015). Strategies for climate change and impression management: A case study among Canada's large industrial emitters. *Journal of Business Ethics*, 132(2), 329-346

Wang, T. and Cuthbertson, R. (2015), “Eight Issues on Audit Data Analytics We Would Like Researched”, Journal of Information Systems, Vol. 29 Iss. 1, pp. 155-162

Warren Jr, J.D., Moffitt, K. C., and Byrnes, P. (2015), “How Big Data will change accounting?” Accounting Horizons, Vol. 29 Iss. 2, pp. 431-438.

Wyatt, A.R. (2004). Accounting Professionalism—They Just Don’t Get It! Accounting Horizons, 18(1), 45–5

Ye, P., Carson, E., & Simnett, R. (2011). Threats to auditor independence: The impact of relationship and economic bonds. Auditing: A Journal of Practice & Theory, 30(1), 121-148.

Zeff, Stephen. 1998. “Independence and Standard Setting.” Critical Perspectives on Accounting, October, 9:5, pp. 535–43.

Zeff, Stephen. 2002. “‘Political’ Lobbying on Proposed Standards: A Challenge to the IASB.” Accounting Horizons. March, 16:1, pp. 43–54

Άρθρα Τύπου

kathimerini

<https://www.kathimerini.gr/economy/561846430/o-symvoyleytikos-rolos-ston-esoteriko-elegcho-k/>

naftemporiki

<https://m.naftemporiki.gr/story/1861891/i-spoudaiotita-ton-elegktikon-etaireion-gia-tin-euruthmi-leitourgia-tis-oikonomias>

forbes

<https://www.forbes.com/sites/brianpeccarelli/2020/10/19/what-the-break-up-of-the-big-four-audit-function-could-mean-for-the-future-of-accounting/?sh=51f502e84839>

wsj

<https://www.wsj.com/articles/how-did-the-big-four-auditors-get-17-billion-in-revenue-growth-not-from-auditing-1523098800>

<https://www.ft.com/content/975214e6-a330-418d-9daf-f5b41b1847f7>

washingtonpost

https://www.washingtonpost.com/business/which-side-of-an-ey-breakup-do-you-want-to-be-on/2022/05/30/33715e58-dfd6-11ec-ae64-6b23e5155b62_story.html

<https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/business-stories/big-5-ektoxefsi-tzirou-ke-kerdon-gia-tous-ischirous-pektes-ton-orkoton-elegkton-ke-simvoulon-pics/>

Βιβλία

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΝΕΓΚΑΚΗΣ , ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ 2017,

<https://www.aeiforos-logistiki.gr/elegktiki.html>

Intermediate Accounting Dyckman, Thomas R. 2001

https://www.abebooks.co.uk/9780072508055/Intermediate-Accounting-W-Thomas-Dyckman-0072508051/plp?cm_sp=plped-_-3-_-image

Οργανισμοί-Σελίδες

<https://www.frc.org.uk/>

<https://elte.org.gr/>

<https://www.fasb.org/>

<https://www.aicpa.org/>

<https://www.globalreporting.org/>

<https://www.iaasb.org/>

<https://www.icaew.com/>

<https://www.fasb.org/>

<https://www.sec.gov/>

Έκθεσεις Διαφάνειας 2021

Deloitte 2021

[https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/gr/Documents/about-deloitte/gr/Greece Audit Transparency Report noexp.pdf](https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/gr/Documents/about-deloitte/gr/Greece%20Audit%20Transparency%20Report%20noexp.pdf)

EY 2021

https://www.ey.com/el_gr/transparency-report

PricewaterhouseCoopers A.E. 29 Oct 2021

KPMG 2021

<https://home.kpmg/gr/el/home/about/governance/transparency-report.html>

Grant Thornton 2021

<https://www.grant-thornton.gr/about-us/transparency-report/>